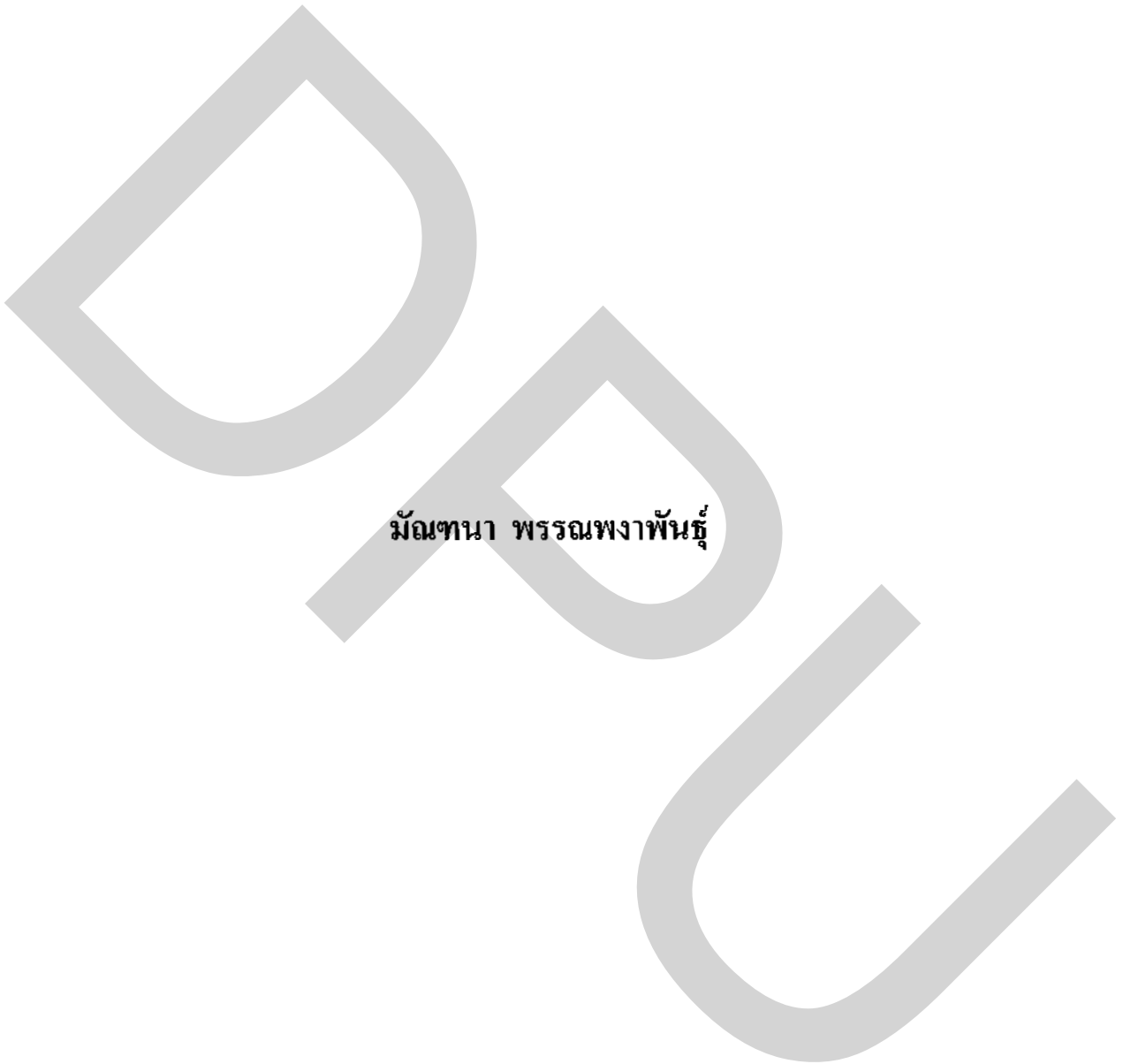

ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

มณฑนา พรรณพวงพันธุ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2550

Problems of prosecuting business operators for consumer's damages

Mantana Phanpangapan

เลขที่.....	0199102
วันที่.....	24 มิ.ย. 2551
.....	อพ
.....	343.091
.....	21335ป
.....	[2050]

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2007

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค

เสนอโดย มัณฑนา พรรณพวงพันธุ์

สาขาวิชา นิติศาสตร์ หมวดวิชา กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ

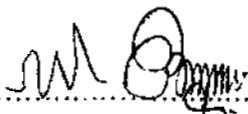
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.กัลยา ตัณศิริ

ได้พิจารณาเห็นชอบ โดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

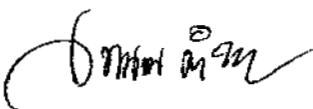

.....ประธานกรรมการ
(ศ.ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รศ.ดร.กัลยา ตัณศิริ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ชีรวัดน์ จันทรมบูรณ์)

.....กรรมการ
(รศ.ดร.ณัฐ โชคเหมาะ)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมศักดิ์ คำริชอบ)
วันที่ 18 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2550

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ ที่ได้กรุณาสละเวลา
รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้แนวคิดต่างๆ พร้อมทั้งตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้จนเสร็จเรียบร้อย ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่กรุณาให้เกียรติ
รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำปรึกษาแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการทำ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ท่านอาจารย์ธีรวัฒน์ จันทรสุมบูรณ์
ที่กรุณาให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำต่างๆ และได้ให้คำปรึกษา
แนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียน

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณกำลังใจจากบิดา มารดา น้องๆ ของผู้เขียน ซึ่งให้การส่งเสริม
สนับสนุนการศึกษาของผู้เขียนจนประสบความสำเร็จ

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ ร่วมรุ่นของผู้เขียนที่เป็นกำลังใจให้กันตลอดมา

มัทนา พรหมพวงพันธุ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๗
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจ และหลักการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโภค.....	6
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และที่มาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศ.....	7
2.1.1 ทฤษฎีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law).....	8
2.1.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	9
2.1.1.2 ประเทศอังกฤษ.....	14
2.1.2 ทฤษฎีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบประมวลกฎหมาย หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law).....	20
2.2 วัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎี และที่มาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ของประเทศไทย.....	25
2.3 หลักการแนวความคิดการฟ้องคดี.....	26
2.3.1 ระบบกล่าวหา.....	27
2.3.2 ระบบไต่สวน.....	27
2.3.3 หน้าที่นำสืบ.....	29
2.3.4 ภาระการพิสูจน์.....	29
2.3.4.1 ความหมายของภาระการพิสูจน์.....	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.4.2 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิด.....	31
2.4 ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจ.....	32
2.4.1 ความรับผิดชอบตามสัญญา.....	32
2.4.1.1 หลักความรับผิดในคำรับประกัน.....	33
2.4.1.2 หลักความสัมพันธ์ทางสัญญา.....	35
2.4.2 ความรับผิดทางละเมิด.....	36
2.4.2.1 ทฤษฎีรับภัย.....	37
2.4.2.2 ทฤษฎีความผิด.....	38
2.5 อำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค.....	42
2.5.1 การดำเนินคดีแทนผู้บริโภคโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	42
2.5.2 สมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค.....	44
3 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบ	
ต่อผู้บริโภคเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ.....	47
3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบ	
ต่อผู้บริโภคตามกฎหมายของประเทศไทย.....	48
3.1.1 ความหมายของผู้บริโภค.....	48
3.1.2 สิทธิของผู้บริโภค.....	48
3.1.3 หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค.....	49
3.1.4 กระบวนการในการฟ้องคดี.....	50
3.1.4.1 ความรับผิดทางสัญญา.....	55
3.1.4.2 ความรับผิดทางละเมิด.....	55
3.1.4.3 ผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค.....	57
3.1.5 ผลการบังคับตามคำพิพากษา.....	59
3.1.5.1 คดีละเมิดธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	59
3.1.5.2 คดีละเมิดสิทธิผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.....	60
3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบ	
ต่อผู้บริโภคของกฎหมายต่างประเทศ.....	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.1 ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	61
3.2.2 ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศอังกฤษ.....	64
3.2.3 ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมัน.....	65
3.3 การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค ตามกฎหมายของต่างประเทศ.....	67
3.3.1 การฟ้องคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	67
3.3.2 การฟ้องคดีของประเทศอังกฤษ.....	67
3.3.3 การฟ้องคดีของประเทศเยอรมัน.....	68
3.4 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ.....	69
3.4.1 หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดของประเทศสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย.....	69
3.4.2 ภาระการพิสูจน์ของกฎหมายประเทศเยอรมัน เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย.....	70
3.4.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย.....	70
3.4.4 สหาคมคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศอังกฤษ เปรียบเทียบกับของประเทศไทย.....	71
4 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี ให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค.....	72
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิตามกฎหมายแพ่ง.....	72
4.1.1 ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	73
4.1.2 ปัญหาของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	73
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการฟ้องคดี.....	76
4.2.1 การฟ้องคดีโดยผู้มีส่วนได้เสีย.....	76

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.2 การฟ้องคดีโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	76
4.2.2.1 ปัญหาจากผู้บริโภค.....	77
4.2.2.2 ปัญหาจากผู้ประกอบธุรกิจ.....	78
4.2.2.3 ปัญหาจากหน่วยงาน.....	78
4.2.2.4 ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคส่วนภูมิภาค.....	79
4.2.3 การฟ้องคดีโดยสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค.....	80
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการระงับการฟ้อง.....	83
4.3.1 ทางละเมิด.....	83
4.3.2 ทางสัญญา.....	84
4.4 ปัญหาทางกฎหมายวิธีสบัญญัติ.....	84
4.4.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action).....	85
4.4.2 กระบวนพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคตามแนวคิด ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค.....	85
4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหาย.....	87
4.5.1 ความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability).....	88
4.5.2 ภาระในการพิสูจน์ (Burden of Proof).....	88
5 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	90
5.1 สรุป.....	90
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	92
บรรณานุกรม.....	95
ภาคผนวก.....	100
ภาคผนวก ก กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540) ออกตามความ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.....	101
ภาคผนวก ข กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2540) ออกตามความ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.....	106
ภาคผนวก ค ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการ ของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดี และการใช้สิทธิและอำนาจฟ้อง ของสมาคม พ.ศ. 2540.....	109

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ประวัติผู้เขียน..... 114

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค
ชื่อผู้เขียน	มัทธนา พรธณพวงพันธ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ)
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายในรูปแบบต่างๆ กัน มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวตลอดเวลา การที่จะเรียกร้องให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าและบริการต้องผ่านกระบวนการทางศาลก่อน ซึ่งจะต้องใช้เวลานาน วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย และหาแนวทางที่เหมาะสมมากำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค

จากการศึกษาพบว่า การบังคับตามสิทธิเพื่อให้ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคสินค้ายังคงใช้หลักทั่วไป คือ จะต้องเป็นผู้ซึ่งถูกได้แจ้งสิทธิหรือเป็นกรณีที่ทำเป็นจะต้องใช้สิทธิทางศาล จึงมีอำนาจฟ้องคดีได้ และการจะให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดีแทนได้นั้น จะต้องเป็นเรื่องที่ผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิ และการดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจึงจะดำเนินคดีแทนได้ การพิจารณาพิพากษาในประเด็นพิพาทตกอยู่แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวอ้างที่จะต้องพิสูจน์ ผลผูกพันแห่งคำพิพากษาที่ผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ซึ่งหากศึกษาจากกฎหมายของต่างประเทศจะพบว่ามีการนำหลักความรับผิดชอบต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และผู้ประกอบการธุรกิจมีการพิจารณาพิพากษาขึ้นก่อน ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการมีความระมัดระวังในการผลิตสินค้ามากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้นำหลักความรับผิดชอบมาใช้ในการคดีคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะป้องกันความเสียหายจากสินค้าที่ตนผลิตได้ดีที่สุด ในการดำเนินคดีที่จะให้คำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความร่วมกันทุกคน ควรนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับคดีคุ้มครองผู้บริโภคด้วย และในการฟ้องคดีโดยองค์กรเอกชน ควรเพิ่มให้มูลนิธิสามารถดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ด้วย ซึ่งจะเป็นการขยายการคุ้มครองผู้บริโภค และเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง ควรนำวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษามาใช้กับคดีคุ้มครองผู้บริโภคด้วย

Thesis Title	Problems of prosecuting business operators for consumer's damages
Author	Mantana Phanpangapan
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr.Kalaya Tansiri
Department	Law (Private and Business Law)
Academic Year	2007

ABSTRACT

At present, problems causing various forms of damage to consumers are increasing with rapid economic growth. Yet, business operators can be held liable for the damages caused by defectively manufactured goods and services only through regular legal procedure which can be lengthy and time consuming. The purposes of this thesis are to study problems and legal measures in connection with the lawsuits against business operators who are liable to the consumers, to analyze the legal problems involved, and to seek appropriate measures which oblige business operators to be responsible for consumers.

The study shows that the execution of the rights to receive compensation and remedy for damage caused by the consumption of goods still follow the regular legal procedure. That is, only individuals whose rights and duties are involved in the dispute and must be exercised through the medium of the court are entitled to submit their cases to a civil court. The Consumer Protection Committee is entitled to proceed with a case on behalf of consumers only when the consumers' rights are violated and the prosecution of such a case benefits the general public. The burden of proof in the dispute falls on the plaintiff who makes the claim and the judgment is binding only to the parties in the particular case. A study of the legal systems in other countries reveals that the principles of strict liability and proceedings by groups are adopted and the burden of proof falls on the business operators and not the consumers. This results in the business operators taking a greater care in the manufacturing of their products.

The author thus suggests that the principles of strict liability be adopted in the cases involving consumer protection because manufacturers are in the best position to prevent dangers and damages to be caused by their goods and services. With regard to the case proceedings in which the judgment shall bind all parties, the principles of case proceedings by group should be

applied to the cases of consumer protection as well. With regard to lawsuits by private organizations, foundations should also be entitled to proceed on court cases on behalf of consumers. These measures will significantly expand the extent of the protection of consumers. In addition, in order to truly provide consumers with genuine compensation and remedy for the damage affecting them, a provisional protection procedure before judgment should also be adopted.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคที่ควรได้รับการคุ้มครอง อาจแบ่งได้ 5 ประการ คือ สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และในประการสุดท้าย หากสิทธิต่างๆ ของผู้บริโภค ถูกละเมิดหรือผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าหรือบริการ ผู้บริโภคต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณา และชดเชยความเสียหายอย่างเป็นธรรม และเนื่องจากผู้บริโภคอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบฝ่ายผู้ประกอบการ หลายประการ กฎหมายจึงจำเป็นต้องกำหนดวิธีการเยียวยาแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้กำหนดวิธีการเยียวยาแก้ไขกรณีที่สิทธิของผู้บริโภคถูกละเมิดไว้ในส่วนของการแก้ไขโดยใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ได้แก่ การใช้อำนาจของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรืออำนาจของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง โดยกฎหมายกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำของผู้ประกอบการ ซึ่งกระทำการอันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค นอกจากผู้บริโภคแต่ละราย ซึ่งเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือเป็นผู้เสียหายโดยตรง อันทำให้ผู้บริโภคเฉพาะรายนั้นเป็นผู้มีสิทธิและมีอำนาจนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา แต่เนื่องจากการที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบการ เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคนั้นย่อมจะเสียเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่งในบางกรณีความเสียหายที่เกิดกับผู้บริโภคแต่ละรายอาจคำนวณเป็นเงินเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับที่ผู้บริโภคต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแล้ว อาจจะไม่คุ้มค่า ผู้บริโภคแต่ละรายและผู้บริโภคจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะสละเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ และในบางกรณีการให้ผู้บริโภคแต่ละรายฟ้องคดีก็ไม่อาจจะจับหรือยับยั้ง

การกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภครู้ได้ทันทั่วทั้งที่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงได้กำหนดเรื่องการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคได้ เพื่อให้ผู้บริโภคทั้งที่เป็นเฉพาะราย และผู้บริโภคโดยส่วนรวมได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิในการฟ้องคดีในการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น โดยได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคนอกเหนือจาก ผู้บริโภคเฉพาะรายที่เป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือเป็นผู้เสียหายโดยตรงเพิ่มเติมขึ้นอีก 2 องค์กร ได้แก่

1. คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอัยการสูงสุด หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา แก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิผู้บริโภคในศาล ในการดำเนินคดีในศาลนั้น เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงตามที่มาตรา 39 บัญญัติไว้

2. สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือต่อต้านการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองให้เป็นสมาคมที่มีสิทธิ และอำนาจในการดำเนินคดี ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

อาจกล่าวได้ว่า ทั้ง 2 องค์กรเป็นผู้มีสิทธิและมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคโดยส่วนรวม ตามกฎหมาย ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องมีการมอบอำนาจจากผู้บริโภคเฉพาะรายให้ดำเนินคดีเหมือนอย่าง การมอบอำนาจให้ดำเนินคดีโดยทั่วไป เว้นแต่เป็นการเรียกทรัพย์สินหรือเรียกค่าเสียหาย เนื่องจาก การเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายนั้นเป็นการเรียกเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภครายนั้นๆ โดยเฉพาะ ตามที่พิชูนได้ ซึ่งเมื่อศาลพิพากษาในเรื่องทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แล้ว ทรัพย์สินหรือค่าเสียหายนั้น จะเป็นของผู้บริโภคที่ร้องขอนั้น เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคจึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือ ค่าเสียหายแทนผู้บริโภคโดยส่วนรวม

ปัญหาในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคโดยสมาคม คือ สมาคมที่จะขอให้คณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้สมาคมมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้นั้น จำกัดเฉพาะ สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือต่อต้านการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า เท่านั้น ซึ่งการดำเนินคดีของสมาคมไม่ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้บริโภค ไม่มาร้องขอให้สมาคมดำเนินคดีให้แทน ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายให้สมาคมที่คณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภครับรองให้มีการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค โดยได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม เพื่อจะได้มีผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายมาร้องขอให้สมาคมดำเนินคดีแทนให้ได้ ซึ่งจะเป็นการขยาย การคุ้มครองผู้บริโภคโดยภาคเอกชนด้วย

การฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้น ไม่ว่าจะเป็นการฟ้อง หรือเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคฟ้อง หรือสมาคมฟ้องคดี ยังคงใช้หลักทั่วไปในการดำเนินคดี คือ

ใช้หลักความรับผิดชอบตามสัญญา คือ ความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ซึ่งยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะกรณีเพียงบทบัญญัติทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสัญญาในบรรพ 2 และว่าด้วยการซื้อขายในบรรพ 3 หลักความรับผิดชอบดังกล่าวได้กำหนดไว้โดยมุ่งหมายให้มีผลผูกพันจำกัดเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้นที่มีสิทธิเรียกร้องหรือถูกเรียกร้องให้ต้องรับผิดชอบใช้เยียวยาความเสียหาย

ใช้หลักความรับผิดชอบทางละเมิดซึ่งหลักกฎหมายละเมิดของไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งเป็นความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง เป็นความรับผิดชอบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิด คือ ต้องมีองค์ประกอบเรื่องจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำให้เกิดความเสียหาย และมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล จึงจะเป็นละเมิด

การฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทยอาศัยหลักทั่วไป คือ ความรับผิดชอบตามสัญญาและละเมิด การพิสูจน์ความผิดและการดำเนินคดียังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคหรือผู้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่จะต้องนำสืบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเป็นเรื่องยากที่ผู้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภคจะสามารถพิสูจน์ได้ เนื่องจากสินค้าในปัจจุบันมีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สูงขึ้น การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัย กระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้

การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย ยังขาดกลไกการฟื้นฟูหรือเยียวยาความเสียหายที่เหมาะสม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดวิธีการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการ เพราะรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้มีหน้าที่ปกป้องและเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์เพื่อให้มีการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ดังนั้นเมื่อมีปัญหาที่เกิดจากการบริโภค ผู้เสียหายจึงใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามหลักทั่วไป ได้แก่ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้า โดยการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง ปัญหาความไม่สมบูรณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับการฟ้องคดีจึงเกิดขึ้น และยังคงเป็นปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายขาดความเหมาะสมกับสภาพปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน จึงควรบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคขึ้นเป็นพิเศษ โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม และเพื่อให้ผู้ผลิตมีความรับผิดชอบมากขึ้น ควรนำ

หลักเรื่องหน้าที่นำสืบโดยให้ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่นำสืบก่อน ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาในการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภค
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจและในการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโภค
- 1.2.3 เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี ให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภค
- 1.2.4 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี ให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
- 1.2.5 เพื่อศึกษาค้นหาแนวทางที่เหมาะสมมากำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

ในปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายในรูปแบบต่างๆ นั้น มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนทั่วไปก็ตาม แต่การจะเรียกร้องให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าและบริการส่วนใหญ่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลก่อน ซึ่งจะต้องใช้เวลานาน ดังนั้นหากมีมาตรการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนมาตรการแก้ไขเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภคอันเกิดจากการใช้สินค้าหรือบริการ ก็อาจจะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรม และได้รับความคุ้มครองสิทธิมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวិทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงกฎหมายที่ใช้บังคับต่อการคุ้มครองผู้บริโภค โดยศึกษาบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันว่า จะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคสินค้าและบริการได้เพียงใด พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ในแง่ตัวบทกฎหมาย วิธีการบังคับใช้ตามแต่สภาพของปัญหา และให้สอดคล้องกับกลไกการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

ใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลการศึกษาโดยเอกสาร โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือตำรากฎหมาย บทความ วารสาร บทบัญญัติกฎหมาย เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยอาศัยหลักเกณฑ์และทฤษฎีทางกฎหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปของกฎหมาย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ทำให้ทราบสภาพปัญหาการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภค
- 1.6.2 ทำให้ทราบแนวคิด ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจในการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภค
- 1.6.3 ทำให้ทราบถึงมาตรการหรือปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี ให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
- 1.6.4 ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี เพื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
- 1.6.5 ทำให้ทราบแนวทางที่เหมาะสม มากำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และเพื่อแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจ และหลักการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโภค

มนุษย์กับการบริโภคเป็นสิ่งที่ควบคู่กันมาแต่โบราณ ในสมัยที่สังคมมนุษย์ยังไม่เติบโต การดำรงชีวิตส่วนใหญ่มักอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจายกันไปตามพื้นที่ต่างๆ การบริโภคของมนุษย์ในสมัยนั้นมีลักษณะเป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัว หากมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคจะนำมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างกลุ่ม ได้มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของอุปโภคบริโภคซึ่งกันและกัน แล้วค่อยๆ พัฒนาขึ้นจนเป็นการซื้อขายระหว่างกัน ซึ่งการผลิตสินค้าส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการและรูปแบบง่ายๆ ไม่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน¹

ต่อมาเมื่อปี 1760 ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม (The Industrial Revolution) ทั้งในอังกฤษและยุโรป เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตโดยช่างฝีมือมาเป็นระบบการผลิตโดยเครื่องจักรกลที่มีการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่อย่างมากมาย การผลิตซึ่งเดิมเป็นการผลิตภายในครัวเรือนได้เปลี่ยนแปลงเป็นการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าในปริมาณมากๆ และลดต้นทุนการผลิต ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดแนวความคิดว่าระบบการปกครองแบบฟิวดัลทั่วยุโรปที่ประชาชนอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐ ระบบสังคมที่ผู้ปกครองเป็นผู้ตั้งกฎระเบียบให้ผู้ได้อำนาจปกครองปฏิบัติควรได้รับการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดดังกล่าว เชื่อว่ารัฐไม่ควรออกข้อกำหนดต่างๆ มาจำกัดการประกอบอาชีพของประชาชน ควรปล่อยให้ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ และรัฐควรทำหน้าที่ในการส่งเสริมมากกว่าการควบคุม ประชาชนควรมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน มีอิสระในการประกอบอาชีพและทำสัญญาต่างๆ ซึ่งก็ได้รับการยอมรับจากฝ่ายรัฐในเวลาต่อมา จนเกิดเป็นระบบการค้าแบบเสรีในที่สุด

ในระบบการค้าแบบเสรี (Laissez Faire) ก่อให้เกิดการแข่งขันในทางการค้า ผู้ผลิตต่างพยายามหาวิธีการผลิตที่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น โดยการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สลับซับซ้อน ใช้วัตถุดิบที่มีราคาต่ำและผลิตได้ในปริมาณมากๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และพยายามกระจายสินค้าให้สามารถจำหน่ายได้มากที่สุด จนบางครั้งทำให้คุณภาพของสินค้าลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภค

¹ พิเชษฐ เมลาพานท์. (2537). “ความคิดทางสังคม – กฎหมายเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ.” เอกสารการสอน
ชุดวิชากฎหมายพาณิชย์ 4. หน้า 20.

ที่ซื้อสินค้าไปบริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ การเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหายดังกล่าว ผู้บริโภคสามารถทำได้โดยหลักกฎหมายเรื่องสัญญาหรือละเมิด ซึ่งเป็นเรื่องยาก เพราะกระบวนการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนไม่สามารถทำให้ผู้บริโภคใช้ความรู้ธรรมดาเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่องในการผลิตช่วงใด หรือความบกพร่องเกิดจากสาเหตุใด ทำให้นักนิติศาสตร์หันมาพิจารณาถึงแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับกันในขณะนั้นว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน เป็นสาเหตุให้เกิดการเอาเปรียบจากผู้ผลิตดังกล่าว จะยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ รัฐควรมีมาตรการอย่างไรเพื่อให้ความคุ้มครองป้องกันและชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ถูกเอาเปรียบ และได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่ เนื่องจากได้สังเกตเห็นว่า แม้จะยอมรับกันในทางทฤษฎีว่า ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและถือว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” ในการซื้อสินค้า แต่โดยสภาพของสังคมแล้ว ประชาชนผู้บริโภคมียอำนาจในการต่อรองน้อยกว่าผู้ประกอบการธุรกิจ ฉะนั้นจึงมีความเห็นว่า จำเป็นที่รัฐจะต้องหามาตรการเข้าไปดูแลช่วยเหลือประชาชนผู้บริโภคมามากขึ้นกว่าเดิม ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป อเมริกา ได้หันมาพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคที่ควรให้ความคุ้มครองนอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายตามสัญญา หรือสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางละเมิด

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และที่มาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศ

การเกิดขึ้นของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เกิดช่องว่างขึ้นไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมได้ หลักที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) หรือ “Let the Buyer Beware” อันเป็นหลักกฎหมายโรมันแต่เดิมที่ยึดถือกันในหลายประเทศในภาคพื้นยุโรปเกิดความขัดแย้งกับทฤษฎีกฎหมายพื้นฐานที่มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่ากัน แต่การที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความรู้และความสามารถ และมีอิสระเท่าเทียมกันที่จะตกลงให้มีนิติสัมพันธ์กันเช่นใดก็ได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องด้วยรูปแบบการผลิตสินค้าต่างๆ เป็นไปในเชิงอุตสาหกรรมมีการผลิตสินค้าจำนวนมาก (Mass Production) ทำให้เกิดปัญหาตามมาว่า หลักการที่ยึดถือแต่เดิมว่าทุกคนเท่าเทียมกันซึ่งใช้มายาวนานยังคงใช้ได้หรือไม่ เพราะข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ผู้บริโภคไม่สามารถรู้ได้ถึงส่วนผสมหรือวิธีการผลิต อีกทั้งผู้ผลิตก็ไม่ได้จำกัดการขายสินค้าของตน มีการกระจายสินค้าไปในที่ต่างๆ จากการค้าขายระหว่างรัฐต่อรัฐ เมืองต่อเมือง จนในที่สุดผู้ขายกับผู้ซื้อซึ่งไม่ใช่ผู้ซื้อไปใช้จริงๆ อาจไม่เคยพบกันเลย นอกจากนี้ยังมีเรื่องของหลักความรับผิดชอบตามความสัมพันธ์ในสัญญา

(Privity Rule) ซึ่งมีผลว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญาคือผู้ซื้อ – ผู้ขายในสัญญาเท่านั้น ที่มีสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกันถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าตามสัญญาดังกล่าว หากผู้ที่ได้รับความเสียหายมิใช่คู่สัญญา ก็จะไม่มียุติเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายรับผิดชอบได้ ดังนั้นความเป็นไปได้ของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริโภคของผู้บริโภคที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญา ก็ย่อมมีมากขึ้นตามมา ทำให้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงถือกำเนิดขึ้น โดยปรากฏในรูปแบบของการเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายทั่วไป หรือมีการบัญญัติเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าประเทศที่ใช้กฎหมายนั้นมีระบบกฎหมายในรูปแบบใด ถ้าเป็นประเทศในภาคพื้นยุโรปหรือประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายภาคพื้นยุโรป ซึ่งใช้กฎหมายในรูปแบบประมวลกฎหมายด้วยการรับอิทธิพลมาจากกฎหมายของจักรวรรดิโรมันในอดีต ก็จะบัญญัติให้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ในรูปลายลักษณ์อักษร เพื่อที่ศาลจะได้นำไปปรับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่กับประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น สหรัฐอเมริกาหรือสหราชอาณาจักร ศาลจะเป็นผู้สร้างหลักการทางกฎหมายขึ้นมา

2.1.1 ทฤษฎีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)

วิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบ Common Law เกิดจากที่ศาลพยายามจะขยายขอบเขตการคุ้มครองประชาชนให้ได้รับการปกป้องสิทธิของตนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้พัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในระบบนี้มีการเกิดขึ้นของหลักการรับผิดชอบของผู้ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีความชำรุดบกพร่องและทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องให้มีการพิสูจน์ และพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability Law)² ในที่สุด ศาลจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนากฎหมายที่ต่อเนื่องเสมอมา โดยการอาศัยข้อเท็จจริงที่ผู้บริโภคได้ฟ้องร้องต่อศาลมาช่วย ทำให้เกิดหลักการใหม่ๆ ขึ้นตามมาเสมอ อันทำให้ข้อจำกัดในตัวอักษรของกฎหมายไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบ Common Law

² Bird R. Osborn's Concise. (1983). *Law Dictionary*. p. 6. อ้างถึงใน วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ (2544).

“เขาฟ้องบริษัททุพหุกรรมกันอย่างไรในต่างประเทศ.” บทบัญญัติ, ตอน 4, เล่ม 57, หน้า 76.

2.1.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้รับการยอมรับจากหลายๆ ประเทศว่า เป็นประเทศที่ประชาชนมีการตื่นตัวในด้าน “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” อย่างสูง ประชาชนของสหรัฐอเมริกาเป็นพลเมืองที่มีรูปแบบและการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับเสรีภาพอย่างมาก เมื่อใดก็ตามที่เกิดการละเมิดสิทธิโดยเฉพาะสิทธิของผู้บริโภค ชาวอเมริกันจะรวมตัวกันหรือแสดงออกเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ประชาชนฟ้องร้องบริษัทผู้ผลิตบุหรี่จนได้รับการชดใช้ในจำนวนเงินที่สูงมาก เนื่องจากระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกามีรูปแบบของกฎหมายในระบบ Common Law ที่ยึดถือแนวคำพิพากษาของศาลเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

1) แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นกล่าวได้ว่าผูกพันเรื่อง “สิทธิ” ของประชาชนเป็นพื้นฐานหลัก³ ที่เป็นเช่นนี้เพราะจากประวัติศาสตร์ของชนชาติอเมริกันนั้นมีความผูกพันกับเรื่องของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เนื่องจากต้องผ่านการต่อสู้จนได้รับเอกราช

สิทธิของผู้บริโภคในความเข้าใจของชาวอเมริกาแสดงออกทางรูปธรรมโดยการรวมกันเพื่อสิทธิเรียกร้อง (Active) ให้ผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคแก้ปัญหาได้เป็นการรอคอยฝ่ายเดียวโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐทั้งหมด ระบบการค้าของอเมริกาเป็นระบบการค้าเสรี (Free Trade) จนถือได้ว่าเป็นผู้นำแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบัน ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ภายใต้กรอบของกฎหมายในการประกอบอาชีพ และจากการที่สหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองในลักษณะของสหรัฐ (Federalism) จึงมีรัฐบาลท้องถิ่นหรือที่เรียกว่ารัฐบาลมลรัฐ และรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหรัฐ ซึ่งรัฐบาลมลรัฐก็สามารถจะบัญญัติกฎหมายมาเพื่อบังคับใช้กับประชาชนในรัฐนั้นๆ ได้ ทั้งนี้รูปแบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้ร่างได้อิทธิพลแนวคิดจากแนวคิดของมองเตสกีเออ (Montesquieu) ผ่านทางหนังสือเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย (The Spirit of Law) หรือ (l' Esprit des Lois) ซึ่งมองเตสกีเออเห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดนั้น รัฐบาลต้องมีการแบ่งแยกอำนาจการปกครองให้สมดุลกัน แนวคิดดังกล่าวกลายมาเป็นหลักการในการแบ่งแยกอำนาจปกครองออกเป็น 3 อำนาจนี้ จะต้องคอยตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน (Check and Balance) ซึ่งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาก็ได้กำหนดให้ทั้งรัฐบาล

³ ปนิธาน ช่อผุก. (2549). อำนาจของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522: ศึกษากรณีการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค. หน้า 19.

สหรัฐและรัฐบาลมลรัฐมีรูปแบบการปกครองในลักษณะการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยเหมือนกัน ดังนั้นระบบกฎหมายของสหรัฐจึงมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน 2 ระดับ คือ กฎหมายของสหรัฐที่ออกโดยสภาองเกรส (Congress) หรือรัฐสภาแห่งชาติ อันมีตัวแทนจากมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกฎหมายที่ออกโดยสภาองเกรสนั้นจะใช้กับประชาชนทุกคนในสหรัฐอเมริกา และกฎหมายระดับมลรัฐให้อำนาจรัฐบาลมลรัฐออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองหรือดูแลพลเมือง

2) การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดจากการรวมตัวของมลรัฐต่างๆ ซึ่งมีอิสระในการบัญญัติกฎหมายและพิจารณาพิพากษาคดี กฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าและบริการของสหรัฐอเมริกา จึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ แต่โดยสรุปจะต้องอยู่บนทฤษฎีความรับผิดชอบที่สำคัญ 3 ทฤษฎี คือ

(1) ทฤษฎีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence)

ในศตวรรษที่ 20 ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวความคิดทางเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมาย โดยยอมรับว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) ถ้าคาดได้ว่าสินค้านั้นจะไปสู่มือผู้อื่น และหากสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องจนอาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นๆ นั้นได้ เช่น ค่าพิพากษาของศาลนิวเจอร์ซีย์ ในคดี Macpherson V. Buick Motor co. ในปี 1916 ซึ่งตัดสินว่า จำเลยผลิตรถยนต์จำหน่ายแก่พ่อค้าขายปลีก โดยซื้อล้อรถมาจากผู้ผลิตอื่น พ่อค้าปลีกจำหน่ายรถนั้นแก่โจทก์ รถที่โจทก์ขับไปพลิกคว่ำ เพราะล้อรถชำรุดบกพร่อง เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากจำเลยประมาทเลินเล่อเพราะมิได้ตรวจสอบตามสมควร ซึ่งหากได้ตรวจสอบความเรียบร้อยจะพบความชำรุดบกพร่องนั้นได้ จำเลยโต้แย้งว่าตนไม่มีความสัมพันธ์ตามสัญญาแก่โจทก์ และรถยนต์ไม่ใช่สิ่งของที่อันตราย ศาลวินิจฉัยว่าการดำเนินคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อสามารถกระทำได้ต่อจำเลยผู้ผลิตสินค้า ซึ่งชำรุดบกพร่องเป็นสาเหตุให้เกิดอันตรายต่อโจทก์ แม้โจทก์มิได้มีความสัมพันธ์ตามสัญญากับจำเลย เพราะสิทธิในการเรียกร้องเสียหายจากความเสียหายของโจทก์เกิดขึ้นตามกฎหมายละเมิดที่กำหนดขึ้นโดยศาลมิได้เกิดขึ้นจากสัญญา แนวคำวินิจฉัยคดีนี้ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปถือเป็นหลักว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อในการผลิต หรือการจำหน่ายสินค้า ซึ่งอาจคาดได้ว่าสามารถก่อให้เกิดความเสียหายจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้น และได้ตีความขยายไปถึงบุคคลใดๆ ที่คาดว่าจะเข้ามาเกี่ยวข้อง และได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องด้วย

⁴ สมชาย อดิกรจุฑาศิริ. (2542). ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 30 - 35.

เช่น ลูกจ้างหรือญาติของผู้ซื้อ ผู้โดยสารรถยนต์ขณะเกิดอุบัติเหตุผู้ใช้นั้นที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถยนต์ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกผู้ไม่ได้ใช้หรือบริโภคสินค้าด้วย

(2) ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อการรับประกัน (Warranty)

เป็นการสัญญาว่าจะรับผิดชอบ หรือการรับประกันอย่างหนึ่งอย่างใด โดยอาจแบ่งการรับประกันเป็น 2 อย่าง คือ การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และการรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)

ก. การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty)

เป็นการยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า แม้จะไม่ได้แสดงโดยชัดแจ้งว่า “จะรับผิดชอบ” หรือ “รับประกัน” แต่หากข้อความนั้นแสดงออกอยู่ในตัวโดยชัดแจ้งว่า ถ้าไม่เป็นไปตามนั้นจะยอมรับผิด ก็ถือเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งแล้ว

ในปี 1932 ศาลมลรัฐวอชิงตันได้วินิจฉัยคดีตามหลักการรับประกันโดยชัดแจ้งไว้ในคดี Baxter V. Ford Motor Co., 2 P.2 d 409 ว่า P ได้ซื้อรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ด รุ่น A จากบริษัท St John Motor ซึ่งเป็นพ่อค้าขายปลีกของฟอร์ด โดยก่อนการขายบริษัทฟอร์ดได้โฆษณาทางแผ่นปลิวว่า ลักษณะของกระจกหน้ารถยนต์ฟอร์ด รุ่น A เป็นกระจกสามชั้นที่ไม่แตกละเอียด ทำขึ้นเพื่อไม่ให้กระจกปลิวหรือแตกภายใต้การอัดกระแทกที่แรงที่สุด แต่ปรากฏว่าขณะที่ผู้เสียหายขับรถยนต์คันนั้นอยู่ ได้มีก้อนกรวดกระเด็นมาถูกกระจกหน้ารถยนต์คันนั้น ทำให้กระจกรถยนต์แตกละเอียด เป็นเหตุให้เศษกระจกถูกตาผู้เสียหายบอดทั้งสองข้าง ศาลวินิจฉัยโดยถือว่าบริษัทฟอร์ดได้รับประกันโดยชัดแจ้งว่ากระจกรถยนต์เป็นกระจกที่ไม่แตกละเอียด ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะกล่าวอ้างการรับประกันนั้นได้เมื่อข้อผิดพลาดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเห็นประจักษ์ และยิ่งกว่านั้นผู้เสียหายยังพอสามารถเรียกค่าเสียหายจากบริษัทฟอร์ดได้ แม้ผู้เสียหายจะไม่ได้ซื้อจากบริษัทฟอร์ด แต่ซื้อรถยนต์จากพ่อค้าปลีกก็ตาม

ข. การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)

เป็นการรับประกันที่รับรองและกำหนดขึ้น โดยกฎหมายและมีอยู่ควบคู่ไปกับการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้า เว้นแต่จะถูกยกเว้นหรือจำกัดไว้อย่างชัดแจ้งโดยข้อสัญญา ซึ่งอาจแยกได้เป็น

ก) การรับประกันโดยปริยายเกี่ยวกับการใช้สอยสินค้า สมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้โดยทั่วไป (Implied Warranty of Merchantability) เป็นการรับประกันโดยปริยายว่า สินค้ามีความเหมาะสมแก่การใช้หรือการบริโภคตามที่ควรจะเป็น เช่น รับประกันโดยปริยายว่า อาหารเหมาะสมแก่การบริโภค

ข) การรับประกันโดยปริยายเกี่ยวกับการใช้สอยสินค้า

สมประโยชน์หรือความมุ่งหมายโดยเฉพาะ (Implied Warranty of Fitness for a Particular Purpose) ใช้ในกรณีที่ผู้ขายรู้หรือควรรู้ว่า ผู้ซื้อสินค้ามีความมุ่งหมายในการใช้สินค้าที่จะซื้อนั้นเป็นการเฉพาะ โดยเชื่อในความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญของผู้ขายสินค้านั้น

หลักการรับประกันโดยปริยายนี้ เดิมศาลยินยอมให้เฉพาะคู่สัญญากับผู้ขายโดยตรงเท่านั้น ที่จะสามารถฟ้องคดีได้ ต่อมาในปี 1960 ศาลได้ยกเลิกหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา ซึ่งยึดถือกันมา โดยสิ้นเชิงโดยถือว่า การรับประกันโดยปริยายได้ขยายไปถึงผู้บริโภค คนสุดท้ายที่คาดเห็นว่าจะใช้หรือบริโภคสินค้านั้นด้วย โดยศาลของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ได้วางหลักไว้ในคดี Henningsen V. Bloomfield Motor. Inc., 161 A 2d 69 (N. J. 1960) ว่าจำเลยผลิตรถยนต์ซึ่งมีความชำรุดบกพร่องที่ระบบพวงมาลัยรถ สามี่ของโจทก์ซื้อรถยนต์ของบริษัทจำเลยมาจากพ่อค้าขายปลีกของจำเลยแล้วมอบให้โจทก์เป็นของขวัญ ขณะที่โจทก์ขับรถดังกล่าว รถเกิดพลิกคว่ำเพราะความบกพร่องของระบบพวงมาลัยรถโจทก์ได้รับความเสียหายและโจทก์บาดเจ็บ ศาลวินิจฉัยให้โจทก์ฟ้องคดีสำหรับการผิดคำรับประกันโดยปริยายว่าสินค้าเหมาะสมสำหรับการใช้โดยทั่วไป ต่อผู้ผลิตและผู้ขายได้ แม้ไม่มีความสัมพันธ์ตามสัญญาเพราะถือว่าเป็นบุคคลที่คาดหมายได้ว่าจะเป็นผู้ใช้สินค้านั้น

หลังจากคดีนั้น เกือบทุกมลรัฐได้ยึดถือและรับรองใช้กับคดีที่เกิดภายในมลรัฐของตน และยังได้มีการบัญญัติรับรองไว้ใน Uniform Commercial Code ด้วยว่า ถ้าผู้ซื้อคนสุดท้ายได้รับประโยชน์หรือความคุ้มครองตามหลัก Warranty ก็ให้ความคุ้มครองมีผลไปถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย

ถ้าคาดหมายได้ตามสมควรว่า บุคคลเช่นนั้นอาจใช้หรือบริโภคสินค้า และได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนการรับประกันนั้น

(3) ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability)

เป็นทฤษฎีใหม่ที่เกิดจากการกระตุ้น โดยบทความและข้อเขียนทางกฎหมายที่สนับสนุนให้ศาลนำเอาหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดในทางละเมิดมาใช้กับคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย จนวงการกฎหมายในสหรัฐตื่นตัวและยอมรับหลักดังกล่าว โดยมีเหตุผลหลายประการ คือ

ก. การพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตเป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้

ข. การผลักภาระการพิสูจน์ตามหลัก “Res Ipsa Loquitur” ไม่สามารถใช้ได้ในทุกกรณี

ค. หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดจะเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความปลอดภัยเกี่ยวกับสินค้าเพิ่มขึ้น

ง. ผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่ป้องกันอันตรายหรือรับประกันหรือกระจายความเสี่ยงภัยได้ดีที่สุด

จ. การที่ผู้ผลิตนำสินค้าของตนออกขายในท้องตลาดย่อมเป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้บริโภคถึงความปลอดภัยของสินค้านั้น เมื่อเกิดความเสียหาย ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบตามทฤษฎีนี้ โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์เกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อของจำเลย และไม่ต้องคำนึงว่าโจทก์จำเลยมีความสัมพันธ์ตามสัญญาหรือไม่ ดังคดีที่ศาลสูงแคลิฟอร์เนียได้วินิจฉัยไว้ในคดี *Greenman V. Yuba Power Product Inc.* (Cal 1963) ที่ภริยาโจทก์ได้ซื้อเครื่องมือช่างไม้เป็นของขวัญให้โจทก์ไว้ทำงานบ้าน ต่อมาขณะที่โจทก์กำลังใช้เครื่องมือนี้ ไซ้ไม้ให้เป็นแผ่นปรากฏว่าไม้ได้ปลิวจากเครื่องมือกระแทกหน้าผาก โจทก์ได้รับบาดเจ็บ ศาลสูงได้ตัดสินว่า เมื่อสินค้าที่หักออกจำหน่ายโดยรูว่าจะนำไปใช้โดยไม่มีการตรวจสอบก่อนนั้น พิสูจน์ได้ว่ามีความชำรุดบกพร่องก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นได้ ความรับผิดชอบดังกล่าวจึงไม่อยู่ในบังคับกฎหมายที่กฎหมายทางสัญญาแต่เป็นความรับผิดชอบที่อยู่ภายใต้กฎหมายความรับผิดชอบเด็ดขาดในทางละเมิด

จากคดี *Greenman* ในปี ค.ศ. 1965 สถาบันกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (American Law Institute) ได้บัญญัติรับรองหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดไว้ใน *The Restatement (Second) of Torts* ในมาตรา 402 A

The Restatement (Second) of Torts มาตรา 402 A บัญญัติ ให้ผู้จำหน่ายรับผิดชอบเด็ดขาดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภค ดังนี้

1. บุคคลผู้ซึ่งขายสินค้าใดๆ ที่มีสภาพชำรุดบกพร่องเป็นอันตรายที่ไม่สมควรต่อผู้บริโภคหรือต่อทรัพย์สินของเขา จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นที่เกิดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภคคนสุดท้ายซึ่งทรัพย์สินของเขา ถ้า

(a) ผู้ขายเป็นผู้ประกอบธุรกิจขายสินค้าเช่นนั้น และ

(b) สินค้าได้ไปถึงผู้ใช้และผู้บริโภคตามที่ตั้งใจ โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญในสภาพของสินค้าที่ขาย

2. หลักดังกล่าวใน 1. ยังคงมีผลบังคับได้ แม้ว่า

(a) ผู้ขายจะได้ใช้ความระมัดระวังเท่าที่เป็นไปได้

ในการเตรียมและการขายสินค้าของตน และ

(b) ผู้ใช้หรือผู้บริโภคไม่ได้ซื้อสินค้าจากผู้ขาย หรือมี

ความสัมพันธ์ตามสัญญาใดๆ กับผู้ขายก็ตาม

หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด ได้ช่วยแก้ปัญหาการบังคับตามหลักกฎหมายสัญญา และหลักกฎหมายละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ เพราะ

1. หลักความรับผิดชอบใดๆ ในทางสัญญา การให้คำบอกกล่าวเกี่ยวกับการผิดคำรับประกันย่อมไม่มีผลกระทบต่อความรับผิดชอบเด็ดขาด
2. โจทก์ไม่ต้องมีภาระการพิสูจน์ในความประมาทเลินเล่อเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตและจำหน่ายของจำเลย
3. การบังคับใช้ของศาลมีแนวโน้มปฏิเสธการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบผู้ผลิตและผู้จำหน่าย เพราะถือว่าข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดชอบนั้นเป็นรูปแบบในทางสัญญาที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจหลุดพ้นความรับผิดในทางสัญญาเท่านั้น

2.1.1.2 ประเทศอังกฤษ

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศอังกฤษ ถือว่ามีอิทธิพลต่อกฎหมายของประเทศในระบบ Common Law หรือกฎหมายจารีตประเพณีอย่างยิ่ง และพัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของอังกฤษก็มีความผูกพันอยู่กับหลักกฎหมายละเมิดและหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” เหมือนเช่นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบ Common Law

1) แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศอังกฤษ ประเทศอังกฤษและรัฐบาลได้มองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีรูปแบบและวิธีในการผลิตที่ทันสมัยขึ้น หลักการที่ยึดถือกันมาในอดีต เช่น “หลักผู้ซื้อต้องระวัง” หลักคู่สัญญาเท่านั้นที่จะมีสิทธิเรียกร้องในสัญญา ถูกเปลี่ยนแปลงและขยายการคุ้มครองไปสู่ผู้บริโภคที่ไม่ใช่คู่สัญญา โดยไม่ยึดหลักการเรื่องคู่สัญญาอีกต่อไป ทำให้การเยียวยาแก้ไข และให้ความคุ้มครองผู้บริโภคของอังกฤษเป็นไปโดยที่สามารถสร้างหลักการใหม่ๆ ขึ้นมา เพื่อนำไปเป็นฐานในการบัญญัติกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคต่อมา

2) การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบในกฎหมายของประเทศอังกฤษ

กฎหมายของประเทศอังกฤษกำหนดให้เรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าหรือบริการไว้ทั้งความรับผิดในทางสัญญาและความรับผิดในทางละเมิด ดังนี้

(1) หลักความรับผิดในทางสัญญา⁵

กฎหมายของประเทศอังกฤษว่าด้วยความรับผิดในทางสัญญาเดิมเป็นไปตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งถือหลักว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) เพราะในขณะนั้นการผลิตสินค้ายังไม่สลับซับซ้อน ผู้ซื้อสามารถตรวจสอบสินค้าก่อนซื้อได้ หากเกิดความเสียหายจากการใช้สินค้าก็ถือเป็นเรื่องที่ผู้ซื้อต้องรับเคราะห์กรรมไป ต่อมาการผลิตสินค้ามีกรรมวิธีที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ผู้ซื้อไม่สามารถตรวจสอบความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้ แนวคำวินิจฉัยของศาลอังกฤษจึงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางให้ความคุ้มครองผู้ซื้อมากขึ้น จึงได้ตรากฎหมาย The Sale of Goods Act 1893 ซึ่งมีผลรับรองข้อกำหนดโดยปริยายเกี่ยวกับสินค้า และคำรับประกันเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าอันเป็นการลบล้างหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” แต่กฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่สามารถคุ้มครองประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภค เพราะผู้ประกอบการก็จะกำหนดข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดของตนซึ่งเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคไว้เสมอ ต่อมาในปี 1973 ได้มีการตรากฎหมาย The Supply of Goods (Implied Terms) Act 1973 โดยกำหนดให้ข้อกำหนดข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการ ภายใต้อัน The Sale of Goods Act 1893 ไม่มีผลแต่ต้องเป็นกรณีการขายเพื่อบริโภค ซึ่งยังต้องมีกฎหมาย The Unfair Contract Term Act 1977 ออกมาประกอบด้วย

ปัจจุบันกฎหมายซื้อขายของกฎหมาย The Sale of Goods Act 1979 ได้กำหนดเงื่อนไขการรับประกันโดยปริยายเกี่ยวกับสินค้าให้ผู้ขายต้องรับผิดต่อผู้ซื้อ หากสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง 2 ประการ ได้แก่ การรับประกันโดยปริยายว่าสินค้านั้นเหมาะสมสำหรับการใช้ตามเจตนารมณ์และการรับประกันที่แสดงออกชัดเจนจากผู้ขาย กล่าวคือ

1. การรับประกันโดยปริยายว่าสินค้านั้นเหมาะสมสำหรับการใช้ตามเจตนารมณ์เฉพาะ (Implied warranty that the goods shall be reasonably fit for particular purpose of Merchantable Quality) โดยในประการแรกได้กำหนดไว้ในมาตรา 14 (3) ว่า เมื่อผู้ซื้อแสดงโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายต่อผู้ขายว่ามีเจตนาหรือวัตถุประสงค์เฉพาะในการซื้อสินค้าเนื่องจากไว้วางใจในความรู้ความชำนาญของผู้ขาย และสินค้านั้นอยู่ในธุรกิจการขายของผู้ขาย ถือได้ว่าการรับประกันโดยปริยายว่าสินค้านั้นเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ดังกล่าว สำหรับในประการหลังได้กำหนดไว้ในมาตรา 14 (2) ว่า ในกรณีที่ผู้ขายสินค้าในธุรกิจการขายของตน ให้ถือได้ว่าการรับประกันโดยปริยายว่าสินค้านั้นมีคุณภาพเหมาะสมตามวิสัยของการใช้ทั่วไป เว้นแต่ถ้าผู้ซื้อได้ตรวจสอบสินค้าก่อนและความชำรุดบกพร่องนั้นสามารถจะพบได้โดยการตรวจสอบดังกล่าว⁶

⁵ สมชาย อติกรจุฑาศิริ. แหล่งเดิม. หน้า 39.

⁶ John G. Fleming. (1983). *The Law of Torts* (6 th ed.). pp. 459 - 461.

การรับประกันดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายซึ่งมีผลเฉพาะคู่สัญญา โดยตรงเท่านั้น การรับประกันมิได้โอนไปตามสินค้า ฉะนั้นหากผู้ที่ได้รับความเสียหาย เป็นเพียงบุคคลภายนอก ก็ไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากการรับประกันนี้ได้

2. การรับประกันอาจแสดงออกโดยชัดแจ้งจากผู้ขาย เช่น การโฆษณาว่าสินค้ามีคุณภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง หากสินค้ามิได้เป็นตามที่รับประกันและเกิดความเสียหายขึ้น ผู้ซื้อก็สามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ขายได้ แต่การใช้สิทธิผูกพันเฉพาะคู่สัญญาโดยตรง เช่นเดียวกับการรับประกันโดยปริยาย แต่หากเป็นกรณีที่ผู้ผลิตได้แสดงโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าต่อผู้ซื้อ และผู้ซื้อเชื่อถือตามคำแถลงนั้นจนทำสัญญาแม้จะเข้าทำสัญญาซื้อขายจากผู้ขายปลีก ก็ถือว่าผู้ผลิตได้ทำสัญญาประกอบหรือคำรับประกันประกอบ (Collateral Contract) ต่อผู้ซื้อด้วย ผู้ซื้อย่อมเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ผลิตได้ เช่น คดี Wells V, Backhand Sand, (1965) 2QB170 ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ได้ซื้อทรายสำหรับปลูกต้นไม้จากจากผู้ขาย โดยเชื่อถือในการรับประกันอย่างชัดแจ้งของผู้ผลิตว่าเหมาะสมสำหรับปลูกต้นไม้จากจากผู้ขาย โดยเชื่อถือในการรับประกันอย่างชัดแจ้งของผู้ผลิตว่าเหมาะสมสำหรับปลูกต้นไม้จากจากผู้ขาย ปรากฏว่าโจทก์ได้รับความเสียหาย เนื่องจากทรายชนิดนั้นไม่เหมาะสมที่จะใช้ปลูกต้นไม้จากจากผู้ขาย แม้ผู้ขายมิได้ให้คำรับประกันด้วย ศาลถือว่ากรณีเช่นนี้มีสัญญาประกอบ (Collateral Contract) ที่ทำให้ผู้ซื้อสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ผลิตได้ตามที่รับประกัน

ความรับผิดชอบในทางสัญญาตามกฎหมายอังกฤษค่อนข้างเคร่งครัดในเรื่องหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ในทางสัญญา (Privity of Contract) ฉะนั้นหากบุคคลผู้ที่ได้รับความเสียหายมิได้อยู่ในฐานะเป็นคู่สัญญา จะเรียกร้องค่าเสียหายต้องเรียกร้องโดยอาศัยหลักในทางละเมิด

(2) หลักความรับผิดชอบในทางละเมิด

กฎหมายอังกฤษให้ความสำคัญหลักความสัมพันธ์ในทางสัญญา (Privity of Contract) โดยคำพิพากษาในยุคแรกๆ ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้า (Products Liability) วินิจฉัยออกมาในแนวที่จะคุ้มครองเฉพาะผู้เสียหายที่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้ขายหรือผู้ผลิตเท่านั้น แม้แต่ความเสียหายในทางละเมิดก็ต้องมีการตีความว่าต้องมีนิติสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ในคดี Winterbottom V. Wright (1842) 10 M. & W. 109 ซึ่งในคดีที่โจทก์ผู้ขับขีรถม้าส่งไปรษณีย์ของกรมไปรษณีย์ ได้รับความเจ็บจากการที่รถม้าพลิกคว่ำเพราะเพลารถชำรุดบกพร่อง โจทก์จึงมาฟ้องจำเลยซึ่งทำสัญญากับกรมไปรษณีย์ว่าจะดูแลซ่อมแซมรถม้าให้อยู่ในสภาพดี โดยโจทก์กับจำเลยมิได้มีนิติสัมพันธ์ใดๆ ต่อกัน ปรากฏว่าคดีนี้ศาลอังกฤษได้พิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยว่าโจทก์ผู้ขับขีรถม้าซึ่งชำรุดและได้รับความเจ็บจะไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยมิได้ เพราะมิได้

มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน การตัดสินใจให้จำเลยรับผิดชอบจะทำให้คดีไม่มีที่สิ้นสุด เพราะจะมีการฟ้องคดีกันเรื่อยไป⁷

ซึ่งจากคำวินิจฉัยในคดีนี้ ทำให้เกิดการตีความเป็นหลักกฎหมายที่ศาลในคดีหลังๆ ถู้อตามเป็นหลักกว่าครึ่งศตวรรษว่า ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าคนใดไม่สามารถฟ้องร้องผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าให้รับผิดชอบในทางละเมิดได้ ถ้าไม่มีความผูกพันใดๆ ระหว่างกันอันจะก่อให้เกิดผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้านั้นมีหน้าที่ต้องระมัดระวังต่อตน หลังจากมีคำพิพากษาในคดีนี้ได้กลายมาเป็นอุปสรรคอย่างมากแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายที่จะดำเนินคดีให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องได้ ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคที่ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งมีได้เป็นผู้ซื้อสินค้าด้วยตนเองไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าได้ เนื่องจากมิได้มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน ในระยะต่อมาจึงพยายามสร้างข้อยกเว้นที่จะไม่นำหลักนิติสัมพันธ์ (Privity) ไปใช้กับกรณีที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วยังแถลงหรือแสดงเกี่ยวกับความปลอดภัยผิดพลาด หรือผู้ขายรู้ถึงความชำรุดบกพร่องแต่ไม่ได้ให้คำเตือน และในกรณีสินค้าที่เป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นสินค้าที่เป็นอันตรายโดยสภาพ เช่น ยาพิษ ปืน วัตถุระเบิด ซึ่งเป็นสินค้าที่ผู้ผลิตต้องมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ หากฝ่าฝืนต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้น แม้ไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน

ต่อมาศาลสูงของอังกฤษได้สร้างหลักเกณฑ์ทั่วไปในทางละเมิดขึ้นมาใหม่ โดยกำหนดให้ผู้ผลิตมีหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) โดยไม่คำนึงว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มีอันตรายโดยสภาพหรือไม่ โดยในปี 1932 ศาลสูงของอังกฤษ (House of Lords) ได้วินิจฉัยไว้ในคดี Donoghue V. Stevenson, (1932) A. C.562 ซึ่งในคดีนี้เพื่อนของโจทก์ได้ซื้อเบียร์ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า Ginger Beer (น้ำจิงข้าว) มาจากร้านขายปลีกปรากฏว่าในขวดเบียร์ดังกล่าว ซึ่งเป็นขวดทึบได้บรรจุซากเน่าของตัวทากปนอยู่ด้วย แต่โจทก์ไม่เห็นเพราะเป็นขวดทึบ หลังจากที่โจทก์ดื่มเบียร์ไปได้หนึ่งแก้ว จึงพบว่าในขวดเบียร์มีซากเน่าของตัวทากไหลออกมาด้วย โจทก์ตกใจและอาเจียนออกมา และมีอาการอักเสบที่กระเพาะอาหารเพราะดื่มเบียร์ไม่บริสุทธิ์เป็นพิษเข้าไป โจทก์จึงฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิตและบรรจุขวดเบียร์ให้รับผิดชอบ ศาลสูงของอังกฤษ (House of Lords) ได้ตัดสินให้จำเลยรับผิดชอบแม้ไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน โดย Lord Atkin ได้วินิจฉัย วางหลักไว้ว่า “ผู้ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายในรูปแบบที่แสดงว่าผู้ผลิตตั้งใจให้สินค้าไปสู่ผู้บริโภคโดยสภาพที่ออกไปจากตน โดยลักษณะที่ผู้บริโภคจะไม่มีโอกาสตรวจตราก่อนบริโภค และโดยรู้ว่าการขาดความระมัดระวังตามควรในการเตรียมหรือผลิตสินค้านั้น จะเป็นผลก่อให้เกิด

⁷ William L. Prosser. (1974). *Handbook of The Law of Torts* (6 th ed.). p. 641.

ความเสียหายแก่ชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้บริโภคย่อมมีหน้าที่ต่อผู้บริโภคในอันที่จะต้องให้ความระมัดระวังตามควร”⁸

จากผลของคดีนี้ ทำให้เกิดหลักเกณฑ์ทั่วไปในทางละเมิดว่า ผู้ผลิตมีหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องให้ความระมัดระวังต่อผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) และผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคสำหรับความประมาทเลินเล่อฝ่าฝืนหน้าที่ที่ต้องให้ความระมัดระวังนั้น โดยไม่คำนึงว่าเป็นสินค้าที่มีอันตรายโดยสภาพหรือไม่ ซึ่งหลักเกณฑ์ทั่วไปนี้ได้รับการยอมรับและถือเป็นหลักของคำพิพากษาคดีหลังๆ ต่อมา

ในการดำเนินคดีละเมิด โจทก์จะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ผลิตโดยเหตุที่กระทำโดยประมาทเลินเล่อได้ โจทก์จะต้องแสดงหรือนำสืบให้เข้าหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบของคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ 4 ประการ คือ

ก. นำสืบว่าจำเลยมีหน้าที่ต้องระมัดระวังต่อโจทก์ โดยในกรณีเช่นนั้นได้มีกฎหมายรับรองว่า ถ้าจำเลยกระทำโดยขาดความระมัดระวังจนเกิดความเสียหายแก่โจทก์ จำเลยต้องรับผิดชอบ

ข. จำเลยฝ่าฝืนไม่กระทำให้เป็นไปตามมาตรฐานของความระมัดระวังที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ค. มีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล ระหว่างการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของจำเลยกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์

ง. สามารถคาดเห็นได้ว่า ความประมาทเลินเล่อของจำเลยจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์

ตามกฎหมายอังกฤษในคดีละเมิด โจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวอ้าง มีหน้าที่ต้องนำสืบ และคดีความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้า (Product Liability) ก็ถือเป็นคดีละเมิด โจทก์ต้องนำสืบถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลยเช่นกัน แต่โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่อที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่แท้จริงเจาะจงลงไป เพียงแต่พิสูจน์จากข้อเท็จจริงต่างๆ ประกอบด้วยกัน ให้เห็นว่าเหตุน่าจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อของจำเลยมากกว่าเหตุอื่น โดยพิสูจน์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลระหว่างประมาทเลินเล่อของจำเลยกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ด้วย เนื่องจากหลักกฎหมายอังกฤษในเรื่องความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าในทางละเมิดยังไม่มีข้อสันนิษฐานในทางกฎหมายว่า ถ้าความเสียหายเกิดจากสินค้าแสดงว่าผู้ผลิตต้องประมาทเลินเล่อ ฉะนั้นการพิสูจน์

⁸ John G. Fleming. Op.cit. pp. 463 – 465.

ให้เห็นถึงความผิดหรือความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตจึงเป็นการยาก เพราะพยานหลักฐานเกี่ยวกับขั้นตอนหรือกรรมวิธีการผลิตต่างๆ ส่วนแต่อยู่ในความครอบครองของผู้ผลิตทั้งสิ้น

Lord Atkin ได้กล่าวไว้ในการวินิจฉัยคดี *Donoghue V. Stevenson* ตอนหนึ่งว่า ปัจจุบันยังไม่มีข้อสันนิษฐานถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย และยังมีเหตุผลอันสมควรที่จะนำหลักที่ว่า “เหตุการณ์ย่อมแจ้งอยู่ในตัว” (*res ipsa loquiter*) มาใช้ปรับในคดีนี้ด้วย โจทก์ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความประมาทเลินเล่อหรือความไม่ระมัดระวังของจำเลย จึงจะวินิจฉัยให้จำเลยรับผิดชอบได้จากคำกล่าวนี้ ต่อมาศาลได้นำหลักที่ว่าเหตุการณ์ย่อมแจ้งอยู่ในตัว “(*res ipsa loquiter*)” มาใช้ในคดี *Grant V. Australian Knitting Mills, 1936 AC 85* เพื่อแบ่งเบาภาระการพิสูจน์ของโจทก์ ซึ่งในคดีนี้ศาลตัดสินให้ผู้ผลิตรับผิดชอบสำหรับโรคผิวหนังซึ่งเกิดจากสารซันไฟน์ในชุดชั้นในมีมากเกินไป แม้จะมีข้อเท็จจริงว่า ชุดชั้นในที่ผลิตก่อนหน้านี้เกือบ 4.75 ล้านชุด จะปราศจากโรคใดๆ และไม่มีพยานหลักฐานแสดงถึงการกระทำโดยเจตนาแน่นอนเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต โจทก์เพียงแต่พิสูจน์ถึงความมีอยู่ของความชำรุดบกพร่องของสินค้า ศาลก็สามารถวินิจฉัยได้ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ เพราะความชำรุดบกพร่องจะไม่เกิดขึ้นหากจำเลยไม่ประมาทเลินเล่อ

โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อในการผลิตขั้นตอนใดอันเป็นการวินิจฉัยโดยหลักการการพิสูจน์ไปให้จำเลย โดยจำเลยต้องนำสืบหักล้างว่าตนมิได้ประมาทเลินเล่อเพราะได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว⁹ แต่การนำหลัก *Res ipsa loquiter* มาใช้ เป็นการใช้เฉพาะกรณีที่ความเสียหายเกิดจากสินค้าที่มีอยู่ในความควบคุมของผู้ผลิตอย่างเด็ดขาด ซึ่งผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะอธิบายเหตุผลของการเกิดความเสียหายนั้นได้ เช่น สินค้าที่บรรจุอยู่ในภาชนะมิดชิดและคาดหมายว่าสินค้านั้นจะถึงมือผู้บริโภคในสภาพเช่นเดียวกับที่ออกจากโรงงาน หลักดังกล่าวจึงยังไม่เหมาะสมเพียงพอ เพราะไม่สามารถชี้แจงความเสียหายเป็นกรณีทั่วไปได้ ดังนั้นอังกฤษจึงได้บัญญัติกฎหมายเรื่องนี้ขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้ เช่น *The Consumer Protection Act 1987* ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ว่าด้วยความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้า ส่วนที่ 2 ว่าด้วยข้อกำหนดเกี่ยวกับความปลอดภัยต่างๆ ไป และส่วนที่ 3 ว่าด้วยการแสดงราคาที่ทำให้เข้าใจผิด

⁹ E. H. Dodson. (1981). *Product Liability a Manuel of practice*. pp. 13 – 14.

2.1.2 ทฤษฎีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระบบประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law)

กฎหมายในระบบ Civil Law มีความผูกพันกับหลักการของกฎหมายโรมันที่ใช้ระบบกฎหมายในรูปของกฎหมายลายลักษณ์อักษร และจากการที่กฎหมายโรมันมีความสมบูรณ์ในเนื้อหา ทำให้กฎหมายแพ่งโรมันเป็นรากฐานของระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรป ซึ่งจะพบได้ในประเทศภาคพื้นยุโรป ทั้งนี้กฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นเชื่อว่ากฎหมายสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เมื่อนำกฎหมายที่มีอยู่ไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทุกกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติอยู่และอยู่ในขอบเขตของกฎหมายนั้นๆ คำพิพากษาของศาลในระบบ Civil Law ถือว่าเป็นเพียงคำอธิบายในการใช้ตัวบทกฎหมายมาปรับแก้คดี และขยายหลักของกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีอยู่ออกไป

ประเทศเยอรมัน

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเกิดจากการรวมตัวของประเทศเยอรมันตะวันตกที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และประเทศเยอรมันตะวันออกที่มีการปกครองระบอบสังคมนิยม หลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง แต่เนื่องจากกฎหมายของประเทศเยอรมันตะวันออกเป็นกฎหมายในระบอบสังคมนิยม ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นการวางแผนจากส่วนกลางที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่ในส่วนของประเทศเยอรมันตะวันตกที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น แนวคิดของระบบเศรษฐกิจถูกกำหนดบทบาทการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมันตะวันตกนั้นได้กำหนดกรอบของระบบเศรษฐกิจไว้ว่า จะต้องไม่เป็นแบบเสรีนิยมที่รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกระบวนการทางเศรษฐกิจเลย หรือจะต้องไม่เป็นแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เพราะหลักสังคมนิยมในรัฐธรรมนูญเยอรมันได้ให้หลักประกันความชอบธรรมในการที่รัฐจะเข้าแทรกแซงทางเศรษฐกิจได้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้หลักสังคมนิยมยังมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การที่มุ่งจะจัดความแตกต่างไม่เสมอภาคกันในสังคม โดยกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องชดเชยหรือสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคกันด้วย นอกจากนี้หลักสังคมนิยมแล้วในทางทฤษฎีกฎหมายเยอรมัน กระบวนการแทรกแซงทางเศรษฐกิจยังถูกกำหนดด้วยรัฐธรรมนูญทางเศรษฐกิจของประชาคมยุโรป ซึ่งถือเสมือนเป็นกฎหมายพื้นฐานของเยอรมันด้วย

1) แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมัน
 รัฐธรรมนูญไวมาร์ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้บัญญัติ
 ระเบียบแห่งชาติทางเศรษฐกิจซึ่งต้องสอดคล้องด้วยหลักความเป็นธรรม และภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว
 เสรีภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลจึงต้องได้รับความคุ้มครอง¹⁰ นอกจากนี้ในกฎหมายพื้นฐาน
 ของเยอรมันยังมีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเข้าเป็นหุ้นส่วน¹¹
 แนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือการยอมรับหลักการให้รัฐเข้ามาแทรกแซงการประกอบ
 กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น จะเห็นได้จากการตรากฎหมาย
 ป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า ชื่อย่อ UWG ในปี ค.ศ. 1909 ซึ่งถือเป็นกฎหมาย
 พื้นฐานทางด้านกรแข่งขันทางการค้าเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและมีความสำคัญต่อการคุ้มครอง
 ผู้บริโภคของเยอรมันด้วย เพราะนอกจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าว จะเพื่อควบคุมการแข่งขัน
 ทางเศรษฐกิจแล้ว ในแต่ละมาตรา (Article) ยังมีการกำหนดถึงการควบคุมการประกอบธุรกิจด้านต่างๆ
 เช่น Article 1 บุคคลใดดำเนินธุรกิจที่เป็นการแข่งขันอันขัดต่อศีลธรรมอันดี ถือเป็นการกระทำ
 ความผิดและต้องชดใช้ความเสียหาย Article 2 – 3 กล่าวถึงการ โฆษณาอันไม่เป็นธรรม การกล่าวถึง
 ผู้บริโภคในความเป็นมาปรากฏในกฎหมายดังกล่าว ใน articles 5 จึงพอสรุปสาระสำคัญของ UWG
 ได้ว่า

(1) ควบคุมการแข่งขันทางการค้าอันไม่เป็นธรรมในลักษณะทั่วไป หรือ
 การขายสินค้าในรูปแบบต่างๆ เช่น การขายแบบที่เรียกว่า “ล้างสต็อก” (Clearance Sales) ใน Article 8

(2) ควบคุมการกระทำที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การโฆษณา
 อันเป็นเท็จหรือเกินความจริงใน Article 2 – 3 เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่ากฎหมาย UWG มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิต
 และจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมาตรฐานทางการโฆษณา และจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจ
 ในการแข่งขันกันประกอบธุรกิจ ต่อมาเมื่อการประกอบธุรกิจเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้
 มีบางกรณีที่กฎหมาย UWG ไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย UWG

ในปี ค.ศ. 1966 ให้ทันสมัย เพื่ออุดช่องว่างและทางเถื่อนในการประกอบธุรกิจ
 ของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนควบคุมการโฆษณาและกำหนดมาตรฐานแก้ไขเยียวยาความเสียหาย
 ที่เกิดจากการโฆษณาให้รัดกุมยิ่งขึ้นด้วย นอกจากกฎหมาย UWG แล้ว ยังมีกฎหมายอีกฉบับที่ชื่อว่า
 กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ (Gesetz Gegen Unlauterem Wettbewerbsbeschränkungen)
 หรือชื่อย่อ GWB กฎหมายฉบับนี้มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าในระบบเศรษฐกิจเยอรมันนั้น จะมี

¹⁰ บุญศรี มีองค์อุโฆษ ก (2538). กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเยอรมัน. หน้า 51.

¹¹ ปนิธาน ช่อสุก. เล่มเดิม. หน้า 28.

การแข่งขันได้¹² จึงอาจจะกล่าวได้ว่ากฎหมายป้องกันการแข่งขันอื่นไม่เป็นธรรมทางการค้า เป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคของเยอรมันก็ว่าได้

2) การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในกฎหมายของประเทศเยอรมัน

ความรับผิดชอบอันเกิดจากการชำรุดบกพร่องของสินค้าตามกฎหมายเยอรมัน มิได้มีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ คงเป็นไปตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางสัญญาและในทางละเมิด

(1) หลักความรับผิดชอบในทางสัญญา (Contractual Liability)

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติหลักความรับผิดชอบตามสัญญาไว้ตามหลัก Warranty หรือการรับประกันสินค้าตามมาตรา 459 BGB ว่า ผู้ขายย่อมรับประกันว่าสินค้าที่ขายนั้นปราศจากความชำรุดบกพร่อง ซึ่งอาจทำให้เสื่อมราคาหรือความเหมาะสมแก่ประโยชน์ อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ถ้าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องตามมาตรา 462 BGB ก็ให้สิทธิผู้ซื้อที่จะเลิกสัญญาแล้วคืนสินค้าและเรียกเงินคืน หรืออาจใช้สิทธิลดราคาลงหรือเปลี่ยนสินค้าใหม่แทนก็ได้ตามมาตรา 377 ผู้ซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบสินค้าที่ส่งมอบ เมื่อพบความชำรุดบกพร่องที่เห็นประจักษ์ต้องบอกกล่าวทันที มิฉะนั้นถือว่าผู้ซื้อยอมรับในคุณภาพของสินค้านั้นแล้ว ผู้ซื้อจึงหมดโอกาสในการบังคับตามคำรับประกันนั้น ตามมาตรา 463 ถ้าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรับประกันในคุณภาพของสินค้าหรือความเหมาะสมของสินค้าเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ไว้ โดยเฉพาะหากสินค้านั้นไม่เป็นไปตามที่รับประกัน ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องพิจารณาถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายและเป็นความรับผิดชอบถึงความเสียหายโดยตรง และอาจต้องรับผิดชอบถึงความเสียหายอันเกิดจากเหตุดังกล่าวด้วย ถ้าความเสียหายนั้นเกิดจากสินค้านั้นขาดคุณสมบัติหรือไม่มีคุณภาพตามที่ผู้ผลิตได้รับประกันหรือบรรยายไว้เกี่ยวกับสรรพคุณของสินค้า และพฤติกรรมอื่นๆ ที่ถือว่าเป็นการรับประกันคุณภาพของสินค้าโดยปริยาย หากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพเช่นนั้นผู้เสียหายย่อมเรียกร้องได้

ตามกฎหมายเยอรมัน ในกรณีทั่วไปผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เป็นผลสืบเนื่อง (Consequential Damages) เว้นแต่ผู้ซื้อสามารถพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขาย หรือผู้ขายได้ให้การรับประกันไว้โดยชัดแจ้ง อย่างไรก็ตาม ศาลและนักกฎหมายเยอรมันได้พยายามขยายความคุ้มครองตามหลักสัญญาให้ครอบคลุมไปถึงผู้บริโภคที่ได้รับบาดเจ็บจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง แต่ไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้จำหน่ายหรือผู้ผลิต โดยถือว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค หรือ โดยถือว่าผู้บริโภคเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากสัญญา

¹² บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ ข (2531, มีนาคม). “กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเยอรมัน.” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 18, ฉบับที่ 1. หน้า 64.

เพื่อบุคคลที่สาม (Third Party Beneficiary) แต่แนวความคิดดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับ ฉะนั้น จึงต้องไปว่ากล่าวกันตามหลักความรับผิดชอบในทางละเมิด

สำหรับภาระการพิสูจน์โดยหลักความรับผิดชอบตามสัญญาตกอยู่กับ โจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่จำเป็นในการตั้งหลักฐานแห่งสิทธิฟ้องร้องของตน โดยโจทก์ต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายของตน การผิดสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุแห่งการกระทำของจำเลย และความเสียหายของโจทก์¹³ อย่างไรก็ตามในความคิดเกี่ยวกับสินค้า ฝ่ายโจทก์มักไม่มีข้อมูลมากพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าเกิดขึ้นได้อย่างไร ในขั้นตอนใด เพราะผู้ผลิตได้มีการจัดองค์กรในทางธุรกิจของตนอย่างมีระบบ การที่จะให้โจทก์นำสืบว่ามีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของการผลิตจึงเป็นเรื่องยาก ดังนั้นถ้าพยานหลักฐานฟังได้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง ศาลเยอรมันก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต เนื่องจากเห็นว่าเหตุแห่งการชำรุดบกพร่องอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ผลิต ผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะอธิบายถึงความชำรุดบกพร่องได้ดีกว่าโจทก์ ฉะนั้นภาระการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของคดีเช่นนี้ จึงกลับไปอยู่ที่ฝ่ายจำเลยที่จะเป็นฝ่ายที่พิสูจน์¹⁴

แม้โจทก์จะได้รับประโยชน์จากการผลักภาระการพิสูจน์ในคดีความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้า แต่คงได้รับประโยชน์เฉพาะในคดีที่ฟ้องผู้ผลิตเท่านั้น ส่วนคดีที่ฟ้องผู้จำหน่าย ศาลเยอรมันยังคงถือตามหลักภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบในคดีธรรมดาทั่วไป

(2) หลักความรับผิดชอบในทางละเมิด

ได้แก่ ความรับผิดชอบตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ตั้งแต่มาตรา 823 เป็นต้นไป ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ Fault Theory เมื่อนำหลักความรับผิดชอบดังกล่าวมาใช้กับกรณีการบริโภคสินค้าและบริการ โจทก์มีภาระที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องและเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลด้วย โดยสิ่งสำคัญที่โจทก์จะต้องพิสูจน์สำหรับความผิดในทางละเมิด ก็คือ การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยหรือผู้ผลิต ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมากสำหรับโจทก์ที่จะพิสูจน์ได้เช่นนั้น เนื่องจากโครงสร้างของการผลิตในทางอุตสาหกรรมโดยทั่วไปแล้วมีความสลับซับซ้อนมาก ยากที่โจทก์จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการผลิตขั้นตอนใด และสิ่งนี้ก็อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้ผลิต โดยเฉพาะ โจทก์ไม่สามารถตรวจสอบรู้ได้ ดังนั้นเพื่อที่จะคุ้มครองผู้บริโภคจากปัญหานี้ จึงเกิดเป็นหลักปฏิบัติของศาลเยอรมันที่สันนิษฐานว่า ความผิดอยู่ที่ฝ่ายผู้ผลิต หากพยานหลักฐานฟังได้ว่ามี

¹³ Bernhard Von Braunschweig. (1981). *Product Liability: a Manual of Practice*. p. 12.

¹⁴ Ibid. p.13.

การชำรุดบกพร่องเกิดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสียหายนั้น ผลก็คือผู้ผลิตมีหน้าที่ในการนำสืบ หักล้างข้อสันนิษฐานนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติความรับผิดในทางละเมิดไว้ตั้งแต่มาตรา 823 โดยวรรคแรกได้วางหลักความรับผิดสำหรับการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิด ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ที่มุ่งหมายจะคุ้มครองอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรานี้ไม่ได้บัญญัติให้คุ้มครองถึงความเสียหายทางเศรษฐกิจความรับผิดตาม มาตรา 823 นี้ จึงเป็นความรับผิดเพื่อความผิดของผู้กระทำละเมิดเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการกระทำ ละเมิดตามมาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ความรับผิดของผู้ผลิตในปัจจุบัน ส่วนมากอาศัยข้อตำหนิว่า ผู้ผลิตมีความผิดในการจัดการ เกี่ยวกับการผลิต และในการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนนำออกจำหน่ายไปยังผู้บริโภค ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักความรับผิดเพื่อการกระทำของตนเอง ซึ่งได้รับการรับรองเป็นครั้งแรกในคำพิพากษา ของศาลสูงแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในคดีโรคระบาดไก่ (Huhnerpestfall) เมื่อปี 1968 ซึ่งปรากฏว่า วัคซีนป้องกันโรคระบาดไก่ที่จำหน่ายไปโดยไม่ได้มีการฆ่าเชื้ออย่างถูกต้องเพียงพอ ทำให้เชื้อโรคระบาดที่ใช้เป็นวัคซีนยังมีฤทธิ์รุนแรงอยู่ เมื่อโจทก์นำมาฉีดให้ไก่ ทำให้ไก่โจทก์ตาย ไปถึงสี่พันกว่าตัวภายในเวลาไม่กี่วัน ปรากฏว่าวัคซีนนี้เป็นพิษอยู่ตั้งแต่ก่อนนำออกจำหน่ายแล้ว แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าวัคซีนนี้เป็นพิษเกิดขึ้นได้อย่างไร ศาลได้พิพากษาให้จำเลยชดเชย ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ตามมาตรา 823 วรรคแรก¹⁵ โดยศาลได้วินิจฉัยว่า ถ้าโจทก์สามารถ พิสูจน์ได้ว่า วัคซีนนั้นเป็นพิษตั้งแต่ก่อนออกจำหน่ายและความชำรุดบกพร่องนั้นเพียงพอที่จะทำให้เกิด ความเสียหายได้แล้ว ภาระในการพิสูจน์จะถูกผลักไปสู่จำเลย ซึ่งเป็นผู้ผลิตที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า ตนมิได้ผิด เนื่องจากผู้ผลิตเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดข้อเท็จจริงและรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิตตั้งแต่ต้น และเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ผู้เสียหายซึ่งไม่รู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นผู้พิสูจน์ถึงสาเหตุของความชำรุดบกพร่อง ว่าเกิดขึ้นในขั้นตอนใด จากคำพิพากษาคดีนี้จึงเป็นการวางหลักว่า เมื่อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นนั้นชำรุด บกพร่อง ผู้ผลิตย่อมมีหน้าที่นำสืบให้เห็นว่า ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นพฤติกรรมที่ผู้ผลิตไม่ต้อง รับผิดชอบ และหลักดังกล่าวยังใช้ได้กับกรณีความผิดตามมาตรา 823 วรรคสอง ในกรณีความรับผิด ในความเสียหายอันเกิดแต่การฝ่าฝืนข้อบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะยกฟ้องบุคคลอื่น ผู้ฝ่าฝืนมีภาระการพิสูจน์ว่าความเสียหายมิได้เกิดจากความผิดของตน อย่างไรก็ตามภาระการพิสูจน์ คงใช้เฉพาะกับกรณีที่ผู้ผลิตถูกฟ้องเท่านั้น ในกรณีที่ผู้จำหน่ายถูกฟ้องภาระการพิสูจน์ยังคงเป็นไป ตามหลักธรรมดาที่โจทก์ต้องมีภาระการพิสูจน์

¹⁵ วูล์ฟกัง ไพรเซอร์ ฟอง มาร์แชลล์. (2531, มีนาคม). “ความรับผิดเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการ ในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 2. โดย กิตติศักดิ์ ประกิต. หน้า 172 – 173.

บทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) ของเยอรมันจะปรากฏอยู่ในกฎหมายเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์ยา ค.ศ. 1976 (Drugs Act) พระราชบัญญัติการพลังงานปรมาณู ค.ศ. 1976 (Atomic Energy Act) และแม้ตามหลักกฎหมายของเยอรมันจะมีการนำเอาหลักการการพิสูจน์มาใช้ผ่อนคลายเป็นการนำสืบของโจทก์ และนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้ในกฎหมายเฉพาะแล้ว แต่นักกฎหมายเยอรมันยังเห็นว่ามาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค และเห็นว่าควรนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้กับคดีสินค้าชำรุดบกพร่องในกรณีต่างๆ ไปด้วย โดยเฉพาะในกรณีสินค้าที่มีอันตรายอันเกิดจากการพัฒนาสินค้านั้น (Development Dangers) เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองและสามารถเรียกค่าเสียหายได้อย่างจริงจังยิ่งขึ้น

2.2 วิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎี และที่มาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย¹⁶

สมัยการค้าและเศรษฐกิจของโลกยังอยู่ในลักษณะจำกัดเฉพาะวงแคบๆ ในท้องถิ่นหรือในเมืองหนึ่งนั้น สภาพของสินค้าและบริการยังไม่มี ความสลับซับซ้อนมากนัก เพราะกระบวนการผลิตยังเป็นแบบง่ายๆ ตลาดยังเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน (Barter) ไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องจัดหาเครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของแนวคิดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตยนั้นยังผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez – Faire) เกิดขึ้นด้วยโดยสมมติฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการเท่ากัน รัฐจะไม่เข้าแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงของเอกชนหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าหลักหนึ่งจึงเกิดขึ้น นั่นก็คือ ในการซื้อขายนั้น “ผู้ซื้อต้องระวัง” กล่าวคือ หากมีความเสียหายใดๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้น ความเสียหายนั้นตกเป็นของผู้ซื้อเอง หลักนี้เรียกกันตามภาษาโรมันว่า Caveat Emptor หรือ Let the Buyer Beware

ในสมัยปัจจุบันเมื่อโลกเจริญมากขึ้นทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจการค้าขายหรือบริการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป กระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ทันสมัยเกินกว่าความรู้ความสามารถของผู้ใช้หรือผู้บริโภคจะตามได้ทัน ผู้ผลิตต่างก็หาวิถีทางทุกวิถีทางที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพิ่มผลกำไรให้มากที่สุด

¹⁶ ศุภม สุคนธ์ย์ ก (2546). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 1 – 3.

เท่าที่จะทำได้ ในบางกรณีการขายกำตังการผลิตทำให้ความละเอียดรอบคอบและคุณภาพของสินค้าห้อยลง ประกอบกับการขายตัวแห่งการค้าพาณิชย์กว้างออกไปจากระดับหมู่บ้านเมืองไปสู่ระดับระหว่างประเทศ ทำให้สินค้าในตลาดมีการแพร่กระจาย และเพิ่มประเภทหรือชนิดมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน หลักที่เคยถือว่าผู้ซื้อจะต้องระวังจึงขาดความยุติธรรมในแง่ที่ว่า ผู้ซื้อในฐานะผู้บริโภคไม่อาจปรับตัวให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยีต่างๆ ได้ ความระมัดระวังในระดับธรรมดาไม่อาจช่วยให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป ช้ำยังอาจทำให้เกิดอันตรายจากการบริโภคสินค้าที่ซื้อมาโดยคาดไม่ถึงอีกด้วย ทำให้ประเทศต่างๆ หันมาพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคในอันที่จะได้รับความคุ้มครองและปกป้องรักษาผลประโยชน์เป็นการเฉพาะ นอกเหนือจากสิทธิที่จะได้ค่าเสียหายตามสัญญา หรือสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีละเมิดตามกฎหมายเดิม ดังนั้นประเทศต่างๆ ในยุโรป จึงได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่เคยมีอยู่เดิมทั้งในแง่ความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือละเมิด ให้เอื้ออำนวยต่อการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยเน้นทั้งด้านการควบคุมกำกับกิจกรรมทางการผลิต โดยรัฐเพื่อป้องกันความเสียหายและการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อผู้บริโภค

2.3 หลักการแนวคิดการฟ้องคดี

ในคดีแพ่ง การที่จะวินิจฉัยว่าจำเลยได้โต้แย้งสิทธิของโจทก์อันเป็นการทำผิดหน้าที่ของตนหรือไม่ จำเป็นต้องได้ข้อเท็จจริงที่จะใช้ประกอบในการวินิจฉัยเสียก่อน ในการค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริงต่างๆ ที่จะใช้ประกอบในการวินิจฉัยนี้ ศาลของประเทศต่างๆ ย่อมดำเนินตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ว่าด้วยพยานหลักฐาน

การค้นหาความจริงของศาลย่อมต้องอาศัยกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานเป็นหลัก ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ได้แก่ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน กล่าวคือ

2.3.1 ระบบกล่าวหา¹⁷

เป็นระบบที่ใช้กันอยู่ในประเทศที่ระบบกฎหมายเป็น Common Law เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา การพิจารณาในระบบนี้ คือ ผู้ชำระความต้องวางตัวเป็นกลางจริงๆ เพื่อควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด จะเอนเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ และอำนาจของศาลในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือบทคัดพยาน

¹⁷ เจ็มซีย์ ชูติวงศ์. (2547). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 3 – 4.

ก็มีจำกัดหรือแทบไม่มีเลย ต้องปล่อยให้คู่ความค้นหาคดีหาพยานหลักฐานเต็มที่ และหลักเกณฑ์ในการที่จะนำพยานมาสืบพิสูจน์ได้หรือไม่ได้ต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัด มีบทตัดพยานที่เด็ดขาดเพื่อมิให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความ เท่ากับเป็นการไม่สืบพยานนั้นเลย ทั้งนี้เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน ดังนั้นระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบที่มีวิธีการชำระความเป็นไปในทางที่มีโจทก์มีจำนวน ผู้ชำระความตั้งตนเป็นกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางขึ้นไว้โดยเคร่งครัด

ลักษณะที่สำคัญของระบบกล่าวหา

- 1) ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย การยกฟ้องโดย Technicality มีมาก
- 2) คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกัน เห็นได้ชัดในคดีอาญา ศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้นบางครั้งศาลอาจยกฟ้อง ทั้ๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำผิดก็ได้
- 3) ในระบบกล่าวหาที่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสดำเนินคดีได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้การใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด

2.3.2 ระบบไต่สวน¹⁸

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่ใช้กันแพร่หลายในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบวิธีพิจารณาความหรือในประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ (Civil Law) ระบบนี้มีที่มาจากอิทธิพลวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิก ศาลในศาสนาคริสต์ได้นำเอาระบบการค้นหาความจริงแบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา เมื่อผู้มีอำนาจปกครองได้ทราบว่ามีกรกระทำ ความผิดหรือการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้นในสังคมของตน ผู้มีอำนาจต้องไต่สวนค้นหาความจริงให้จงได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นมากกล่าวหาหรือไม่ โดยรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินคดีอาญาเอาผู้กระทำความผิดพร้อมทั้งแสวงหาพยานหลักฐานมาลงโทษเอง ระบบนี้ไม่ใช่ลักษณะการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความในคดี แต่เป็นระบบการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีที่เกิดขึ้น เป็นการใช้หลักตรวจสอบ ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีมีเพียงสองฝ่าย คือ ผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน

¹⁸ โสภณ รัตนากร. (2545). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 3.

ไม่ต้องมีคนกลาง ผู้ไต่สวนหรือผู้ทำการชำระความเป็นผู้ซักถามพยานและเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ระบบนี้ไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความเช่นระบบกล่าวหา เพราะมีแนวคิดว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐ เพราะมุ่งแต่จะเอาผลที่จะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่า

การพิจารณาอาจกระทำกลับหลังจำเลย คือ การสืบพยาน อาจทำโดยจำเลยไม่มีโอกาสรู้เห็นก็ได้ เพราะถือว่าผู้ชำระความมีความสามารถให้ความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิให้จำเลยอยู่แล้ว ระบบนี้มีอิทธิพลอยู่ในภาคพื้นยุโรป และมีบทบาทสำคัญในประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น เยอรมันและฝรั่งเศส

ลักษณะที่สำคัญของระบบไต่สวน¹⁹

1) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือลดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นมาก

2) การพิจารณาคดีนั้น จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์มักไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญนัก เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน

3) ระบบไต่สวน จะไม่มีกฎหมายกำหนดการสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่บีบบังคับพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ และศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

2.3.3 หน้าที่นำสืบ²⁰

คำว่าหน้าที่นำสืบนั้น มีที่ใช้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง...”

หน้าที่นำสืบ หมายถึง หน้าที่ที่คู่ความฝ่ายหนึ่งจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาล ให้ศาลเห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง หรือที่นักกฎหมายส่วนใหญ่เรียกกันว่า “ภาระการพิสูจน์” การกำหนดหน้าที่นำสืบศาลจะกำหนดตามประเด็นพิพาทแต่ละประเด็น ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบในประเด็นใด ก็มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าความจริงเป็นอย่างไร หากพิสูจน์ไม่ได้ ผู้ที่มีภาระนี้ย่อมต้องแพ้คดีในประเด็นนั้น ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า ตนจะเป็นผู้นำพยาน

¹⁹ เข็มชัย ชูติวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 2 – 3.

²⁰ แหล่งเดิม. หน้า 55.

เข้าสืบก่อนหรือหลังในคดีนั้น หน้าที้นำสืบจะตกแก่ผู้ใดย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด มิใช่เรื่องที่ศาลหรือคู่ความจะกำหนดหรือตกลงกันเองได้ตามใจชอบ

2.3.4 ภาระการพิสูจน์

2.3.4.1 ความหมายของภาระการพิสูจน์

ภาระการพิสูจน์ มีนัยกฎหมายให้ความหมายหรือคำนิยามไว้ต่างๆ กัน ดังนี้²¹

ท่านอาจารย์ประมวล สุวรรณศรี อธิบายว่า “ภาระการพิสูจน์ มีความหมายถึง หน้าทีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาล ให้ศาลเห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง ตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าทีนำสืบข้อเท็จจริงนั้น ตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง” คำว่า หน้าทีนำสืบข้อเท็จจริง ในที่นี้จึงหมายถึง ทั้งภาระการพิสูจน์ และหน้าทีนำสืบก่อน แต่อย่างไรก็ดีหน้าทีนำสืบก่อนย่อมมีความสำคัญแก่คดีน้อยกว่าภาระการพิสูจน์ เพราะหน้าทีนำสืบก่อนสำคัญอยู่แต่ในเรื่องการได้เปรียบเสียเปรียบในทางชักค้ำพยาน แต่ภาระการพิสูจน์นั้นเป็นเรื่องที่จะทำให้แพ้ชนะทีเดียว”

ท่านอาจารย์คณิง ฤาไชย อธิบายว่า “ภาระการพิสูจน์ หมายถึง การพิสูจน์ ให้เห็นถึงความแท้จริงของสิ่งที่ตนกล่าวอ้างขึ้นในคดีนั้น ภาระการพิสูจน์นี้เป็นหลักกฎหมายที่ศาล หรือคู่ความไม่อาจตกลงเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าตามคำฟ้อง คำให้การ และการชี้สองสถาน ภาระการพิสูจน์ ตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้ว ศาลหรือคู่ความไม่อาจกำหนดหรือตกลงกันเปลี่ยนแปลง ให้เป็นภาระของอีกฝ่ายหนึ่งไปได้”

ท่านอาจารย์โอสถ โกศิน อธิบายว่า “ภาระการพิสูจน์” หมายความว่า ความถึง หน้าทีของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลให้เห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง คือ ถ้าเป็นโจทก์ก็ต้องสืบให้ได้สมฟ้อง ถ้าเป็นจำเลยต้องสืบให้สมคำให้การ หากฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ จึงต่างกับหน้าทีนำสืบก่อนในข้อที่ว่า ถ้าภาระการพิสูจน์ตกแก่ฝ่ายใดฝ่ายนั้นต้องสืบ แต่จะสืบก่อน มีผลในทางได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงว่าความ แต่ภาระการพิสูจน์เป็นผลถึงให้คดีแพ้ชนะ โดยตรง”

²¹ ประสทิทธิ์ จงวิจิตร. (2549, กันยายน – ธันวาคม). “ภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ.” *ตุลพาท*, ปีที่ 53, เล่มที่ 3, หน้า 15.

ดี. คับบลิว. เอลเลียต (D. W. Elliott) อธิบายว่า “คำว่า ภาระการพิสูจน์ (burden of proof) มีความหมาย 2 นัย ซึ่งแตกต่างกัน ความหมายแรก หมายถึง หน้าที่ของคู่ความ จะทำให้เชื่อในข้อเท็จจริงจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางอย่าง ซึ่งกล่าวอ้างเป็นประเด็นไว้และ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อคดีของเขา ความหมายที่สอง หมายถึง หน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ ซึ่งเป็นผลที่เสี่ยง โดยมีผลต่อการแพ้ชนะคดีโดยตรง”²²

เอ็ดเวิร์ด คับบลิว. เคลียร์ (Edward W. Cleary) อธิบายว่า “ภาระการพิสูจน์” มีความหมาย 2 นัย ประการแรก การนำพยานหลักฐานมาแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็น ประการที่สอง หมายถึง การนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความถูกต้องในข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้าง”²³

จากคำอธิบายความหมายของนักกฎหมายพอสรุปได้ว่า คำว่า “ภาระการพิสูจน์” หมายถึง หน้าที่ที่คู่ความฝ่ายหนึ่งจะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาลให้เห็นจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง”

2.3.4.2 หลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิด

ตามกฎหมายไทย มีหลักอยู่ว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่ฝ่ายที่กล่าวอ้าง”²⁴

ในเรื่องละเมิด ตามธรรมดาผู้ที่ยังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำให้ตนต้องเสียหาย จะต้องเป็นผู้นำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้ เพราะฉะนั้นถ้าโจทก์อ้างว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ โจทก์ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบให้ได้ ถ้าสืบไม่ได้ ศาลต้องยกฟ้อง

ตามกฎหมายโรมันมีหลักทั่วไปว่า ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่คู่ความซึ่งกล่าวอ้าง ดังนั้น ภาระการพิสูจน์ตามปกติตกแก่โจทก์ แต่บางกรณีอาจต้องถูกพิสูจน์โดยจำเลยตามกฎหมายอังกฤษ มีหลักอยู่ว่าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอันเป็นมูลพิพาท ดังนั้น ในคดีแพ่ง ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่โจทก์”

²² D. W. Elliott. (1972). *Phipson's Manual of the Law of Evidence*, p. 213.

²³ Edward W. Cleary. (1972). *Mccormick's Handbook of the Law of Evidence*, pp. 783 – 784.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84.

มีคดีมากมายซึ่งการพิจารณาพิสูจน์ในประเด็นข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ตกแก่โจทก์ในขณะที่การพิจารณาพิสูจน์ในประเด็นข้ออื่นๆ ตกอยู่แก่จำเลย ในการฟ้องคดีสำหรับความประมาทเลินเล่อ การพิจารณาพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อ (Negligence) และความเสียหาย (damage) ตกอยู่แก่โจทก์ แต่ในกรณีที่จำเลยกล่าวอ้างว่าโจทก์มีส่วนในความประมาทเลินเล่อด้วย (contributory negligence) การพิจารณาพิสูจน์ตกแก่จำเลย ในกรณีที่การพิจารณาพิสูจน์ในประเด็นหรือข้อใดได้เพียงข้อเท็จจริงตกแก่ฝ่ายใด ฝ่ายนั้นไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบ ฝ่ายนั้นต้องแพ้คดี²⁵

การพิจารณาพิสูจน์ตกแก่โจทก์ผู้ฟ้องคดีละเมิดไม่ใช่เป็นการตกลงกันเองระหว่างคู่ความ โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่เพียงแต่พิสูจน์ถึงความเสียหาย แต่ต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลยซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการละเมิดขึ้น โดยเขาต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขาดความระมัดระวังซึ่งเกิดจากจำเลย

ตามกฎหมายของอเมริกา ในคดีแพ่งธรรมดาเมื่อคู่ความซึ่งกล่าวอ้างเป็นประเด็นต้องพิสูจน์ให้ได้รับความจริงตามที่กล่าวอ้าง การพิจารณาพิสูจน์ตกอยู่แก่เขา²⁶ คู่ความซึ่งมีการพิจารณาพิสูจน์ในข้อเท็จจริงจะต้องมีหน้าที่นำพยานหลักฐาน และทำให้ลูกขุนเชื่อในพยานหลักฐานที่นำมาแสดงนั้น ตัวอย่างเช่น ในคดีประมาทเลินเล่อ (Negligence case) โจทก์ต้องมีหน้าที่

1. มีการพิจารณาพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย
2. นำพยานหลักฐานมาสืบถึงความประมาทเลินเล่อ
3. ทำให้ศาลเชื่อในข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

ตามกฎหมายเยอรมัน มีหลักทั่วไปอยู่ว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งยกเป็นข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของตน (each party must prove those facts which gave rise to right or defenses on which it relies) การพิจารณาพิสูจน์ข้อเท็จจริงเรียกว่า "Beweislast"²⁷

ในคดีละเมิดเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะพิสูจน์ว่าเขาได้รับความเสียหายและความเสียหายนั้นเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 และการกระทำของจำเลยซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย (unlawful) และศีลธรรม (culpable) กล่าวโดยเฉพา ก็คือ โจทก์ต้องพิสูจน์ว่า จำเลยปฏิบัติต่ำกว่ามาตรฐานความระมัดระวัง (standard of care) และโดยการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์

²⁵ Zelman Cowen and P.B. Carter. (1956). *Essays on the Law of Evidence*. p. 242.

²⁶ William T. Fryer. (1975). *Selected Writing on the Law of Evidence and Trial*. p. 997.

²⁷ E. J. Cohn. (1971). *Manual of German Law* (Vol. 11). pp. 219 – 220.

2.4 ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจ

ความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการมีผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีฐานะระดับปานกลางและค่อนข้างยากจน ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ ทำให้การใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายของผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการได้มากนัก เพราะการดำเนินคดีจะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาค่อนข้างมาก ประกอบกับหลักกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีที่ยังคงยึดถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (Freedom of Will) และหลักความรับผิดชอบเฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) เป็นหลักซึ่งนับเป็นอุปสรรคในการดำเนินคดีของผู้บริโภค

2.4.1 ความรับผิดชอบตามสัญญา

หลักความรับผิดชอบในทางสัญญานั้นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของคู่สัญญาและมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น เนื่องจากคู่สัญญาต่างมีหน้าที่ซึ่งกันและกัน หากฝ่ายใดไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ได้ย่อมต้องรับผิดชอบ ดังนั้นความรับผิดชอบในทางสัญญาจะเกิดจากความผิดในการผิดสัญญาหรือเป็นความผิดจากคำรับประกันเกี่ยวกับสินค้าโดยทั่วไปแล้ว ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายประการอื่นอันเป็นผลมาจากสินค้าชำรุดบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดต่อชีวิตหรือทรัพย์สิน แต่ผู้ขายต้องรับผิดชอบถ้าหากมีคำรับประกันคุณภาพของสินค้าอย่างชัดเจนซึ่งมีการขาย หรือผู้ขายได้ออกรถ หลอกหลวง โดยปกปิดความชำรุดบกพร่องของสินค้า²⁸

ส่วนกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าที่มีการซื้อขายกันก็ต้องพิจารณาตามหลักกฎหมายซื้อขาย ซึ่งปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และได้บัญญัติหน้าที่ในเรื่องนี้ไว้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยต้องใช้ความระมัดระวังตรวจตราทรัพย์สินที่ซื้อขายกันตามควรแก่กรณี โดยผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ กฎหมายจึงวางข้อกำหนดให้ผู้ขายเป็นผู้ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่อง ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักผู้ซื้อต้องระวังตามมาตรา 472 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.4.1.1 หลักความรับผิดชอบในการรับประกัน

เป็นการสัญญาว่าจะรับผิดชอบหรือการรับประกันอย่างหนึ่งอย่างใด โดยอาจแบ่งการรับประกันเป็น 2 อย่าง ได้แก่ การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และการรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) กล่าวคือ

²⁸ ปิยะกุล บุญเพิ่ม. (2524). ความรับผิดชอบในการผลิตและจำหน่ายสินค้า. หน้า 148.

1) การรับประกันโดยชัดเจน (Express Warranty) เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบตามสัญญาอย่างชัดเจน ซึ่งเกิดจากผลของการตกลงของคู่สัญญาเพื่อเป็นการยืนยันว่าจะรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในกรณีที่สินค้านั้นเกิดความชำรุดบกพร่อง หรือก่อความเสียหายขึ้นตามที่ได้ตกลงกันไว้ในข้อสัญญา ดังนั้นคำรับรองที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ยังเป็นคำรับรองที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงคุณภาพของสินค้า ไม่ว่าจะด้วยรูปแบบใดก็ตาม เช่น การออกใบรับประกัน หรือจะเป็นการตกลงด้วยวาจาก็ได้ การเรียกค่าเสียหายนั้นสามารถเรียกได้โดยตรงจากผู้ให้คำรับรอง²⁹ เช่น ในคดี Crocker V. Winthrop Laboratorie จำเลยเป็นผู้ประกอบการธุรกิจโดยเป็นบริษัทผู้ผลิตยาได้ผลิตและจำหน่ายยาที่มีชื่อว่า “TALWIN” ซึ่งมีสรรพคุณจัดความเจ็บปวดที่มีผลรุนแรงมากและจำเลยเองได้รับรองว่าใช้แล้วจะไม่มีผลเป็นสิ่งที่เสพติด ผู้เสียหายในคดีนี้ซึ่งได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรมได้ใช้ยาและมีอาการติดยาดังกล่าว ในเวลาต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตายเนื่องจากใช้ยา “TALWIN” เกินขนาด ศาลได้วินิจฉัยว่า จำเลยได้สัญญาว่ายาไม่มีใช้สิ่งที่ใช้แล้วเป็นสิ่งเสพติด ดังนั้น จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากคำรับประกันที่ตนได้ให้ไว้ในเวลาที่จำเลยนำสินค้าออกจำหน่ายในท้องตลาด

2) การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) เป็นทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อมุ่งที่จะคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าและบริการเป็นหลัก โดยความรับผิดชอบหลักกฎหมายนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นคู่กรณีกันตามสัญญา โดยที่การให้คำรับประกันสินค้าโดยปริยายนั้นเป็นการประกันว่าสินค้านั้นจะมีความเหมาะสมตามประเภทและวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการบริโภคสินค้าโดยมิจำเป็นต้องแสดงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่าการรับประกันโดยปริยายเป็นคำรับประกันโดยอำนาจแห่งกฎหมาย ถือว่าผู้ขายได้ให้คำรับประกันไว้เช่นนั้น ถึงแม้ว่าตามความเป็นจริงจะมีได้มีการให้คำรับประกันเช่นนั้นไว้เลยก็ตาม เช่น การรับประกันเรื่องกรรมสิทธิ์ (Warranty of Title) ซึ่งผู้ขายรับรองต่อผู้ซื้อว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นปลอดจากภาระคิดพันใดๆ ผู้ซื้อสามารถเข้าครอบครองใช้สอยทรัพย์สินนั้นได้โดยปกติสุข การรับประกันการใช้สอยเหมาะสมตามเจตนาที่ซื้อขายกัน (Warranty of Merchantability) ซึ่งเท่ากับผู้ขายรับรองว่าสินค้านั้นสามารถนำไปใช้สอยสมประโยชน์ตามสภาพของสินค้าได้ สำหรับการบริโภคหรือบริโภคตามธรรมดาและมีความปลอดภัยในการใช้หรือการบริโภคตามสมควรด้วย เช่น ถ้าเป็นอาหารก็ต้องเหมาะที่จะบริโภคได้ ถ้าเป็นรถยนต์ก็ใช้งานได้ตามปกติ และหลักนี้ยังปรับใช้กรณีสินค้าใช้แล้วได้ด้วย ซึ่งเท่ากับรับประกันว่ามีความปลอดภัยและสามารถใช้งานได้ตามประเภทของสินค้านั้น แม้ไม่มีความสมบูรณ์พร้อมก็ตาม และคำรับประกัน

²⁹ ฌูร์จักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา. “ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการผลิต.” วารสารอัยการ, ปีที่ 4, ฉบับที่ 39, หน้า 13 – 14.

เช่นนี้ย่อมรวมไปถึงความปลอดภัยของภาระบรรจุนสินค้าที่ขายด้วยเสมอ เพราะผู้ซื้อย่อมมีความประสงค์ตามธรรมดาที่จะได้รับสินค้าที่เหมาะสมที่ปลอดภัยด้วย³⁰

ความรับผิดตามหลักการรับประกันโดยปริยายนี้ เป็นความรับผิดตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และเป็นความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) แม้ว่าผู้ขายจะได้ใช้ ความระมัดระวังเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มากเพียงใดก็ตาม แต่หากยังมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้ขายก็ย่อมต้องรับผิดในความเสียหายจะอ้างเหตุใดๆ เพื่อหลุดพ้นจากความรับผิดไม่ได้

แม้หลักกฎหมาย Warranty จะมีประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภค แต่ความเป็นจริงแล้วกลับคุ้มครองผู้บริโภคไม่ได้เต็มศักยภาพ เพราะผู้ขายมีอำนาจต่อรองในทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้ซื้อ ทำให้ผู้ขายหาทางเอาเปรียบผู้ซื้อด้วยวิธีการกำหนดเงื่อนไข หรือยกเว้นความรับผิด (Exception Clause) เพื่อทำให้ตนไม่ต้องรับผิดชดใช้ในความเสียหายในส่วนนี้ ซึ่งเมื่อคำนึงถึงสิทธิของความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) แล้ว คู่สัญญาย่อมมีอำนาจที่จะตกลงกันเป็นอย่างใดก็ได้ตามใจสมัคร ซึ่งทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบและมิได้รับความเป็นธรรม

2.4.1.2 หลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract)

เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของหลักความรับผิดในทางสัญญา ซึ่งถือว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญาเท่านั้นที่จะเรียกร้องให้รับผิดชอบต่อกันได้ เนื่องจากมีเสรีภาพในการเข้าทำสัญญา หากทำสัญญากันเช่นใด ก็ต้องมีผลบังคับกันเช่นนั้น ทุกคนจึงมีหน้าที่ปกป้องประโยชน์ของตัวเอง บุคคลอื่นๆ ซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญาด้วย ไม่อาจเรียกร้องให้มีการรับผิดโดยอาศัยมูลเหตุแห่งสัญญาได้เลย เนื่องจากบุคคลอื่นนั้นมิใช่ผู้ที่แสดงเจตนาและเข้าทำสัญญา จึงถือว่ามีได้เป็นผู้เข้าเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์ได้

หลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ไม่สามารถจะเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภค ซึ่งมีได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการธุรกิจโดยอาศัยมูลสัญญา³¹ ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีจำเป็นต้องเป็นคู่สัญญาเสมอไป ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จะเป็นใครก็ได้

ดังนั้น จึงมักมิได้มีความสัมพันธ์ทางสัญญาต่อกันและเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เช่น ในคดี Brunnensalz ศาลสูงเยอรมันได้ตัดสินไว้เมื่อปี 1915 ข้อเท็จจริงได้ความว่า โจทก์เป็นผู้ซื้อเกลือเกลียว Brunnensalz ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของจำเลยมาจากร้านขายยา ได้ฟ้องให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิตรับผิดในความเสียหายต่อสุขภาพของโจทก์อันเกิดจาก

³⁰ วิชัย ธีญญาพาณิชย์. (2539). ปัญหาการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 16.

³¹ สุขุม สุภนิตย์ ก เล่มเดิม. หน้า 9 – 10.

การบริโภคยานั้น ซึ่งมีเศษแก้วปะปนอยู่ด้วย ศาลได้วินิจฉัยว่า โจทก์ไม่อาจเรียกร้องให้จำเลยรับผิดชอบโดยอาศัยมูลสัญญา เพราะ โจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญากับจำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิต³²

อย่างไรก็ตาม หลักดังกล่าวก็ได้ลดความเข้มงวดลงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เช่น ยอมให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลอื่น ซึ่งมีได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ประกอบธุรกิจแต่เป็นบุคคลที่อยู่ในครัวเรือน หรือแขกของผู้ซื้อซึ่งเป็นคู่สัญญาและเป็นที่ยกคิดได้ว่า บุคคลเช่นนั้นอาจใช้หรือได้รับผลจากสินค้า แต่ยังคงมีข้อจำกัดในบางเรื่องอยู่ เช่น จะยอมรับผิดค่าใช้จ่ายเสียหายในกรณีเฉพาะความเสียหายที่มีผลต่อร่างกายเท่านั้น

จากเหตุที่กล่าวมา ข้อจำกัดของการใช้ความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา และการเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถตกลงต่อรองโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ ย่อมทำให้ผู้มีอำนาจที่เหนือกว่านั้นวางข้อกำหนดต่างๆ ในการจำหน่ายสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมในลักษณะใดก็ตาม เนื่องจากผู้ประกอบการซึ่งเป็นคู่สัญญานั้นมีความได้เปรียบในฐานะที่มีอำนาจต่อรองมากกว่า โดยผู้ประกอบการมักนำเอาหลักเสรีภาพในการเข้าทำสัญญา (Freedom of Contract) มาใช้ประโยชน์ให้เกิดแก่ฝ่ายตนโดยการกำหนดรูปแบบ (Form) มาใช้ในสัญญาและทำกับผู้บริโภคทุกๆ ราย ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ซึ่งอาจเรียกสัญญาลักษณะนี้ว่า “สัญญาสำเร็จรูป” (Standard Form Contract) โดยเพิ่มข้อสัญญาที่ตนได้เปรียบ เช่น ข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิด (Exception Clause) ให้มีเนื้อหาที่บิดเบือนไปจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา จนเป็นการทำลายหลักพื้นฐานของสัญญา กล่าวคือ หลักกฎหมายสัญญานั้นต้องการให้คู่สัญญาสามารถเจรจาตกลงกันอย่างยุติธรรมบนพื้นฐานเดียวกันและการตกลงเข้าทำสัญญาต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ แต่ในโลกปัจจุบันการที่จะทำให้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคอยู่บนพื้นฐานเดียวกันเป็นไปได้ยากยิ่ง ผู้บริโภคไม่สามารถหยุดการบริโภคได้ น้ำหนักของการต่อรองจึงอยู่ที่ฝั่งของผู้ประกอบการ ผู้บริโภคไม่สามารถมีอำนาจต่อรองเหมือนเช่นในอดีต รัฐจึงควรคุ้มครองให้เกิดความเป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีกำหนดข้อสัญญาที่เพิ่มสิทธิบางประการ นอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนดให้แก่ตนและตัดสิทธิของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งกฎหมายมุ่งคุ้มครองโดยหลักการและความเสี่ยงทั้งหลายให้กับผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

³² วิชัย ชาญญาพาณิชย์. เล่มเดิม. หน้า 18.

2.4.2 ความรับผิดทางละเมิด

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้ประกอบธุรกิจจำต้องอาศัยกฎหมายลักษณะละเมิดฟ้องคดีเพื่อก่อให้เกิดความรับผิดในทางแพ่ง โดยกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะ 5 ตั้งแต่มาตรา 420 ถึงมาตรา 452 โดยมาตรา 420 ซึ่งกำหนดเป็นหลักทั่วไปบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ซึ่งตามกฎหมายไทยถือหลักทฤษฎีความผิด (Fault Theory)³³ ในต่างประเทศก็มีแนวความคิดทฤษฎีในทางละเมิดที่เหมือนกัน กล่าวคือ นอกจากจะมีทฤษฎีความผิด (Fault Theory) แล้ว ยังมีอีกทฤษฎีหนึ่ง เรียกว่า “ทฤษฎีรับภัย” ซึ่งทฤษฎีที่กล่าวมานี้ต่างถูกนำมาใช้ในสภาพสังคมที่แตกต่างกันไป เมื่อสถานการณ์ทางสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง กฎหมายละเมิดก็ย่อมปรับตัวให้เข้ากับข้อเท็จจริงในสังคม ทฤษฎีมูลเหตุความรับผิดในทางละเมิด จึงมีดังต่อไปนี้

2.4.2.1 ทฤษฎีรับภัย³⁴

แรกเริ่มทฤษฎีรับภัยเป็นทฤษฎีกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) มีหลักว่าบุคคลใดก็ตามก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่บุคคลอื่นทุกกรณีไปโดยไม่คำนึงถึงความผิดของผู้กระทำ ความเชื่อเช่นนี้ก็คือ ทฤษฎีรับภัยนั่นเอง ซึ่งได้คำนึงถึงความสงบสุขที่จะเกิดในสังคม หรือความรับผิดชอบโดยศีลธรรมของผู้ก่อให้เกิดการละเมิด แต่มุ่งหมายที่จะสร้างความสงบสุขระหว่างบุคคลโดยวิธีการชดใช้ค่าเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายเป็นประการสำคัญ การที่บุคคลหนึ่งทำร้ายบุคคลอีกคนหนึ่ง แม้จะเป็นอุบัติเหตุโดยแท้ หรือเป็นการป้องกันตนเอง บุคคลนั้นต้องชดใช้ค่าเสียหาย จึงมีคำกล่าวว่า ในทางแพ่งนั้น กฎหมายไม่คำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำ แต่คำนึงถึงความสูญเสียและความเสียหายของคู่กรณีฝ่ายที่ต้องเสียหายเป็นประการสำคัญ อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นกฎที่ยอมรับโดยทั่วไปของชุมชนว่า บุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหาย บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบ

กฎหมายลักษณะละเมิดมีความมุ่งหมายสำหรับให้ผู้ก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นต้องชดใช้ค่าเสียหาย โดยมีได้คำนึงว่า ผู้ละเมิดจะต้องกระทำผิดด้วย เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นและทราบว่าผู้ใดเป็นคนก่อแล้ว ย่อมเป็นการถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ละเมิด ไม่ว่าการกระทำที่ก่อความเสียหายนั้นจะผิดหรือถูก ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เรานั้นเมื่อได้กระทำการใดขึ้นแล้ว ก็ย่อมเกิดความเสียดัง

³³ สายสุตา นิงสานนท์. (2525). ความรับผิดเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด. หน้า 39.

³⁴ สมชาย อติกรจุฑาศิริ. เต็มเต็ม. หน้า 20.

ด้วยกันทั้งนั้น กล่าวคือ อาจจะมีทั้งผลดีและผลเสีย เปรียบเสมือนดาบที่มีสองคมเสมอ ถ้าหากว่า ภัยนั้นคือความเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้ที่ทำให้เกิดภัยก็ย่อมต้องรับเคราะห์รับผิชอบในความเสียหายนั้น ความเสียหายต้องตกเป็นภัยแก่เขา

เหตุผลที่ผู้ถือทฤษฎีรับภัยอ้างว่า ไม่ควรมีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความผิดในเรื่องความรับผิดชอบ ในละเมิดนั้น มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ เหตุผลทางกฎหมายและเหตุผลทางพฤติกรรม กล่าวคือ

1) เหตุผลทางกฎหมาย ผลแห่งความรับผิดชอบทางละเมิดคือการบังคับ ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย มิใช่เป็นการลงโทษ เจกเช่นเดียวกับผลแห่งความรับผิดชอบทางอาญา ฉะนั้นกฎเกณฑ์ของทั้งสองจึงแตกต่างกัน จึงไม่ควรนำมาคำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางอาญา หากแต่เพียง เป็นผู้ก่อความเสียหายก็ควรถือเป็นการละเมิดแล้ว

2) เหตุผลทางพฤติกรรม เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นโดยหาผู้ผิดไม่ได้ ก็ไม่เป็นการสมควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้รับบาปเคราะห์ โดยที่เขาเองมิได้ทำให้เกิดความเสียหาย นั้นเลยแม้แต่น้อย ผู้ก่อความเสียหายนั่นเองที่ควรเป็นผู้รับผิดชอบจากเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นการยุติธรรมมากกว่าที่จะให้ผู้เสียหายมาเป็นผู้รับบาปเคราะห์ อีกทั้งการหาตัวบุคคลผู้ต้องรับภัยนี้ ก็เป็นของไม่ยากเพียงแค่พิจารณาเห็นว่า ภัยนั้นเป็นผลเพราะเหตุใด และเหตุนั้นใครเป็นผู้กระทำ ผู้นั้น ย่อมต้องรับผิดชอบใช้ค่าทดแทนความเสียหาย แต่การหาตัวผู้กระทำความผิดจะต้องพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดเป็นการยากยิ่งไม่น้อยกว่า สิ่งใดผิดหรือสิ่งใดไม่ผิด ซึ่งเป็นปัญหาที่เปลี่ยนแปลง ไปแล้ว ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่แตกต่างกับการหาเหตุผลความเสียหายที่สามารถปรับใช้ได้ กับทุกสถานการณ์

2.4.2.2 ทฤษฎีความผิด³⁵

ส่วนทฤษฎีความรับผิดชอบก็เกิดขึ้นในเวลาต่อมา แนวความคิดทฤษฎีรับภัยก็ถูกเปลี่ยนแปลง ตามสภาพสังคม ความรับผิดชอบในความเสียหายควรคำนึงถึงความผิด หรือความประมาทเล็กน้อย ของผู้กระทำด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมมนุษย์ที่พัฒนาขึ้นตามลำดับ โดยที่กฎหมายในภาคเอกชน พยายามพัฒนาควบคู่ไปกับจิตใจหรือความรู้สึคนึกคิดของคนในสังคม ซึ่งในระยะหลังมานี้ มีแนวความคิดว่า ผู้กระทำต้องจงใจหรือประมาทด้วย จึงจะต้องรับผิดชอบ ความรับผิดชอบในทางละเมิด ในระยะนี้เกิดจากเหตุ 2 กรณีเท่านั้น ได้แก่ ความรับผิดชอบในการละเมิดอันเกิดจากการกระทำโดยจงใจ และความรับผิดชอบในทางละเมิด ซึ่งเกิดจากการกระทำโดยประมาทเล็กน้อย

³⁵ มนต์ชัย ชาติอำนาจรัชช. (2545). กฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์: รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับ ประเทศไทย. หน้า 11 – 12.

1) ความรับผิดในทางละเมิดอันเกิดจากการกระทำโดยจงใจ ทำให้บุคคลอื่นเสียหาย (Conduct intended to invade the legally protected interests of others) ทฤษฎีนี้คำนึงถึงเจตนาอันชั่วร้ายของผู้กระทำที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น จึงเป็นการสมควรที่จะให้ผู้กระทำต้องรับผิดในการกระทำของตน

2) ความรับผิดในทางละเมิดซึ่งเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อทำให้บุคคลอื่นเสียหาย (Conduct which created a foreseeable and unreasonable risk to such interests of others) ทฤษฎีนี้ถือว่า การกระทำโดยประมาทเลินเล่อก็เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนสังคมและมีความร้ายแรง แม้จะไม่เท่ากับการกระทำโดยเจตนา แต่ก็สมควรที่จะมีการเรียกร้องค่าเสียหายกันได้

เมื่อทฤษฎีรับภัยมีการเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นเหตุให้ทฤษฎีละเมิดที่มีจำต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยมีการยอมรับหลักที่มีความเปลี่ยนแปลงที่ว่าผู้ที่ก่อความเสียหายนั้น จะต้องรับผิดก็ต่อเมื่อการกระทำของตนเป็นความผิด หลักการนี้เรียกว่าหลักไม่มีความรับผิด หากปราศจากความผิด (No liability without Fault) ซึ่งมีความแตกต่างจากทฤษฎีรับภัยที่ว่า อาจมีความรับผิดได้แม้ไม่มีความผิดก็ตาม (Liability without Fault) ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นการผิดศีลธรรมเกินไปที่จะลงโทษมนุษย์ โดยพิเคราะห์เพียงแง่มุมเดียวถึงผลแห่งการกระทำนั้น โดยไม่มีการพิจารณาว่าผู้กระทำมีเจตนามุ่งร้ายหรือไม่ และการไม่ต้องการให้มีกฎหมายความรับผิดอยู่ในความรับผิดทางละเมิดนี้จะก่อให้เกิดผลที่เลวร้ายและป่าเถื่อนยิ่งกว่า การที่จะสามารถจับความหมายของคำว่า “ความผิด” ได้นั้น จะต้องอาศัยการไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ของนักปราชญ์กฎหมายมาเป็นเวลานาน แต่สิ่งที่สำคัญที่นักปรัชญาทางกฎหมายเชื่อกันว่า ทฤษฎีรับผิดไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ก็คือ การทำให้มนุษย์ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำอะไรเลย ความเจริญของเผ่าพันธุ์มนุษย์ก็จะหยุดชะงักลง เพราะทฤษฎีรับภัยถือว่าผู้ใดกระทำสิ่งใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายผู้ใดต้องรับภัยนั้น จึงเป็นเรื่องที่ถือว่ารุนแรงมากและเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนา

องค์ประกอบของความรับผิดตามทฤษฎีความผิดมีอยู่ 2 ประการ คือ องค์ประกอบทางการกระทำ อันได้แก่ การกระทำโดยผิดกฎหมายเป็นเหตุให้เขาได้รับความเสียหาย และในค่าน้องประกอบทางจิตใจ ได้แก่ การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อนั่นเอง

จวบจนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 19 กฎหมายละเมิดก็ยังมีลักษณะที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบในทางศีลธรรมหรือความผิด (Fault) อันเป็นมูลฐานของการชดใช้ค่าเสียหาย ต่อมาเมื่อศีลธรรมของประชาชนเริ่มพัฒนาขึ้น จึงมีความเคลื่อนไหวในลักษณะของการยอมรับว่าความรับผิดตามกฎหมายเกิดจากความประพฤติของบุคคลที่เป็นพลเมืองดีจะไม่ปฏิบัติเช่นนั้น แนวโน้มเช่นว่านี้เอง จึงเกิดการวางทฤษฎีในกฎหมายลักษณะละเมิดว่า “ไม่มีความรับผิดทางแพ่งถ้าปราศจากความผิด” (There should be no liability without fault)

ในเวลาต่อมา ทฤษฎีความคิดเริ่มก่อปัญหาขึ้น โดยเฉพาะความยากลำบากในการพิสูจน์องค์ประกอบของความรับผิด 2 ประการดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าในแง่จะพิสูจน์ว่า มีการกระทำหรือไม่ ผิดกฎหมายหรือไม่ การกระทำนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ความเสียหายเป็นผลมาจากการกระทำละเมิดของผู้นั้นหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น โดยพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำได้ยาก ทฤษฎีรับภัยจึงถูกนำกลับมาใช้อีกครั้งแต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น ความรับผิดโดยไม่มี ความผิด (Liability without Fault) ความรับผิดโดยผลแห่งกฎหมาย (Liability as imposed by the law) และความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability)

เพื่อให้เกิดทางแก้ไขปัญหานี้ให้กับผู้บริโภค ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับทางความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน อำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันแล้ว การทราบถึงขั้นตอนและกรรมวิธีการผลิตก็ยังคงเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะทราบถึงขั้นตอนได้ดีไปกว่าผู้ประกอบการเอง ดังนั้นแนวความคิดที่เกี่ยวกับข้อสันนิษฐานความรับผิด (Presumption of Responsibility) จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องถูกตั้งข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้ทำให้เกิดความเสียหายซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีรับภัยที่ว่า แม้ผู้ประกอบการจะไม่ได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหาย แต่ทว่าผู้ประกอบการเป็นผู้กระทำ ผู้ประกอบการก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย เนื่องจากถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากข้อบกพร่องของผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้จำหน่าย ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะป้องกันได้ดีกว่าผู้อื่น ดังนั้นจึงเป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นให้ต้องรับผิดไว้ก่อน เว้นแต่มีข้อพิสูจน์ว่าความผิดที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของผู้บริโภคเองที่ใช้สินค้าผิดวิธี หรือเกิดจากความประมาทเลินเล่อของการบริโภค ทั้งที่ทราบว่าสินค้านั้นเกิดความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้า³⁶

สำหรับการบังคับใช้กฎหมายลักษณะละเมิดเพื่อการชดเชยเยียวยา ควรตระหนักให้ดีว่าเมื่อสินค้าที่ผลิตขึ้นนั้นชำรุดบกพร่อง และเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ผู้ผลิตย่อมมีหน้าที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นเป็นเพราะพฤติการณ์ที่ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการผลักภาระการนำสืบของผู้บริโภคมาใช้เพื่อผ่อนคลายนโยบายการนำสืบของผู้บริโภค ในคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ใช้ก็ตาม แต่นักกฎหมายเยอรมันเห็นว่า มาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ในทางตำรากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครอง ผู้บริโภคของเยอรมันจึงมีความเห็นว่า ควรที่จะนำหลักความรับผิดเด็ดขาดมาใช้กับคดีสินค้าชำรุดบกพร่องในกรณีต่างๆ ไปด้วย โดยเฉพาะในกรณีของสินค้าที่มีอันตรายอันเกิดจากการพัฒนาสินค้านั้น เพื่อให้สามารถคุ้มครองเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้บริโภคได้อย่างจริงจังขึ้น³⁷

³⁶ สุวิทย์ รัตนสุคนธ์. (2534). ความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ยา. หน้า 101 – 105.

³⁷ สุขุม สุภนิคย์ ข (2544). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์. หน้า 43.

สำหรับความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) เป็นผลพวงมาจากทฤษฎีที่ว่า “ไม่มี ความรับผิดถ้าปราศจากความผิด” (There should be no liability without fault) ได้เริ่มเปลี่ยนแปลง ไปในทางที่จะถูกยกเลิก มีการยอมรับหลักใหม่ว่า ในบางกรณีจำเลยจะต้องรับผิดแม้ว่าจะมิได้ กระทำผิดศีลธรรมและได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว เช่น ผู้ควบคุมดูแลสัตว์ต้องรับผิด ในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ หลักใหม่นี้ก็คือ หลักเรื่องความรับผิดเด็ดขาดนั่นเอง ความหมาย ของคำว่า ความรับผิดเด็ดขาด หมายถึง ความรับผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดในการกระทำทั้งที่ไม่มี ความผิด มิใช่การกระทำโดยมีเจตนาดีหรือเจตนาร้ายและไม่ว่าจำเลยจะทราบหรือไม่ทราบ ถึงการกระทำนั้นหรือไม่ก็ตาม จำเลยก็ไม่พ้นจากความรับผิด จากคำจำกัดความจะเห็นได้ว่า ความรับผิดเด็ดขาดเกิดขึ้นก็เพื่อที่จะแก้ปัญหาในเรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่มี ผู้ความผิดเป็นผู้ผิด แต่หากไม่กระทำเช่นนี้จะก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้บริโภคซึ่งถือเป็นคนส่วนใหญ่ การหวนกลับไปหาทฤษฎีรับภัยมาใช้ก็ด้วยเหตุว่า ผู้ประกอบธุรกิจย่อมอยู่ในฐานะที่ดีกว่าผู้บริโภค ประกอบกับผู้บริโภคนั้นเป็นผู้ใช้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เขาจะต้อง มารับความเสี่ยงจากผู้ประกอบธุรกิจ

เหตุผลของการกำหนดให้มีความรับผิดเด็ดขาดขึ้น เนื่องจากความเสียหายอันเกิดจาก เหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นบ่อยหรือเกิดขึ้นได้ง่าย แต่ผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือ พิสูจน์ได้ยาก เพราะอาจเป็นไปได้ว่าเหตุที่เกิดอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่ผู้เดียวที่เป็นผู้ก่อขึ้น ผู้เสียหายอาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุได้เกิดขึ้นจริง แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อันจะเป็นการแสดงถึงมูลกรณีหรือที่มาแห่งความประมาทเลินเล่อของจำเลย³⁸ ตัวอย่างเช่น ลูกจ้าง ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากเครื่องจักรกลในโรงงานขณะปฏิบัติงานในทางการว่าจ้าง ไม่อาจพิสูจน์ ถึงสาเหตุที่เครื่องจักรกลก่อให้เกิดความเสียหายได้ หรือกรณีความเสียหายอันเกิดจากการลงพิมพ์ โฆษณาข้อความหมิ่นประมาทหนังสือพิมพ์ หากต้องพิสูจน์ว่าบรรณาธิการรู้หรือควรรู้ ก็เป็นเรื่อง ที่ยากแก่การพิสูจน์อย่างยิ่ง ดังนั้นหากกฎหมายไม่กำหนดให้มีบุคคลซึ่งต้องรับผิดโดยเด็ดขาดแล้ว ก็จะทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม เพราะบรรดาผู้เสียหายย่อมจะต้องหาทางที่จะบังคับชำระหนี้ เอาจากคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามด้วยตนเองให้ได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีความรับผิดเด็ดขาดขึ้น

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของความรับผิดเด็ดขาดจำกัดขอบเขตอยู่ เฉพาะวัตถุที่มีการใช้ หรือการกระทำที่มีลักษณะเป็นพิเศษแตกต่างออกไปหรือผิดปกติธรรมดา ในเรื่องความรับผิดเด็ดขาดนี้ โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลยแต่ประการใด และการที่จำเลยอ้างว่า การใช้ความระมัดระวังตามสมควรที่จะป้องกันความเสียหายนั้น อาจไม่รับฟังได้เช่นเดียวกัน

³⁸ สายสุตา นิงสานนท์. เล่มเดิม. หน้า 48 – 49.

แต่มีข้อยกเว้นบางประการที่จะทำให้จำเลยยกเป็นข้อต่อสู้เพื่อยกเว้นความรับผิดได้ เช่น ผู้บริโภคนำสินค้าไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

หลักความรับผิดเด็ดขาดตามแนวใหม่นี้มาจากนโยบายในทางกฎหมายที่ประสงค์จะให้การเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นนอกเหนือจากเจตนาหรือประมาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ล้ำพั้งแต่จะทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายเรียกร้องค่าเสียหายได้ เฉพาะเรื่องจงใจหรือประมาทเล็กน้อยเท่านั้น ไม่เป็นการเพียงพอ รากฐานแห่งความรับผิดเด็ดขาดจึงมาจากการที่จำเลยก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อสมาชิกในสังคม

มูลฐานของความรับผิดในฐานนี้อยู่ที่ว่า การกระทำของจำเลยหรือการมีไว้ซึ่งสิ่งของนั้น ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนนั้น เหตุผลในการพิจารณาใช้หลักสายกลาง อันได้แก่ ความประพฤติ หรือการกระทำซึ่งไม่ขยายไปจากมาตรฐานของสังคม จนขนาดจะถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นกับสมาชิกโดยส่วนใหญ่ ดังนั้นรัฐจึงต้องหามาตรการแทรกแซง เพื่อทำให้เกิดความสงบเรียบร้อย เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์จำเลยจะพึงได้รับแล้ว ประโยชน์ส่วนตัวของจำเลย มีมากกว่าสังคม เมื่อคำนึงถึงความเสียหายโดยผิดปกติเช่นนั้นแล้ว สังคมจึงจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาเพื่อจำกัดขอบเขตของการกระทำของจำเลยไม่ให้ปฏิบัติการอันเกิดอันตรายต่อคนในสังคม

หลักความรับผิดเด็ดขาดจึงมีบทบาทมากในการแบ่งเบาภาระการพิสูจน์ความเสียหายให้แก่โจทก์ได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะโจทก์ก็ต้องนำสืบว่า มีความเสียหายจากผลิตภัณฑ์ซึ่งยังมีความเกี่ยวพันกับความผิดพลาดในการผลิต หากแต่เพียงโจทก์มิได้มีหน้าที่ต้องนำสืบว่า ใครเป็นคนทำผิดพลาด และมีความผิดพลาดอย่างไร

2.5 อำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค

การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นการกำหนดให้องค์กรพิเศษมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค เพื่อทำหน้าที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อชดใช้เยียวยาความเสียหายจากการบริโภคสินค้าให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย โดยที่ผู้บริโภคไม่ต้องดำเนินคดีเอง

2.5.1 การดำเนินคดีแทนผู้บริโภครวมโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคได้

“ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งหรือคดีอาญาแก่ผู้กระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายแก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

อำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค โดยข้าราชการให้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค นั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอำนาจในการดำเนินคดีข้าราชการในสังกัดกระทรวงทบวงกรมตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 19 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่กระทรวงทบวงกรมหรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบกระทรวงหรือกรมประสงค์จะแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดให้ดำเนินคดีแพ่งในศาลใดศาลหนึ่งหรือหลายศาลซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเป็นประจำหรือเฉพาะคดีใดคดีหนึ่ง ให้แจ้งให้อัยการสูงสุดทราบ เมื่ออัยการสูงสุดเห็นชอบในคุณสมบัติของข้าราชการผู้ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้ง และอัยการสูงสุดได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ก็ให้ข้าราชการผู้นั้นมีอำนาจดำเนินคดีได้ตลอดถึงศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

ข้าราชการผู้ที่จะดำเนินคดีดังกล่าวในวรรคก่อน ต้องเป็นเนติบัณฑิต หรือได้รับปริญญาตรี หรือปริญญาโทในต่างประเทศที่เนติบัณฑิตยสภายอมรับว่าเสมอด้วยเนติบัณฑิต และเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา”

จากมาตรา 39 สามารถกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาในการเข้าดำเนินคดีแทนผู้บริโภครวมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เมื่อมีผู้ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนได้ ดังนี้³⁹

1) ผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนต้องเป็นผู้บริโภคตามความหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กล่าวคือ ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้ซื้อหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

2) มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หมายถึง กรณีผู้ประกอบการเป็นฝ่ายผิดสัญญาเท่ากับกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และรวมถึงกรณีผู้ประกอบการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นและกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

3) การดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม โดยพิจารณาจาก

- (1) ลักษณะของการประกอบธุรกิจ การประกอบธุรกิจใดที่แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคเพียงรายเดียว แต่มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ว่าหากผู้ประกอบการยังคงประกอบธุรกิจลักษณะนั้นต่อไป อาจทำให้ผู้บริโภครายอื่นๆ ได้รับความเสียหายด้วย

- (2) ผลของการดำเนินคดีแทนผู้บริโภครายใดนั้น จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่นๆ ทั้งยังมีได้มาร้องขอตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งสามารถมายื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีในภายหลังได้

จะเห็นว่า ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนั้น ต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งหรือคดีอาญาแก่ผู้กระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล กฎหมายไม่ได้บังคับว่าต้องเป็นเนติบัณฑิตและเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเป็นการดำเนินคดีแทนเอกชน ไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพราะสิทธิในการดำเนินคดีละเมิด สิทธิผู้บริโภคนั้นได้รับมอบอำนาจจากผู้บริโภค (ตัวความ) โดยตรง เป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ผู้บริโภคซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เพราะรัฐ มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้บริโภคตามรัฐธรรมนูญ เป็นการใช้อำนาจรัฐในการจัดการกับผู้ประกอบการที่ทุจริตหรือฉ้อโกงประชาชน และก่อความเดือดร้อนให้ผู้บริโภคผู้ทุจริต

³⁹ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ก (2548). สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 23 – 24.

หากมาตรการดังกล่าวสามารถดำเนินการเอาผิดกับผู้ประกอบการได้อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่ก็ได้เป็นเช่นนั้นไม่ มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ปัญหาความล่าช้าในขั้นตอนการดำเนินการของระบบราชการ จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น การนำสืบพิสูจน์ความผิดของผู้ประกอบการธุรกิจทำได้ยาก ล้วนเป็นปัญหาหลักที่ภาครัฐควรเอาใจใส่ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นและมั่นใจว่า รัฐสามารถเป็นที่พึ่งและให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้บริโภคได้อย่างจริงจัง

2.5.2 สมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค⁴⁰

มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า “สมาคมใดที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า และข้อบังคับของสมาคมดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ สมาชิก และวิธีการดำเนินการของสมาคมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง สมาคมนั้นอาจยื่นคำขอให้คณะกรรมการรับรองเพื่อให้สมาคมนั้นมีสิทธิและอำนาจฟ้องตามมาตรา 41 ได้

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การรับรองสมาคมตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา 41 บัญญัติว่า “ในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ให้สมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 มีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของสมาคม

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง มิให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเมื่อศาลเห็นว่า การถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวมสำหรับคดีแพ่งเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม การถอนฟ้องหรือการพิพากษาในกรณีที่อยู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน จะต้อง มีหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาแสดงต่อศาลด้วย”

⁴⁰ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ก แหล่งเดิม. หน้า 25.

มาตรา 42 บัญญัติว่า “นอกจากต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นแล้ว สมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

เมื่อปรากฏว่าสมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 สมาคมใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด หรือเมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่าสมาคมนั้นดำเนินการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ให้คณะกรรมการมีอำนาจเพิกถอนการรับรองสมาคมนั้นได้

การเพิกถอนการรับรองสมาคมตามมาตรา 41 ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีที่สมาคมซึ่งถูกเพิกถอนการรับรองตามมาตรา 41 ได้ฟ้องคดีใดไว้ต่อศาล และคดีนั้นยังค้างอยู่ในการพิจารณาของศาล ให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสีย”

ในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ให้สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า ซึ่งมีข้อบังคับของสมาคมในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ สมาชิก และวิธีดำเนินการของสมาคมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540) และคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองแล้ว ทั้งนี้ตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม ทั้งนี้ตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ในการดำเนินคดีดังกล่าว มิให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเมื่อศาลเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม สำหรับคดีแพ่งเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม

การถอนฟ้องหรือการพิพากษาในกรณีที่คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันจะต้องมีหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาแสดงต่อศาลด้วย

นอกจากต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นแล้ว สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองแล้ว ต้องปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม พ.ศ. 2540

เมื่อปรากฏว่า สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองแล้ว สมาคมใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว หรือเมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่าสมาคมนั้นดำเนินการเพื่อฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจเพิกถอนการรับรองสมาคมได้ และการเพิกถอนการรับรองสมาคมนั้น จะต้องนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย

ในกรณีที่มาคมซึ่งถูกเพิกถอนการรับรองตามระเบียบนี้ได้ฟ้องคดีไว้ต่อศาล
และคดีนั้นยังค้างอยู่ในการพิจารณาของศาล ให้ศาลสั่งจำหน่ายเสีย

๑๒๓

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

การคุ้มครองผู้บริโภคโดยมาตรการทางกฎหมายในประเทศไทยเริ่มชัดเจนเป็นรูปเป็นร่างขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 หากพิจารณาในกลไกของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จะพบว่าให้อำนาจรัฐในการบังคับการด้วยการควบคุมการดำเนินกิจการทางธุรกิจ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและเป็นธรรมต่อประชาชนทั่วไป การทำหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายจำเป็นต้องมีหน่วยงานและกำลังคนที่มาทำหน้าที่ ซึ่งเมื่อมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ก็เกิดหน่วยงานสังกัดสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีชื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมิได้ครอบคลุมงานที่หน่วยงานอื่นทำอยู่แล้ว โดยทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่ยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ จึงอาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองผู้บริโภคโดยกลไกกฎหมายและหน่วยงานภาครัฐเป็นเรื่องป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมาย ความจำเป็นจะต้องมีการคุ้มครองผู้บริโภคจึงเกิดขึ้นเมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และกระบวนการผลิตเปลี่ยนแปลงไป กลไกภาครัฐและบทบัญญัติกฎหมายต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและความสำคัญขององค์การคุ้มครองผู้บริโภคในภูมิภาคต่างๆ ในโลกมีความเป็นมา และพัฒนาการที่แตกต่างกัน ในยุโรป แนวความคิดเกี่ยวกับ “รัฐสวัสดิการ” หรือแนวคิดที่ถือว่ารัฐเป็นผู้มีหน้าที่ในการคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่หลักในการให้ความคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคโดยการใช้กลไกทางกฎหมายอำนาจในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย และป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย ประชาชนให้ความสำคัญแก่รัฐและเชื่อมั่นในบทบาทของรัฐ รัฐยังคงมีบทบาทเป็นผู้นำในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค และรัฐยังคงได้รับการยอมรับว่าสามารถป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดจากการบริโภคสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภคตามกฎหมายของประเทศไทย

ถ้าจะพิจารณาระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยแบบภาพรวม จะพบว่าการคุ้มครองผู้บริโภคยังขาดกลไกด้านการฟื้นฟูหรือเยียวยาความเสียหายที่เหมาะสม เพราะกฎหมายให้ความสำคัญเรื่องการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้า ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงการดำเนินคดีในศาลให้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น

3.1.1 ความหมายของผู้บริโภค

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

3.1.2 สิทธิของผู้บริโภค

สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมี 5 ประการ คือ¹

- 1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริง และปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมถึงตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม
- 2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยความสมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม
- 3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐาน เหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

¹ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ก เล่มเดิม. หน้า 5.

4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญา โดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดใช้ค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1) 2) 3) และ 4) ดังกล่าว

3.1.3 หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค

หน่วยงานในการคุ้มครองผู้บริโภค คือ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นหน่วยงานซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากรมสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 อำนวยการและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัตินั้นมีอยู่ 7 ประการ ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือผู้บริโภค ดังนี้

1) รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาดำเนินการต่อไป ผู้บริโภคที่ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือได้รับอันตรายจากสินค้าหรือบริการใด สามารถมาร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

2) ติดตามและสอดส่องพฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และจัดให้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือบริการใดๆ ตามที่เห็นสมควรและจำเป็นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันมีการเสนอขายสินค้าหรือบริการต่างๆ ต่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยใช้วิธีการและเทคนิคใหม่ๆ ในทางการตลาดและการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการขาย โดยทั่วไปผู้บริโภคไม่อาจทราบภาวะตลาดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าหรือบริการนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจึงต้องมีบทบาทในการติดตามและสอดส่องพฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจ และดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์ในบางครั้ง เป็นการช่วยเหลือผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมตามสมควร

3) สนับสนุนหรือทำการศึกษาและวิจัยปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานอื่น เพื่อที่จะได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้บริโภคได้ตรงกับปัญหาและความต้องการ

4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ผู้บริโภคในทุกระดับการศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยและอันตรายที่อาจได้รับจากสินค้าหรือบริการ ผู้บริโภคควรจะได้เรียนรู้และเข้าใจปัญหาตลอดจนวิธีการป้องกันหรือหลีกเลี่ยงเพื่อจะได้สามารถคุ้มครองตนเองในเบื้องต้นก่อน นอกเหนือจากความช่วยเหลือจากรัฐบาล การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ผู้บริโภคในทุกระดับ จึงเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

5) ดำเนินการเผยแพร่วิชาการและให้ความรู้และการศึกษาแก่ผู้บริโภค เพื่อสร้างนิสัยในการบริโภคที่เป็นการส่งเสริมพลาณามัย ประหยัด และใช้ทรัพยากรของชาติให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีสายงานที่ทำหน้าที่นี้โดยตรง คือ กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค

6) ประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมส่งเสริมหรือกำหนดมาตรฐานของสินค้าหรือบริการ โดยทำงานประสานงานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรมจากการซื้อสินค้าหรือบริการ

7) ปฏิบัติการด้านอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการหรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องมอบหมายที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การแจ้งและโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภค และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังมีกองนิติการซึ่งรับผิดชอบในด้านกฎหมาย สามารถจะดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาลตามที่คณะกรรมการมอบหมายและฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย

3.1.4 กระบวนการในการฟ้องคดี

การดำเนินคดีแทนผู้บริโภค มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค กำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

1) ผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทน ต้องเป็นผู้บริโภคตามความหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กล่าวคือ ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้ซื้อหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทน

2) มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หมายถึง กรณีผู้ประกอบการเป็นฝ่ายผิดสัญญาเท่ากับกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และรวมถึงกรณีผู้ประกอบการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นและกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

3) การดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม
ขั้นตอนและการดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคของสำนักงาน
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นมีดังนี้

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้รับเรื่องราวร้องทุกข์
จากผู้บริโภคแล้ว จะต้องตรวจสอบก่อนในเบื้องต้นว่า เรื่องหรือประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจ
หน้าที่ของหน่วยงานใด ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่อยู่ในอำนาจของหน่วยงานอื่น และหน่วยงานอื่นสามารถ
เยียวยาแก้ไขความเดือดร้อนได้ทั้งหมด ก็จะต้องดำเนินการจัดส่งเรื่องร้องเรียนให้หน่วยงานที่มีหน้าที่
โดยตรงพิจารณาดำเนินการ แต่ถ้าเป็นกรณีที่เรื่องร้องเรียนมีหลายประเด็น และมีประเด็นใดประเด็นหนึ่ง
อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น การร้องขอให้พิจารณา
ชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งประเด็นดังกล่าวกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
ฉบับอื่นไม่ได้มีการระบุถึงสิทธิในการพิจารณาชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายไว้ สำนักงาน
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็ต้องพิจารณาดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป คือ พิจารณา
ถึงความเป็นผู้บริโภคตามนิยามของคำว่า “ผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคที่หมายถึง
“ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจ
เพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ
โดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม”² ซึ่งเมื่อเป็นผู้บริโภคตามความหมายทางกฎหมายแล้ว
ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น บริษัท
ห้างหุ้นส่วน ก็สามารถเป็นผู้บริโภคได้ ซึ่งเมื่อมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเกิดขึ้น
กฎหมายก็ได้ตัดสิทธิความเป็นผู้บริโภคของนิติบุคคล เว้นแต่นิติบุคคลนั้นกระทำการเป็นผู้ซื้อ
หรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจ
เพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการในลักษณะทางธุรกิจ เช่น การซื้อไปเพื่อจำหน่ายต่อ ซึ่งผู้ซื้อก็จะเปลี่ยน
สถานะจากผู้บริโภคเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้ให้
ความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบธุรกิจ” ว่าหมายถึง “ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามา
ในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้าหรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึง
ผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย”³ ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลได้ซื้อสินค้าไป
เพื่อขายต่อแก่บุคคลอื่น โดยมิได้นำไปใช้ในทางปกติทั่วไป ก็ถือได้ว่าบุคคลหรือนิติบุคคลนั้น
มิได้เป็นผู้บริโภคตามที่กฎหมายกำหนดจึงไม่อาจอ้างถึงการละเมิดสิทธิผู้บริโภคได้ ดังนั้นเมื่อสำนักงาน
คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้พิจารณาประเด็นการร้องเรียนแล้ว เห็นว่าผู้ร้องเป็นผู้บริโภค

² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541, มาตรา 3.

³ แหล่งเดิม. มาตรา 3.

และเรื่องร้องเรียนอยู่ในอำนาจของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็จะดำเนินการต่อไป⁴

(1) เจ้าหน้าที่ทำหนังสือเชิญทั้งผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภค เพื่อมาพบเจ้าหน้าที่เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง พร้อมทั้งแสดงเอกสารหลักฐานและเจรจาไกล่เกลี่ย โดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจา

(2) กรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับหนังสือเชิญแล้ว แต่ไม่มาชี้แจงข้อเท็จจริงตามหนังสือ เจ้าหน้าที่จะจัดทำหนังสือเรียกของพนักงานเจ้าหน้าที่ เรียกผู้ประกอบการธุรกิจให้มาพบพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารใดๆ ประกอบการพิจารณาดำเนินการและเจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้บริโภคที่ร้องเรียนอีกครั้งหนึ่ง

(3) หากผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับหนังสือเรียกไม่ไปพบพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกำหนดโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ทราบล่วงหน้า ถือว่าเป็นการไม่ปฏิบัติตามหนังสือเรียก มีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะทำบันทึกเสนอความเห็นต่อเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อใช้อำนาจในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเปรียบเทียบความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค

(4) ในการเจรจาถ้าสามารถตกลงกันได้ เจ้าหน้าที่ก็จะให้คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายลงบันทึกเป็นหลักฐานเพื่อนำเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นต่อไป แต่ถ้าการเจรจาไกล่เกลี่ยไม่บรรลุผล เจ้าหน้าที่จะสรุปข้อเท็จจริงและรวบรวมหลักฐานทั้งหมดเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณากลับกรองเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค เพื่อให้พิจารณาว່เรื่องร้องเรียนดังกล่าวละเมิดสิทธิของผู้บริโภคหรือไม่ และถ้ามีการดำเนินคดีแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่กระทำการละเมิดสิทธินั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวมหรือไม่ ซึ่งหากคณะกรรมการเห็นว่ามิได้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ก็จะมีมติยุติเรื่อง และให้เจ้าหน้าที่ทำหนังสือแจ้งผลการพิจารณาของคณะกรรมการให้ผู้บริโภคทราบ

(5) ส่วนกรณีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และการดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ก็จะมีมติให้เสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้พิจารณาต่อไป

⁴ ปนิธาน ช่อผุก. เล่มเดิม. หน้า 47 - 48.

6) หลังจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้พิจารณาแล้ว หากมีมติให้ดำเนินคดีแก่ผู้ประกอบการ มติของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะมีลักษณะครอบคลุมถึงการร้องเรียนของผู้บริโภคที่ได้รับร้องทุกข์ไว้แล้ว และผู้บริโภคที่จะมาร้องทุกข์ต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องเดียวกันในภายหลังอีกด้วย

อำนาจในการพิจารณาเรื่องร่ำร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบการ เป็นมาตรการหนึ่งในการเยียวยาความเสียหายของผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งบางครั้งจะใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นหลัก ทำให้สามารถลดข้อพิพาทที่จะขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาในศาลได้ ซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า “มาตรการอื่นนอกจากวิธีการทางศาล” (Alternative Dispute Resolution: ADR) ทั้งนี้ข้อดีของการเจรจาไกล่เกลี่ยนอกจากลดข้อพิพาทที่จะขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลได้แล้ว ยังทำให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหาย หรือได้รับการพิจารณาชดเชยได้เร็วยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการเจรจาระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคเพื่อให้เกิดผลดีแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายรวดเร็วยิ่งขึ้น

การดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่คณะกรรมการเห็นสมควร หรือมีผู้ร้องขอตามมาตรา 39 ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ถือเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเป็นมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้บริโภคจะสามารถดำเนินการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของสินค้าในการดำเนินคดีแพ่งนั้น ใช้วิธีพิจารณาความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังคดีแพ่งทั่วไปในศาล

แม้ว่าตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติให้มืองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคแก่ประชาชน อันได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแล้วก็ตาม แต่การคุ้มครองผู้บริโภคที่อาศัยกลไกทางกฎหมายและอาศัยหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการ โดยใช้วิธีบังคับที่อาศัยโทษทางอาญาเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายยังไม่สามารถทำให้ภาคธุรกิจคำนึงถึงบทบาทของตนในฐานะที่จะต้องมีส่วนรับผิดชอบในการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย เพราะการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคธุรกิจและภาคประชาชนด้วย เพราะการคุ้มครองผู้บริโภคที่นั่นจะต้องให้ความสำคัญกับภาคประชาชนด้วย หรือที่เรียกว่า “การคุ้มครองผู้บริโภค

ภาคประชาชน” (People – based Consumer Protection)⁵ และเพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชน มีประสิทธิภาพและเป็นไปได้ในความจริง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้เปิดโอกาส ให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกป้องและคุ้มครองตนในฐานะผู้บริโภค โดยส่งเสริมให้ประชาชน รวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร มูลนิธิ สมาคม โดยเฉพาะการรวมเป็นสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครอง ผู้บริโภค หรือต่อต้านการแข่งจันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า กฎหมายระบุว่าสมาคมดังกล่าว อาจยื่นคำขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้สมาคมมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดี แทนสมาชิกของชมรมได้ ซึ่งทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ซึ่งสมาคมที่คณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภคได้รับรองแล้วนั้น มีสิทธิในการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา หรือดำเนิน กระบวนพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ รวมถึงมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทน สมาชิกของสมาคมได้ ถ้าสมาชิกได้มอบหมายเป็นหนังสือให้กระทำการ อีกทั้งการดำเนินคดีดังกล่าว มิให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาต เมื่อศาลได้พิจารณาเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียหาย ต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ส่วนคดีแพ่งที่มีการฟ้องเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิก ของสมาคม การถอนฟ้อง หรือการพิพากษาในกรณีที่คุณความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน จะต้องมีหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายมาแสดงต่อศาลด้วย⁶ หลังจากที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับรองสมาคมใดแล้วนั้น ถ้าปรากฏในภายหลังว่า สมาคมใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการของสมาคม เกี่ยวกับการฟ้องคดี และการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม หรือมีพฤติการณ์ปรากฏว่า สมาคมนั้น ดำเนินการเพื่อฟ้องคดีโดยไม่สุจริต คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจเพิกถอนการรับรอง สมาคมได้ โดยการเพิกถอนการรับรองสมาคมของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ต้องประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเมื่อมีการเพิกถอนการรับรองสมาคมแล้ว คดีที่สมาคมดังกล่าวฟ้อง ศาลจะต้อง สั่งจำหน่ายคดี⁷ ซึ่งการพิจารณารับรองสมาคมให้มีอำนาจฟ้องคดีแทนสมาชิกของสมาคม เป็นการลดภาระ ของรัฐได้อีกวิธีหนึ่งด้วย

⁵ วิทยา กุลสมบูรณ์, วรรณมา ศรีวิริยานุภาพ และไพศาล ลิ้มสถิตย์. (2548, พฤษภาคม). แนวทางการจัดตั้ง องค์กรอิสระคุ้มครองผู้บริโภคตามมาตรา 57 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 (รายงานการวิจัย). หน้า 17.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ข (2546). คู่มือการคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 28.

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 42.

การฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทยยังต้องอาศัยหลักทั่วไปในการดำเนินคดี คือ

3.1.4.1 ความรับผิดทางสัญญา

หลักทั่วไปตามหลักกฎหมายสัญญานั้น ผู้ที่จะมีความผูกพันเป็นคู่กรณีตามสัญญาได้ ต้องมีการทำคำเสนอและคำสนองที่สอดคล้องตรงกัน และจะมีผลผูกพันเฉพาะตามที่ได้ตกลงกันไว้เท่านั้น ซึ่งหลักความรับผิดในทางสัญญาของผู้ขายต่อผู้ซื้อ เพื่อความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ถึงมาตรา 474 ตามบทบัญญัติดังกล่าว แม้ผู้ซื้อ - ผู้ขายจะได้ตกลงกันไว้ว่าผู้ขายจะต้องรับผิด และไม่ว่าผู้ขายจะรู้หรือไม่ว่าทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญามีความชำรุดบกพร่อง ผู้ขายก็ยังคงต้องมีความรับผิดในความชำรุดบกพร่องนั้น เพราะเป็นความรับผิดโดยผลของกฎหมาย

แต่ความชำรุดบกพร่องจะต้องมีอยู่แล้วอย่างน้อยต้องไม่ช้ากว่าในเวลา ที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย มิฉะนั้น หากเกิดขึ้นในภายหลังผู้ขายก็หาจำต้องรับผิดไม่ เพราะตามสัญญาซื้อขาย ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472

ฉะนั้นในการดำเนินคดีให้ผู้ขายต้องรับผิดตามหลักนี้ ผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าผู้ขายได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องในสินค้านั้นหรือไม่ ผู้ซื้อ มีภาระการพิสูจน์แต่เพียงว่ามีสัญญาซื้อขายต่อกันและสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง ทำให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือที่มุ่งหมายโดยสัญญา และเกิดความเสียหายแก่ผู้ซื้อ แต่หากเป็นความชำรุดบกพร่องเล็กน้อยไม่ถึงกับทำให้เสื่อมราคา หรือเสื่อมประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือที่มุ่งหมายโดยสัญญา ผู้ขายจะต้องรับผิดก็ต่อเมื่อมีข้อตกลงกันไว้เป็นพิเศษ ทั้งนี้ตามหลักกฎหมายสัญญาโดยทั่วไป

ดังนั้น หากผู้ประกอบการหรือคู่สัญญาคนก่อนๆ ซึ่งมีได้เป็นคู่สัญญากับผู้ซื้อรายที่เรียกร้องแล้ว ผู้ประกอบการหรือคู่สัญญารายก่อนๆ เหล่านั้น ก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินนั้น ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายเพราะการบริโภคดังกล่าว จึงไม่อาจเรียกร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชดใช้ค่าเสียหายได้

3.1.4.2 ความรับผิดทางละเมิด

ละเมิดเป็นข้อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ที่ก่อให้เกิดความรับผิดกันทางแพ่ง หลักความรับผิดในทางละเมิดนั้นจะนำมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายมิได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการ จึงเท่ากับว่าไม่มีนิติสัมพันธ์กัน ความรับผิดในกฎหมาย

ลักษณะละเมิดทั่วไป เป็นหลักที่ใช้เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายในทางละเมิดอันเกิดจากการกระทำ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

การกระทำอันเป็นการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 สามารถแยกพิจารณาหลักเกณฑ์แห่งการกระทำได้ดังนี้

1) ผู้ใด ตามตัวบทเริ่มจากคำว่า ผู้ใด ซึ่งหมายถึง ผู้ทำละเมิดจะเป็น บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ และอาจหมายรวมถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น หรือความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินหรือสิ่งของด้วย เช่น นายจ้างกับลูกจ้าง ถ้าหากบุคคลที่ต้องรับผิดชอบนั้น มีการกระทำด้วย

2) มีการกระทำ หมายความว่า การกระทำของบุคคล ซึ่งรวมถึงการงดเว้น การกระทำ แล้วเกิดความเสียหายด้วย การกระทำเมื่อนำไปเทียบเคียงกับการวินิจฉัยการกระทำในทางอาญาแล้ว สามารถหมายถึงการเคลื่อนไหวในอิริยาบถโดยรู้สำนึกถึงการเคลื่อนไหวนั้น

3) กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การกระทำโดยจงใจ หมายถึง การกระทำโดยรู้สำนึกถึงการกระทำว่าจะเป็นผลเสียหายต่อบุคคลอื่น แต่มิได้หมายความว่า จะต้องเจازจงให้เกิดผลเสียหายแต่อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น โดยเฉพาะ เช่น หลอกขายสินค้าที่มีคุณภาพไม่ดี ขำรุคบกพร่องโดยมิได้แจ้งความจริงหรือปกปิดความจริงไม่ให้ลูกค้าทราบ โดยไม่คำนึงถึงความเสียหาย หรืออันตรายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค คำว่า ประมาทเลินเล่อ หมายถึง การกระทำโดยไม่จงใจ แต่ไม่ใช่ ความระมัดระวังตามสมควรที่จะใช้ รวมถึงลักษณะที่บุคคลผู้มีความระมัดระวังจะไม่กระทำด้วย ในกรณีเกี่ยวกับสินค้าผู้ประกอบการอาจมีการกระทำโดยประมาทเลินเล่อได้ในทุกขั้นตอนการผลิต การจัดจำหน่าย เช่น การไม่ใช้ความระมัดระวังในการผลิต การเลือกใช้วัสดุดิบ การประกอบ การตรวจสอบ การหีบห่อ การขนส่ง การเก็บรักษา ตลอดจนการจัดจำหน่ายจนถึงมือผู้บริโภค

4) โดยผิดกฎหมาย หมายถึง โดยมีขอบด้วยกฎหมาย ซึ่งได้แก่ การกระทำ โดยไม่มีสิทธิ หรือไม่มีข้อแก้ตัวตามกฎหมายให้ทำได้ ก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย ดังนั้น ถ้ากระทำโดยมีสิทธิตามกฎหมายแม้จะเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ก็ไม่เป็นการผิดกฎหมาย

5) มีความเสียหายแก่บุคคลอื่น ความเสียหายต้องเกิดขึ้นจริง คือ ความเสียหายมีอยู่หรือได้มีอยู่แล้วในขณะที่ฟ้องร้องให้รับผิดชอบนั้น โดยอาจเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง

6) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลการกระทำอันเป็นการละเมิดนั้น โจทก์ก็ต้องพิสูจน์ต่อศาลให้ได้ว่า ผลเสียหายที่ได้รับเป็นผลมาจากการกระทำของจำเลย ซึ่งเป็นการพิสูจน์ ที่ยากมาก

3.1.4.3 ผู้บริโภครุกละเมิดสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยตรง โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิไว้ในมาตรา 39 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอัยการสูงสุด หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

- 1) หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีดังนี้
 - (1) เมื่อคณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกผู้ประกอบการละเมิดสิทธิ
 - (2) คณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม
 - (3) คณะกรรมการต้องแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล
 - (4) เมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้
 - (5) เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้
 - (6) การดำเนินคดีดังกล่าวได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

2) แนวทางปฏิบัติสำหรับการดำเนินคดีของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีดังนี้

(1) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค รับเรื่องราวร้องทุกข์ จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ

(2) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีหน้าที่ติดตามสอดส่อง พฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และจัดให้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือบริการใดๆ ตามที่เห็นสมควรและจำเป็นเพื่อคุ้มครอง สิทธิของผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคโดยอาศัยอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ดำเนินการดังนี้

ก. นับ ชั่ง ตวง วัด ตรวจสอบสินค้า และเก็บหรือนำสินค้าในปริมาณ พอสมควร ไปเป็นตัวอย่างเพื่อทำการทดสอบโดยไม่จำเป็นต้องชำระราคาสินค้านั้น ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ ที่คณะกรรมการกำหนด

ข. ค้น ยึด หรืออายัดสินค้า ภาชนะหรือหีบห่อบรรจุสินค้า ฉลาก หรือเอกสารอื่นที่ไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีในกรณีที่มี เหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

ค. เข้าไปในสถานที่หรือยานพาหนะใดๆ เพื่อตรวจสอบการผลิต สินค้า การขนสินค้าหรือบริการ รวมทั้งตรวจสอบสมุดบัญชี เอกสารและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

ง. มีหนังสือเรียกให้บุคคลใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสาร หรือหลักฐานที่จำเป็นเพื่อประกอบการพิจารณาของพนักงานเจ้าหน้าที่

(3) มีหนังสือแจ้งให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่ถูกร้องทุกข์ว่ากระทำการ ละเมิดสิทธิของผู้บริโภคกับผู้บริโภคมาเจรจาไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาทที่มีต่อกัน

(4) ในกรณีที่ไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทกันได้ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมนำเสนอ คณะอนุกรรมการพิจารณากลับกรองเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พิจารณาให้ความเห็นในเบื้องต้นว่า กรณีที่มีผู้บริโภคร้องทุกข์นั้นเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือไม่ และการดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวมหรือไม่ เพื่อเสนอความเห็นดังกล่าว ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาใช้อำนาจตามมาตรา 39 ต่อไป

(5) เมื่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้พิจารณาความเห็นเบื้องต้นของคณะกรรมการพิจารณาถ้อยแถลงเรื่องร้องทุกข์จากผู้บริโภคแล้วเห็นว่า กรณีที่ผู้บริโภคร้องทุกข์เป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และการดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะอาศัยอำนาจตามมาตรา 39 มอบหมายให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดีแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาลต่อไป

การดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคไม่ว่าจะกระทำโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่มีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองแล้วก็ตาม หากเป็นคดีแพ่งหลักกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดียังคงใช้หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งโจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่า ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลย ได้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจนผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ซึ่งการนำสืบพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจตามหลักเรื่องละเมิดเป็นความยากลำบากของโจทก์ เพราะเหตุว่ากระบวนการผลิตทั้งกระบวนการเริ่มตั้งแต่การออกแบบจนกระทั่งถึงการบรรจุหีบห่อและประทับตราสินค้า ล้วนแต่อยู่ในความรู้เห็นควบคุมของผู้ประกอบธุรกิจแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้บริโภคไม่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะล่วงรู้ได้ นอกจากนี้กระบวนการผลิตในแต่ละขั้นตอนก็ยังสลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นงานทางวิทยาศาสตร์และใช้เทคโนโลยีที่สูงเกินกว่าผู้บริโภคทั่วไป จะทราบถึงคุณภาพและความบกพร่องได้ง่าย ต้องอาศัยความรู้ของผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ซึ่งย่อมเป็นการระงับของผู้เสียหายเป็นอย่างมาก

3.1.5 ผลการบังคับตามคำพิพากษา

การที่ผู้บริโภคจะได้รับชดเชยเยียวยาความเสียหายได้นั้น จะต้องมีกรดำเนินคดีในชั้นศาลก่อน แล้วนำคำพิพากษาของศาลมาบังคับคดี ซึ่งทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก และคำพิพากษาของศาลนั้นมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีนั้นเท่านั้น

3.1.5.1 คดีละเมิดธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ความรับผิดชอบในทางละเมิดเกิดจากนิติเหตุเป็นเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อให้เกิดหน้าที่ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งการกระทำละเมิดโดยทั่วไปแล้วเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย กฎหมายลักษณะละเมิดจึงบัญญัติไว้ว่าผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดควรมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน หน้าที่นำสืบในทางละเมิด โจทก์มีหน้าที่นำสืบว่าจำเลยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ความรับผิดชอบในทางละเมิดโจทก์เป็นผู้ฟ้องก็จะมีคำขอท้ายฟ้องเพื่อจะเรียกค่าสินไหมทดแทน แต่การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438

กำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณา โดยให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วการบังคับตามคำพิพากษาก็จะเป็นไปตามที่ศาลกำหนดไว้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และคำพิพากษาหรือคำสั่งก็จะมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น

3.1.5.2 คดีละเมิดสิทธิผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

คำพิพากษาย่อมมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้น บุคคลอื่นซึ่งไม่ได้เป็นคู่ความในคดีนั้น ย่อมไม่มีสิทธิที่จะอ้างเอาผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปบังคับเอาแก่จำเลยได้ เว้นแต่จะเข้าช้อยกเว้น คือ ไปฟ้องเป็นคดีใหม่

กรณีการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคโดยเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค แม้จะได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดตามหลักผลผูกพันแห่งคำพิพากษาที่ขยายออกไปให้มีผลผูกพันถึงผู้บริโภค ซึ่งได้รับความเสียหาย แม้มิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีนี้โดยตรง แต่โดยผ่านกระบวนการฟ้องคดีแทนก็ยังคงมีข้อจำกัดที่มีผลผูกพันอยู่เฉพาะ แต่สำหรับผู้บริโภคซึ่งได้ร้องขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องคดีแทนให้เท่านั้น ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายแต่มิได้ร้องขอให้ดำเนินคดีแทน ย่อมไม่ได้รับผลผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในคดีนั้นด้วย จึงไม่อาจอ้างเอาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปบังคับเอากับผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นจำเลย ให้ชดใช้ความเสียหายแก่ตนได้ ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายในกลุ่มนี้จึงต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นคดีใหม่ต่างหาก

3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภคของกฎหมายต่างประเทศ

องค์กรภาครัฐในประเทศสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่มาจากการเลือกตั้ง ได้แก่ Attorney General⁸ ซึ่งทำหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ Office of the Attorney General

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาและการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือคงเสีย ถ้าหากมี”.

⁹ สุขุม สุกนิตย์ ค. (2544). องค์กรเอกชนเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 54.

มีอยู่ในทุกมลรัฐ และองค์กรของรัฐที่เรียกว่า Local Consumer Protection มีความแตกต่างกันในแต่ละรัฐ องค์กรของรัฐจะดูแลความเดือดร้อนของผู้บริโภคให้รัฐได้รวดเร็วกว่าองค์กรของสหพันธรัฐและ ยังมีหน่วยงานของสหพันธรัฐที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคด้วย เช่น

FTC (Federal Trade Commission) ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารและป้องกันปัญหาที่เกิดจากการกระทำทางการค้าที่ผิดเพื่อคุ้มครองตลาดและผู้บริโภค

U. S. Department of Consumer เป็นผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้บริโภคส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้บริโภค เช่น เอกสารที่เรียกว่า Consumer's Resource Handbook

FDA (Food and Drug Administration) รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับอาหาร ยา เครื่องมือแพทย์

FCC รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อและโทรคมนาคม ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ Cable และการทำ Telemarketing

U.S. Postal Inspection Service รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับการสื่อสารทางไปรษณีย์ทุกรูปแบบ การชำระหนี้ทางไปรษณีย์ การขายของทางไปรษณีย์

SEC หรือ Securities and Exchange Commission ตรวจสอบติดตามการซื้อขายและออกหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ดูแลเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับหลักทรัพย์ และที่สำคัญก็คือ Federal Information Center เป็นองค์กรผู้ให้บริการข้อมูลว่าหน่วยงานใดของสหพันธรัฐที่รับผิดชอบเรื่องของผู้ร้องหรือผู้ติดต่อเดือดร้อนอยู่เพื่อให้คำแนะนำว่า ผู้ร้องควรติดต่อหน่วยงานนั้นๆ โดยวิธีใด

แสดงให้เห็นว่า การคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องที่ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและผู้บริโภคต่างมีบทบาทอย่างมากในการคุ้มครองผู้บริโภค

3.2.1 ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย

การที่ประเทศไทยอเมริกามีลักษณะการปกครองแบบสหพันธรัฐ ซึ่งจะทำให้มีรัฐบาลที่เป็นรัฐบาลกลางที่มีอำนาจปกครองมลรัฐทุกรัฐ แต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของแต่ละรัฐ แต่ละรัฐออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ภายในรัฐ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายของสหพันธรัฐ สหรัฐอเมริกาจึงมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน 2 ระดับ ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐจึงมีทั้งในระบบที่เป็นภาพรวมของประเทศและระบบของมลรัฐแต่ละรัฐ

ในระดับประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่ใช้กำกับดูแลกิจการพาณิชย์ของประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยมีชื่อว่า The Federal Trade Commission Act 1914 โดยกฎหมายดังกล่าว เป็นกฎหมายระดับ รัฐบาลบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคระดับสหรัฐที่ใช้บังคับได้เป็นการทั่วไปทุกรัฐ นอกจากนี้ยังมีรัฐบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคอีกหลายฉบับ ได้แก่ The Consumer Product Safety Act 1972 เป็นรัฐบัญญัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในอาหาร ยา และเครื่องสำอาง เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (The Federal Trade Commission Act 1914) กฎหมายได้กำหนดให้มืองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นองค์กรของรัฐ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า The Federal Trade Commission เรียกโดยย่อว่า FTC เป็นองค์กรในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี และได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภา มีจำนวน 5 คน และมีประธานาธิบดีเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง โดยมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 7 ปี คุณสมบัติของคณะกรรมการต้องไม่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพหรือลูกจ้าง คณะกรรมการอาจถูกถอดถอนได้หากไม่สามารถปฏิบัติตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ แต่ทั้งนี้ประธานาธิบดี จะเลือกกรรมการหนึ่งคนมาดำรงตำแหน่งเลขาธิการขององค์กรและให้มีอำนาจสูงสุดในการบริหาร องค์กรทั้งด้านบริหารและตุลาการ โดยมีภาระงานภายในสำนักงานคณะกรรมการ FTC เป็นส่วนๆ เพื่อรับผิดชอบกิจการด้านต่างๆ

ส่วนในรัฐต่างๆ กฎหมายที่ใช้ภายในรัฐนั้นๆ กำหนดรายละเอียดในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคไว้อย่างใด เช่น อาจมีหน่วยงานของรัฐดูแลรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือฟ้องคดีให้ อาจเป็น อัยการของรัฐ (State Attorney General) เป็นต้น¹⁰ เช่น มลรัฐเท็กซัส ที่มีการจัดตั้งแผนกคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในสำนักงานอัยการแห่งรัฐเท็กซัส โดยอัยการในแผนกคุ้มครองผู้บริโภคนั้นจะพิจารณาถึงเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภคว่ามีความเสียหายแก่สาธารณะหรือไม่อย่างไร ถ้าเรื่องร้องเรียนดังกล่าว จะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่สาธารณะ อัยการแห่งรัฐก็จะดำเนินคดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้น พนักงานอัยการจะมีอำนาจในการดำเนินคดีเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคได้ ต่อเมื่อเพื่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ส่วนการดำเนินคดีใดๆ เพื่อปัจเจกชนคนใดคนหนึ่งนั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจ เพราะไม่ได้กระทำไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมแต่อย่างใด¹¹ หรือบางมลรัฐให้ State Attorney General ใช้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกับหน่วยงานอื่น

¹⁰ สุขุม สุภนิตย์ ง (2545, ตุลาคม). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 7 เรื่อง ตั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. กรณีศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรอังกฤษ. หน้า 71.

¹¹ พิพัฒน์ นรงค์ริยางกูร. (2541). การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหาย ในคดีมลพิษ. หน้า 186.

เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค บางมลรัฐก็ตั้งหน่วยงานขึ้นมาเฉพาะเพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคต่างหากจาก State Attorney General และให้มีอำนาจดำเนินคดีทางศาลได้เองโดยไม่ต้องกระทำผ่าน State Attorney General

ในสหรัฐอเมริกา จะเน้นการแก้ไขปัญหาของผู้บริโภคด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนในเบื้องต้น เช่น ในรัฐ Illinois ได้จัดตั้งแผนกใน Attorney General Office เพื่อให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยทำการตรวจสอบข้อเรียกร้องของผู้บริโภค หากมีมูลก็จะส่งหนังสือพร้อมข้อร้องเรียนและข้อเรียกร้องของผู้บริโภคให้ผู้ประกอบธุรกิจ โดยทั้งนี้จะมุ่งไปที่การให้ผู้บริโภคได้รับการชดเชยความเสียหาย

ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการ FTC จะมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดนโยบายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เพราะเหตุที่กฎหมาย The Federal Trade Commission Act 1914 (Section 5) กำหนดว่า การกระทำทางการค้าใดที่ไม่เป็นธรรมต่อการประกอบธุรกิจเป็นการต้องห้าม และให้เป็นอำนาจของ FTC สามารถสั่งห้ามการประกอบธุรกิจที่ FTC เห็นว่าอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมทางการค้าทั้งต่อผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภค และ FTC ยังมีอำนาจควบคุมสินค้าชนิดอื่นที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา (FDA) นอกจาก FTC หรือ FDA แล้ว ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา ยังจัดให้มีคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ (The Consumer Product Safety Commission) หรือชื่อย่อว่า CPSC มีรูปแบบเป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จำหน่ายในตลาดทั่วไป นอกจากนี้ FTC ยังมีอำนาจด้านการควบคุมการโฆษณา โดยมีหน้าที่คอยดูแล สอดส่อง และติดตามการโฆษณาต่างๆ อีกด้วย

¹²จะเห็นได้ว่าอำนาจของ FTC นั้น ครอบคลุมไปทุกๆ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการค้าที่เป็นเช่นนี้อาจเพราะกฎหมาย The Federal Trade Commission Act 1914 ที่บัญญัติให้องค์กร FTC มีอำนาจและองค์กรที่เข้มแข็ง เพราะมีการเชื่อมต่อกับประมุขของฝ่ายบริหารทำให้การสั่งการเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งในระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา ได้มีการนำวิธีพิจารณาคดีแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) หรือรูปแบบวิธีการดำเนินคดีที่เมื่อมีผู้เสียหายรายใดฟ้องคดีต่อศาล และศาลพิพากษาคดีแล้ว ผลจะผูกพันผู้เสียหายอย่างเดียวกันที่เกิดจากเหตุเดียวกันมาใช้ด้วย ทำให้กระบวนการฟ้องร้องในสหรัฐอเมริกาประชาชนจึงตื่นตัวที่จะใช้สิทธิของตนเพื่อเรียกร้องการชดเชยเยียวยาจากผู้ประกอบธุรกิจอย่างมากด้วย

¹² ปณีธาน ช่อผูก. เล่มเดิม. หน้า 23.

3.2.2 ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย

ในปี ค.ศ. 1961 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาปัญหาเพื่อเสนอแนวทางด้านการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นคณะหนึ่งภายใต้ชื่อ The Melony Committee on Consumer Protection และเปลี่ยนมาเป็น The Nation Consumer Council ในปัจจุบัน มีสถานะเป็นองค์กรอิสระได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในการดำเนินการ นอกจากนี้ยังมี Department of Trade and Industry (กระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม) ทำงานประสานกับ office of fair trading (องค์การค้าที่เป็นธรรม) ที่ตั้งขึ้นตาม Fair Trading Act 1973 เพื่อดูแลการค้าที่เป็นธรรม อยู่ภายใต้การกำกับของ Director General of Fair Trading ซึ่งมีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี โดยหน้าที่หลักคือการดูแลกิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อการบริโภคทุกประเภท และ British Standards Institute: BSI (สถาบันมาตรฐานบริติช) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานสินค้าขั้นต่ำ และลักษณะของสินค้าที่จะผลิตโดยบริษัทที่จะเลือกผลิตสินค้าภายใต้มาตรฐานนี้จะต้องระบุ “เครื่องหมายมาตรฐาน BSI”¹³ ส่วนกฎหมายหลักที่ใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีประกาศใช้ The Consumer Protection Act 1987 (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1987) ควบคู่กับ Fair trading Act 1973 เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคสามารถครอบคลุมไปทุกด้าน ในส่วนภูมิภาคนั้นพระราชบัญญัติว่าด้วยรัฐบาลท้องถิ่น ค.ศ. 1972 (Local Government Act 1972) ได้กำหนดให้มี (Consumer Advice Centers) เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำในด้านการรับเรื่องร้องทุกข์จากผู้บริโภคและเจรจาไกล่เกลี่ย แต่ไม่ปรากฏว่ามีการระบุให้รัฐฟ้องคดีแทนได้ ซึ่งในประเด็นเรื่องการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนั้น กฎหมายของอังกฤษไม่ได้ระบุไว้ว่าให้องค์กรใดมีอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ซึ่งแตกต่างกับในสหรัฐอเมริกาที่อัยการจะเข้าดำเนินคดีแทนประชาชน ในกรณีอัยการคาดหมายได้ว่าความเสียหายจะเกิดแก่สาธารณะ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตาม The Consumer Protection Act 1987 (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ค.ศ. 1987) ก็จะไม่พบว่ามีการดัดแปลงเช่นในสหรัฐอเมริกา แต่จะพบเงื่อนไขอื่นในการดำเนินการฟ้องคดีของผู้บริโภค โดยกรณีที่มีผู้บริโภคมองฟ้องคดีร่วมกัน ก็สามารถติดต่อตัวแทน (Representative Agency) ให้เป็นผู้ดำเนินคดีแทน โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การฟ้องคดีโดยตัวแทนดังกล่าว จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะไม่ใช่เพื่อปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งตัวแทนดังกล่าวนี้จะไม่มียุติวิธีใน The Consumer Protection Act 1987 แต่มีปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่น นอกจากนี้รัฐได้ช่วยเหลือผู้บริโภคในการดำเนินคดีเมื่อฟ้องในกรณีความเสียหายเกิดจากการบริโภค เช่น ในพระราชบัญญัติการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2542 (The Access to Justice Act 1999: ATJA 1999) ได้กำหนดเงื่อนไข

¹³ David Oughton and John Lawry. (2000). *Textbook on Consumer Law*. p. 47.

ค่าธรรมเนียมศาล รวมทั้งวิธีการดำเนินคดีเพื่อเพิ่มโอกาสและความสะดวกแก่ผู้บริโภค หรือประชาชน จะติดต่อไปที่สำนักงานให้คำแนะนำประชากร (Citizen Advice Bureaux: CABx) ที่มีอาสาสมัครอยู่ทั่วประเทศไทย CABx จะช่วยเหลือให้คำแนะนำในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค รวมถึงสิทธิในด้านต่างๆ ของประชาชน แต่ไม่มีอำนาจในการดำเนินคดี

ในส่วนภาคเอกชนนั้น มีการรวมกลุ่มของเอกชนเพื่อดำเนินการด้านการคุ้มครองผู้บริโภคอีกหลายองค์กร เช่น สมาคมผู้บริโภค (Consumer Association) ที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้บริโภค โดยการออกวารสารชื่อ Which? เพื่อให้ความรู้และคำแนะนำด้านต่างๆ แก่ผู้บริโภค นอกจากนี้ Consumer Association ยังให้ความช่วยเหลือผู้บริโภคเมื่อมีคดีเกิดขึ้นและเป็นคดีที่อาจมีประโยชน์ต่อผู้บริโภคโดยส่วนรวม เช่น การรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดี หรือการให้ฝ่ายกฎหมายของสมาคมไปศาลเพื่อช่วยผู้บริโภค ในการเบิกความที่เป็นประโยชน์ต่อคดี จึงอาจกล่าวได้ว่าในระบบกฎหมายของอังกฤษ การที่ผู้บริโภคจะฟ้องคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิทำได้โดยการดำเนินการยื่นฟ้องคดีเอง หรือขอความช่วยเหลือไปที่ Citizen Advice Bureaux: CABx เพื่อขอรับคำปรึกษาหรือคำแนะนำ แต่ไม่มีการใช้ระบบอัยการ

3.2.3 ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคและองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ประเทศเยอรมัน

กฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า (UWG) ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจและคุ้มครองผู้บริโภคด้วย โดยมีการระบุถึงลักษณะของการประกอบธุรกิจต่างๆ ที่อาจเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมทั้งต่อผู้ประกอบการอื่นหรือผู้บริโภคด้วย เพื่อให้การแข่งขันทางการค้าหรือการประกอบธุรกิจเป็นไปด้วยความเท่าเทียมกัน ในกฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า (UWG) ได้ให้อำนาจรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐในการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อเป็นตัวกลางในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า ได้ให้สิทธิผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องทางแพ่งในศาลได้ แต่ไม่ปรากฏในกฎหมายว่ารัฐจะเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องให้เพียงแต่เป็นการให้สิทธิในการฟ้องร้องเท่านั้น

ส่วนความเสียหายจากความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย (Product Liability Law) ในเยอรมันนั้น ก่อนปี ค.ศ. 1990 สามารถกระทำได้ 2 ทาง คือ ตามกฎหมายแพ่ง ลักษณะสัญญาและลักษณะละเมิด¹⁴ ซึ่งกฎหมายลักษณะสัญญาการฟ้องร้องตามสัญญาต้องเป็นไป เฉพาะคู่สัญญาเท่านั้นตามหลักความผูกพันคู่สัญญา แต่ถ้าเป็นบุคคลอื่นที่ได้รับความเสียหาย โดยคนไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขาย ต้องฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งตามหลักทั่วไป นอกจากนี้ศาลในเยอรมันได้วางหลักการว่า บุคคลใดที่กระทำการให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น มีหน้าที่ ต้องจัดการเพื่อป้องกันบุคคลอื่นจากอันตรายนั้น และต้องรับผิดชอบหากงดเว้นไม่กระทำ ซึ่งแต่เดิมนั้น ตามกฎหมายเยอรมัน ผู้ขายไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เป็นผลสืบเนื่อง (Consequential Damages) เว้นแต่ผู้ซื้อสามารถพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขาย หรือผู้ขายได้ให้การรับประกันไว้โดยชัดแจ้ง แต่เมื่อมีหลักดังกล่าวเกิดขึ้นศาลเยอรมันได้นำหลักนี้ไปใช้กับกรณี ของการที่ผู้ผลิตปล่อยสินค้าชำรุดบกพร่องออกสู่ตลาดด้วย และในกฎหมายบางฉบับที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น Food Act ก็ได้นำหลักกฎหมายละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งไปใช้ด้วย เช่น ในมาตรา 823 ในกรณีที่ผู้ที่ฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายใดอันมีที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย จึงกล่าวได้ว่าประเทศเยอรมันมิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาความเสียหาย จากการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค แต่เป็นการนำหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง (BGB) ที่ว่าด้วยความรับผิดในทางสัญญาและละเมิด ซึ่งหากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพเช่นนั้นแล้ว ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนมาใช้บังคับแทนได้ ในส่วนขององค์กรที่ทำหน้าที่ ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคนั้นได้มีการจัดตั้ง กระทรวงแห่งรัฐเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร และสินค้าเกษตรกรรม (Federal Ministry of Consumer Protection, Food and Agriculture) เพื่อให้ การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปได้ครอบคลุมมากขึ้น

¹⁴ อนันต์ จันทร์ โอภากร. (2545). กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้า ที่ขาดความปลอดภัย. หน้า 44.

3.3 การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภคตามกฎหมายของต่างประเทศ

3.3.1 การฟ้องคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากฎหมายเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ขึ้น โดยมีหลักว่าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่มีผู้มีส่วนได้เสียด้วยเหตุอย่างเดียวกันเป็นจำนวนมากนั้น การที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเข้าเป็นคู่ความร่วมมือกันทุกคนย่อมเกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติ เพราะจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว และมีผลให้การตัดสินใจของศาลมีผลผูกพันร่วมกันทุกคน

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีการรวบรวมผู้มีส่วนได้เสียร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำเดียวกันเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อฟ้องคดีให้ศาลมีคำพิพากษาตัดสินคดีไปในคราวเดียวกัน โดยกำหนดเงื่อนไขในการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าโจทก์หรือจำเลยผู้ถูกฟ้องสามารถร้องขอให้ดำเนินคดีตามหลัก Class Action ได้โดยต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า (1) แม้จำนวนสมาชิกที่เป็นผู้เสียหายเป็นจำนวนมากจนเป็นเรื่องยากที่ผู้เสียหายจะรวมกันเพื่อฟ้องคดี (2) มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายภายในกลุ่มเป็นอย่างเดียวกัน (3) ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของสมาชิกภายในกลุ่มเป็นประเภทเดียวกัน และ (4) ต้องแสดงให้เห็นว่า ผู้แทนนั้นสามารถปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกภายในกลุ่มได้อย่างเพียงพอ¹⁵

3.3.2 การฟ้องคดีของประเทศอังกฤษ

ศาลสูงของประเทศอังกฤษได้สร้างหลักเกณฑ์ทั่วไปในทางละเมิดโดยกำหนดให้ผู้ผลิตมีหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) โดยไม่คำนึงว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มีอันตรายโดยสภาพหรือไม่ โดยวางหลักไว้ว่า ผู้ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายในรูปแบบที่แสดงว่าผู้ผลิตตั้งใจให้สินค้าไปสู่ผู้บริโภคโดยสภาพซึ่งออกไปจากตนในลักษณะที่ผู้บริโภค จะไม่มีการตรวจตราก่อนบริโภค และโดยรู้ว่าการขาดความระมัดระวังตามสมควรในการเตรียมหรือผลิตสินค้านั้นจะเป็นผลก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้บริโภคย่อมมีหน้าที่ต่อผู้บริโภคในอันที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควร¹⁶

¹⁵ Charle Alan Wright. (1983). *The Law of Federal Courts*. p. 479.

¹⁶ สมชาย อติกรจุฑาศิริ. เล่มเดิม. หน้า 37.

ตามกฎหมายอังกฤษในคดีละเมิด โจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างมีหน้าที่ต้องนำสืบและ คดีความรับผิดชอบเกิดจากสินค้า (Product Liability) ก็ถือเป็นคดีละเมิดโจทก์ต้องนำสืบถึง ความประมาทเลินเล่อของจำเลยเช่นกัน แต่โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่แท้จริงเจาะจงลงไป เพียงแต่พิสูจน์จากข้อเท็จจริงต่างๆ ประกอบด้วยกัน ให้เห็นว่าเหตุน่าจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อของจำเลยมากกว่าเหตุอื่น โดยพิสูจน์ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลระหว่างความประมาทเลินเล่อของจำเลยกับความเสียหายที่เกิดขึ้น แก่โจทก์ด้วย

ในกรณีสินค้าชำรุดบกพร่อง โจทก์เพียงแต่พิสูจน์ถึงความมีอยู่ของความชำรุดบกพร่อง ของสินค้า ศาลก็วินิจฉัยได้ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ เพราะความชำรุดบกพร่องจะไม่เกิดขึ้นหาก จำเลยไม่ประมาทเลินเล่อ โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อในการผลิตชิ้นตอนใด อันเป็นการวินิจฉัยโดยหลักการการพิสูจน์ไปให้จำเลย โดยจำเลยต้องนำสืบหักล้างว่าตนมิได้ ประมาทเลินเล่อเพราะได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว แต่การนำหลักการหลักการการพิสูจน์ มาใช้เป็นการใช้เฉพาะกรณีที่ความเสียหายเกิดจากสินค้าที่อยู่ในความควบคุมของผู้ผลิตอย่างเด็ดขาด ซึ่งผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะอธิบายเหตุผลของการเกิดความเสียหายนั้นได้ เช่น สินค้าที่บรรจุอยู่ใน ภาชนะมิดชิดและคาดหมายว่าสินค้านั้นจะถึงมือผู้บริโภคในสภาพเช่นเดียวกับที่ออกจากโรงงาน

3.3.3 การฟ้องคดีของประเทศเยอรมัน

ในคดีความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้า โจทก์มักจะไม่ค่อยมีข้อมูลมากพอที่จะนำสืบให้เห็นว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าเกิดที่ชิ้นตอนใดอย่างไร เนื่องจากผู้ผลิตมีการจัดองค์กรทางธุรกิจของตน อย่างเป็นระบบ จึงเป็นการยากที่จะให้โจทก์พิสูจน์ว่าความบกพร่องเกิดขึ้นในชิ้นตอนใด ดังนั้น ถ้าพยานหลักฐานฟังได้ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่อง ศาลเยอรมันก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นความประมาทเลินเล่อ ของผู้ผลิต เพราะเหตุแห่งความบกพร่องเป็นเรื่องที่อยู่ภายในการควบคุมและดูแลของผู้ผลิต โดยตรง ผู้ผลิตจึงอยู่ในฐานะที่จะอธิบายถึงความชำรุดบกพร่องได้ดีกว่าโจทก์ การการพิสูจน์ ถึงความประมาทเลินเล่อของคดีเช่นนี้ จึงกลับไปอยู่ที่จำเลยเป็นฝ่ายพิสูจน์¹⁷

แม้โจทก์จะได้รับประโยชน์จากการหลักการการพิสูจน์ในคดีความรับผิดชอบ อันเกิดจากสินค้า แต่คงได้รับประโยชน์เฉพาะในคดีที่ฟ้องผู้ผลิตเท่านั้น ส่วนคดีที่ฟ้องผู้จำหน่าย ศาลเยอรมันยังคงถือตามหลักการการพิสูจน์ความรับผิดชอบในคดีธรรมดาทั่วไป

¹⁷ Bernhard Von Branunschweig. Ibid. p. 12.

การฟ้องคดีในกฎหมายของประเทศเยอรมันใช้ระบบการฟ้องคดีแบบไต่สวน เนื่องจากผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่ตีที่สุดในการควบคุมการผลิต จึงมีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่า ทำไมผู้ผลิตไม่ต้องรับผิด ซึ่งทำให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองสิทธิมากขึ้น

3.4 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ

เนื่องจากหลักการทางกฎหมายในการชดใช้เยียวยาความเสียหาย เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งในประเด็นหลักความรับผิดและการพิสูจน์ของประเทศไทย ผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เสียหาย ต้องมีการพิสูจน์ถึงความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือใช้บริการนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก จึงจำเป็นต้องศึกษาจากหลักกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งได้พัฒนาและบังคับใช้ได้ผลอย่างจริงจัง ทั้งจากหลักกฎหมายของประเทศในระบบ Common Law เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ และประเทศในระบบ Civil Law เช่น ประเทศเยอรมัน เพื่อนำมาเปรียบเทียบปรับปรุงหลักกฎหมายของไทยในเรื่องนี้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จนสามารถคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมในการชดใช้เยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้น

3.4.1 หลักความรับผิดเด็ดขาดของประเทศสหรัฐอเมริกาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการนำทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดมาปรับใช้กับกรณีความรับผิดในการผลิตและจำหน่ายสินค้าที่มีความบกพร่องที่ก่อความเสียหายขึ้น โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์เกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อของจำเลย และไม่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ตามสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยแต่อย่างใด เนื่องจากความเสียหายที่เป็นผลมาจากการบริโภคสินค้าและบริการควรตกอยู่กับบุคคลที่อยู่ในฐานะที่จะสามารถควบคุมอันตรายได้ และเป็นผู้ก่อความเสียหายขึ้น ซึ่งผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่ตีที่สุดในการใช้ความระมัดระวังในการผลิตสินค้านั้น ก่อนที่จะนำออกสู่ท้องตลาด ดังนั้น ผู้ผลิตจึงควรต้องรับผิดในความเสียหายนั้นที่เกิดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภคคนสุดท้าย

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย ผู้เสียหายยังคงมีการการพิสูจน์ตามหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมากในการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อในการผลิต การจำหน่ายสินค้าของผู้ผลิต ดังนั้น จึงควรนำหลักความรับผิดเด็ดขาดของประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้กับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการบริโภคสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้น

3.4.2 ภาระการพิสูจน์ของกฎหมายประเทศเยอรมันเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

กฎหมายของประเทศเยอรมันภาระการพิสูจน์ในกรณีความผิดเกี่ยวกับสินค้า ฝ้ายโจทก์ คือ ผู้เสียหาย มักไม่มีข้อมูลมากพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าเกิดขึ้นได้อย่างไร ในขั้นตอนใด เพราะผู้ผลิตได้มีการจัดองค์กรในทางธุรกิจของตนอย่างมีระบบ การที่จะให้โจทก์นำสืบว่ามีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของการผลิตเป็นเรื่องยาก ดังนั้นถ้าพยานหลักฐานฟังได้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง ศาลเยอรมันก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต เนื่องจากเหตุแห่งการชำรุดบกพร่องอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ผลิต ผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะอธิบายถึงความชำรุดบกพร่องได้ดีกว่าโจทก์ ดังนั้นภาระการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าของจำเลยจึงอยู่ที่ฝ่ายจำเลยที่จะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์

การฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทยอาศัยหลักทั่วไป คือ ความรับผิดชอบตามสัญญา และละเมิด ภาระการพิสูจน์และการดำเนินคดียังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น ตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง.....” ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคหรือผู้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่จะต้องนำสืบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเป็นเรื่องยากที่ผู้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภคจะสามารถพิสูจน์ได้ เนื่องจากสินค้าในปัจจุบันมีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ผู้บริโภคจึงไม่สามารถนำสืบให้ศาลรู้ข้อเท็จจริงได้ จึงทำให้ผู้บริโภคส่วนมากต้องแพ้คดี

ดังนั้นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยจึงควรนำหลักภาระการพิสูจน์เกี่ยวกับความชำรุดบกพร่องที่เกิดจากสินค้าของกฎหมายเยอรมันมาใช้ โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่นำสืบก่อน

3.4.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ของประเทศสหรัฐอเมริกาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

ประเทศสหรัฐอเมริกาในกรณีที่เกิดการละเมิดสิทธิผู้บริโภคและมีผู้บริโภคได้รับความเสียหายในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นจำนวนมาก ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากฎหมายเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น โดยมีหลักว่าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่มีผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นมูลเหตุแห่งคดีเป็นจำนวนมากนั้น การที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเข้าเป็นคู่ความร่วมมือกันทุกคนย่อมเกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติ เพราะจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว และมีผลให้การชี้ขาดตามคำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความร่วมมือกันทุกคน

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีคุ้มครองผู้บริโภค จึงทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายต้องมาฟ้องคดีเอง ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก และคำพิพากษาของศาลมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ไม่มีผลผูกพันผู้เสียหายอื่นแม้ว่าจะเป็นความเสียหายมาจากมูลเหตุกรณีเดียวกันก็ตาม

ดังนั้น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทยจึงควรนำหลักเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้กับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย

3.4.4 สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยเปรียบเทียบกับของประเทศไทย

ประเทศไทยในส่วนกลางมีสมาคมคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของเอกชนเพื่อดำเนินการด้านการคุ้มครองผู้บริโภค คือ สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Association) มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคและคำแนะนำด้านต่างๆ และยังให้ความช่วยเหลือผู้บริโภคเมื่อมีคดีเกิดขึ้นที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคโดยส่วนรวม โดยรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดี และให้ฝ่ายกฎหมายของสมาคมไปศาลเพื่อช่วยเหลือผู้บริโภคในการเบิกความที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดี

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย มีสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับแรงแล้วมีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ แต่การฟ้องคดีโดยสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคของไทยนั้น ไม่ได้ได้รับความนิยมนักเนื่องจากยังต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดี

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี ให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหายจากการใช้สินค้าหรือบริการ โดยกำหนดให้มีองค์กรที่มีอำนาจในการฟ้องคดีแพ่ง คือ ผู้เสียหาย คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง

การบังคับตามสิทธิเพื่อให้ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายในกรณีของการบริโภคสินค้าและบริการในระบบกฎหมายไทย มิได้มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำหลักทั่วไปมาใช้บังคับ ซึ่งมีอยู่เพียง “วิธีการฟ้องคดี” วิธีการเดียวตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น จะต้องเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือเป็นกรณีที่ต้องใช้สิทธิทางศาล จึงจะมีอำนาจฟ้องคดีได้ การเสียค่าฤชาธรรมเนียมการพิสูจน์ในประเด็นพิพาทที่จะต้องตกอยู่แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวอ้าง ผลผูกพันแห่งคำพิพากษาที่จำกัดขอบเขตผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอนย่อมทำให้การชดเชยเยียวยาความเสียหายเป็นไปอย่างล่าช้า ยากลำบาก และเสียค่าใช้จ่ายสูง และผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายแต่ละคน จะต้องดำเนินคดีเองเป็นรายๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคนั้น มักจะมีผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากมูลเหตุเดียวกันนั้นเป็นจำนวนมาก ลักษณะของความเสียหายจะมีผู้ได้รับความเสียหายหลายคน ซึ่งผู้เสียหายแต่ละคนอาจได้รับความเสียหายไม่มากนัก ซึ่งไม่คุ้มค่าที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดี

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้ซึ่งถูกโต้แย้งสิทธิตามกฎหมายแพ่ง

คดีแพ่งผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดี คือ บุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิ คือ ผู้เสียหายจึงจะมีอำนาจในการฟ้องคดี ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองโดยตรง จะต้องดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์การเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือเป็นกรณีที่ต้องใช้สิทธิทางศาล โดยอาจฟ้องคดีเองโดยตรงหรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเป็นผู้ฟ้องคดีก็ได้ ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตั้งแต่เริ่มคดีไปจนจบกระบวนการ เพื่อให้ได้รับชดเชยเยียวยาความเสียหาย

4.1.1 ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55¹ กำหนดให้บุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิ คือ ผู้เสียหายเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องคดี เนื่องจากความรับผิดชอบตามความสัมพันธ์ในสัญญา ซึ่งมีผลว่า เฉพาะคู่กรณีในสัญญา คือ ผู้ซื้อ - ผู้ขายในสัญญาเท่านั้นที่มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อกัน ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายเท่านั้นที่มีสิทธิ ในการฟ้องคดี และการที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจเมื่อมีการละเมิด สิทธิผู้บริโภคนั้นย่อมจะเสียเวลาและค่าใช้จ่าย เนื่องจากในบางกรณีความเสียหายที่เกิดกับผู้บริโภค แต่ละรายอาจคำนวณเป็นเงินเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับที่ผู้บริโภคต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย ในการดำเนินคดีแล้ว อาจจะไม่คุ้มค่าและในบางกรณีการฟ้องคดีของผู้บริโภคก็ไม่อาจระงับหรือ ชะงักการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้

4.1.2 ปัญหาของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 บัญญัติให้คณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค โดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะมอบหมาย ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือฟ้องเรียกค่าเสียหาย แทนผู้บริโภคที่ร้องขอ การฟ้องคดีโดยวิธีนี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเห็น ว่า การดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลสองประเภทเป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีหน้าที่ดำเนินคดีในศาลให้กับ ผู้ที่ทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมอบหมาย ได้แก่

- (1) พนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอัยการสูงสุด หรือ
- (2) ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์

เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับแต่งตั้งแล้วนั้น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ต้องแจ้งไปยังศาล เมื่อแจ้งไปยังศาลทราบแล้ว เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคนั้นก็จะมีอำนาจดำเนินคดี ตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้ โดยในการดำเนินคดีในศาลเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมทั้งเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และ ในการฟ้องคดีเช่นนี้ กฎหมายกำหนดให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง การฟ้องคดีโดยวิธีการนี้

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า "เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือ หน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตน ต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจ ได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้".

ผู้บริโภครจะได้รับความสะดวกโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และไม่ต้องเสียเวลาและไม่ต้องแบกรับภาระในการดำเนินคดีเอง

สำหรับการเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายนั้น เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจทำได้เฉพาะเมื่อเป็นการเรียกให้แก่ผู้บริโภคที่ได้อ้างอิง เนื่องจาก การเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายนั้นเป็นการเรียกเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเท่านั้น โดยเฉพาะตามที่พิสูจน์ได้ ซึ่งเมื่อศาลพิพากษาในเรื่องทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายให้แก่ทรัพย์สินหรือค่าเสียหายนั้นจะเป็นของผู้บริโภคที่ร้องขอ นั้น เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคจึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายแทนผู้บริโภคโดยส่วนรวม

การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคได้กำหนดวิธีการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย เนื่องจากวิธีการดำเนินคดีที่ปรากฏอยู่ ทำให้เกิดขั้นตอนและวิธีการที่ล่าช้า ขณะที่ประชาชนในฐานะผู้บริโภคจะต้องมีการบริโภคสินค้าอยู่ทุกขณะ รัฐจึงต้องหาวิธีการเพื่อคุ้มครองประชาชนที่ติพอในการคุ้มครองประชาชนหรือให้ความสะดวกแก่ประชาชน จึงสมควรที่จะให้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการฟ้องร้องคดีดำเนินการให้ยอมรับรวดเร็ว และเป็นการคุ้มครองประชาชนที่ดีกว่า ผู้เชี่ยวชาญที่รัฐมีอยู่ ก็คือ พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปกติแล้วทำหน้าที่ในการปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ แต่เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเข้าช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

4.1.2.1 การดำเนินคดีแทนผู้บริโภคของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ต่อผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคนั้น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถดำเนินการได้ออกเป็น 2 กรณี คือ

1) กรณีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีแทนผู้บริโภคโดยที่ไม่ได้มีผู้บริโภครายใดร้องเรียน เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเกิดขึ้น และการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็จะมิตำเนินคดีต่อผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

2) กรณีที่มีผู้บริโภคร้องขอให้ดำเนินคดีให้ ซึ่งกรณีนี้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากข้อร้องเรียนของผู้บริโภคว่าถูกละเมิดสิทธิใด และเป็นสิทธิตามที่กฎหมายรับรองคุ้มครองไว้หรือไม่ เมื่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาแล้วเห็นว่าเกิดการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคขึ้น ก็จะพิจารณาถึงความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ เพราะการดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการนั้นต้องคำนึงถึงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการ โดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งถ้าคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

พิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ก็จะมีมติมอบหมายให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภค

4.1.2.2 การพิจารณาในการเข้าดำเนินคดีแทนผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เมื่อมีผู้ร้องขอให้ดำเนินคดีแทน มีดังนี้

1) ผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนต้องเป็น “ผู้บริโภค” ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งรวมถึงผู้บริโภคนคนล่าสุด หรือผู้บริโภคในความเป็นจริง ซึ่งอาจจะไม่ใช่คู่กรณีในสัญญาที่เป็นผู้ซื้อและผู้ขายแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นบุคคลใดก็ตามที่ได้บริโภคสินค้าหรือได้รับบริการ ทั้งนี้จะเสียค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม และคณะกรรมการก็ได้มีการคำนึงว่า ผู้บริโภคดังกล่าวจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็สามารถเป็นผู้บริโภคได้ ซึ่งเมื่อมีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเกิดขึ้น

2) มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งลักษณะของการละเมิดสิทธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะดำเนินคดีแทนได้ ต้องเป็นการกระทำละเมิดต่อสิทธิของผู้บริโภคที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคบัญญัติ คือ การกระทำใดๆ ก็ตาม ที่ละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 และรวมถึงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นที่มีลักษณะของการคุ้มครองผู้บริโภค

3) การดำเนินคดีจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวม โดยพิจารณาจาก

- (1) ลักษณะของการประกอบธุรกิจ การประกอบธุรกิจใดที่แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภครายเดียว แต่มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ว่า หากผู้ประกอบการยังคงประกอบธุรกิจลักษณะนั้นต่อไป อาจทำให้ผู้บริโภครายอื่นๆ ได้รับความเสียหาย

- (2) ผลของการดำเนินคดีแทนผู้บริโภครายใดนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่นๆ ที่ยังมีได้มาร้องขอตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งสามารถมายื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีในภายหลังได้

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการฟ้องคดี

การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคนอกจากผู้บริโภค ซึ่งเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีเองแล้ว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 ยังกำหนดให้มีองค์กรพิเศษมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค เพื่อทำหน้าที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งและฟ้องให้ลงโทษทางอาญาแก่ผู้ประกอบการก็ได้

4.2.1 การฟ้องคดีโดยผู้มีส่วนได้เสีย

ในการเรียกร้องให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบในความเสียหายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าและบริการ ผู้บริโภคอาจฟ้องคดีเองโดยตรงจะต้องดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์การเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้สิทธิทางศาล โดยอาจฟ้องคดีโดยตรงหรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเป็นผู้ฟ้องคดีก็ได้ การฟ้องคดีเองโดยตรงทั้งสองกรณีนี้ ผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์แต่ละคนจะต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายเป็นรายโจทก์แต่ละคดี ตั้งแต่เริ่มคดีไปจนจบกระบวนการ เพื่อให้ได้รับการชดเชยเยียวยาซึ่งใช้เวลานานและสิ้นเปลืองมาก

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีความเสียหายที่เกิดกับผู้บริโภคนั้น มักจะมีผู้ที่ได้รับความเสียหายจากมูลเหตุเดียวกันนั้นจำนวนมาก และผู้ที่ได้รับความเสียหายเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน บางรายไม่อาจอยู่ในสภาพที่จะฟ้องคดีได้เอง การฟ้องคดีเองโดยตรงจึงมีข้อที่ทำให้สิ้นเปลืองมาก ค่าเช่า ไม่ทั่วถึง และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลก็มีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีนั้นเท่านั้น ทำให้ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายแต่มิได้ผ่านกระบวนการเป็นคู่ความในคดีนั้นไม่ได้รับประโยชน์จากผลการดำเนินคดีตามคำพิพากษาในแต่ละคดีนั้นๆ ด้วย

4.2.2 การฟ้องคดีโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคแล้ว จะต้องตรวจสอบในเบื้องต้นว่า เรื่องหรือประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานใด ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่อยู่ในอำนาจของหน่วยงานอื่น และหน่วยงานอื่นสามารถเยียวยาแก้ไขความเดือดร้อนได้ทั้งหมด ก็จะต้องดำเนินการจัดส่งเรื่องร้องเรียนดังกล่าวให้หน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงพิจารณาดำเนินการ แต่ถ้าเป็นกรณีที่เรื่องร้องเรียนดังกล่าวมีหลายประเด็น และมีประเด็นใดประเด็นหนึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น การร้องขอให้พิจารณาชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งประเด็นดังกล่าวกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ฉบับอื่นไม่ได้มีการระบุถึงสิทธิในการพิจารณาชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายไว้ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็จะต้องพิจารณาดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

4.2.2.1 ปัญหาจากผู้บริโภค

พิจารณาถึงความเป็นผู้บริโภคตามนิยามของคำว่า “ผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่หมายถึง “ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และให้หมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม”² ซึ่งเมื่อเป็นผู้บริโภคตามความหมายทางกฎหมายแล้ว ต้องดูต่อว่ามีกรกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิต่อผู้บริโภคหรือไม่ ซึ่งการกระทำใดเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคหรือไม่ พิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดจะพบว่ากฎหมายบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”³ ซึ่งลักษณะของการทำละเมิดดังกล่าวสามารถนำมาปรับได้กับการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคได้ แต่ทั้งนี้การกระทำละเมิดที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะดำเนินคดีแทนได้ ต้องเป็นการกระทำต่อสิทธิของผู้บริโภคตามที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคบัญญัติ คือ การกระทำใดๆ ก็ตามที่ละเมิดสิทธิของผู้บริโภค เมื่อเป็นผู้บริโภคที่แท้จริงแล้ว คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็จะมีมติให้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภค แต่การดำเนินคดีนั้นจะต้องเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคโดยส่วนรวมด้วย โดยพิจารณาจากลักษณะของการประกอบธุรกิจ ถ้าการประกอบธุรกิจใดที่แม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคเพียงรายเดียว แต่มีพฤติการณ์ที่เห็นได้ว่า หากผู้ประกอบการยังคงประกอบธุรกิจลักษณะนั้นต่อไป อาจทำให้ผู้บริโภคคนอื่นๆ ได้รับความเสียหาย และผลของการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคคนอื่นๆ ที่มีได้ร้องขอให้ดำเนินคดีด้วย

² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541, มาตรา 3.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420.

4.2.2.2 ปัญหาจากผู้ประกอบธุรกิจ

“ผู้ประกอบธุรกิจ”⁴ หมายความว่า “ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามา ในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึง ผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย”

ผู้ประกอบธุรกิจต่างมุ่งหวังที่จะผลิตและขายสินค้าและบริการให้แก่ผู้บริโภค ให้ได้มากที่สุด โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลกำไรและผลประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเองมากที่สุด โดยนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อให้ลดต้นทุนในการผลิตลง สามารถทำกำไรได้มากขึ้น และยังนำเอาวิธีการประกอบธุรกิจในลักษณะต่างๆ เช่น ระบบการตลาด ที่มีคนกลางเข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายช่วงหลายทอด ทั้งผู้ผลิตชิ้นส่วนประกอบ ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก ซึ่งสภาพการตลาดเช่นนี้ทำให้ผู้บริโภคอาจไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ประกอบธุรกิจ ทำให้เมื่อเกิดความเสียหายจากข้อบกพร่องในตัวสินค้า ผู้ผลิตก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะถูกฟ้องให้ต้องรับผิดชอบได้

4.2.2.3 ปัญหาจากหน่วยงาน

เนื่องจากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติว่า จะดำเนินการได้ต่อเมื่อไม่มีกฎหมายฉบับใดบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ หรือไม่มีหน่วยงานอื่นรับผิดชอบเป็นการเฉพาะอยู่แล้ว หรือถ้ามีก็สามารถนำไปใช้บังคับได้ กรณีที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับกฎหมายนั้นๆ ซึ่งถือเป็นลักษณะพิเศษของการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ทั้งนี้เนื่องมาจากก่อนที่มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นั้น ในระบบกฎหมายไทยมีกฎหมายเฉพาะเรื่องต่างๆ ไว้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับอาหาร ยา ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 9 บัญญัติว่า “ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใด ได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น และให้นำ บทบัญญัติในหมวดนี้ไปใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว...”⁵

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 3.

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541,

มาตรา 9 ให้ยกเลิกความในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 21 ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใดได้บัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น และให้นำบทบัญญัติในหมวดนี้ไปใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว เว้นแต่

ดังนั้น การพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ของผู้บริโภคว่ามีกฎหมายฉบับใด บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะหรือไม่ หรือว่ามีหน่วยงานอื่นดูแลเรื่องร้องทุกข์ดังกล่าวหรือไม่ เพื่อให้การใช้อำนาจในการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ดังกล่าวไม่ขัดต่อหลักกฎหมายหรือเป็นการทำงานซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น จึงเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่ง แต่หลักกฎหมายดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นไว้ในกรณี มีเหตุที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายนั้นๆ ไม่ได้ดำเนินการใดๆ ในการคุ้มครองผู้บริโภค จากเหตุนี้ และมีความจำเป็นต่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ก็อาจจะขอให้เจ้าหน้าที่นั้น เข้าดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคภายในเวลา 90 วัน ซึ่งถ้าไม่ได้ดำเนินการตามการร้องขอ คณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภคหรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะขอให้นายกรัฐมนตรี ออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคได้

4.2.2.4 ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคส่วนภูมิภาค

สำหรับในส่วนภูมิภาค คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้มอบหมาย ให้คณะกรรมการ ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบความผิดที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ที่มีอำนาจเปรียบเทียบความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งคณะกรรมการฯ จะประกอบไปด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน อัยการจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจจังหวัด เป็นอนุกรรมการ โดยมีข้าราชการในจังหวัดเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจ

(1) ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ ตามกฎหมายดังกล่าวยังมีได้มีการดำเนินการหรือดำเนินการยังไม่ครบถ้วนตามกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้น และมีได้ ออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายดังกล่าวภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้ง จากคณะกรรมการเฉพาะเรื่องหรือคณะกรรมการให้คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง หรือคณะกรรมการเสนอเรื่อง ให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่งตามความในหมวดนี้ได้

(2) ในกรณีตาม (1) ถ้ามีความจำเป็นเร่งด่วนอันมิอาจปล่อยให้เนิ่นช้าต่อไปได้ ให้คณะกรรมการ เฉพาะเรื่องหรือคณะกรรมการเสนอเรื่องให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่งตามความในหมวดนี้ได้โดยไม่ต้อง มีหนังสือแจ้งหรือขอให้ครบกำหนดเก้าสิบวันตามเงื่อนไขใน (1)

ในกรณีที่กฎหมายดังกล่าวมิได้มีบทบัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายออกคำสั่ง เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามที่บัญญัติในหมวดนี้ ให้คณะกรรมการเฉพาะเรื่องมีอำนาจออกคำสั่งตามความ ในหมวดนี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายอยู่แล้ว คณะกรรมการอาจมอบหมาย ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้นๆ ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้แทนคณะกรรมการเฉพาะเรื่องได้ การมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยกรณีนั้นๆ ตามวรรคสอง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา” (2541, 24 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. เล่ม 115, ตอนที่ 15 ก.

ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มอบหมายให้คณะอนุกรรมการหรือพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ดำเนินการเปรียบเทียบปรับได้ ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค⁶ ถ้าผู้ที่กระทำการนั้นแสดงความยินยอมให้เปรียบเทียบ และเมื่อชำระค่าปรับแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกัน ทั้งนี้อำนาจของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมอบหมาย เป็นอำนาจพิเศษที่กฎหมายกำหนด โดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมอบหมายสามารถดำเนินการเปรียบเทียบความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคได้เอง โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด

4.2.3 การฟ้องคดีโดยสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค

เนื่องจากการฟ้องคดีโดยสมาคมเป็นการให้สิทธิและอำนาจแก่บุคคลซึ่งมิใช่ผู้ที่ถูกได้แย้งสิทธิหรือเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิในการฟ้องคดีโดยตรง แต่เป็นการดำเนินคดีโดยองค์กรพิเศษ เป็นการให้สิทธิเพื่อรักษาและคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค กฎหมายจึงกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของสมาคม ขั้นตอนการดำเนินคดีของสมาคม ซึ่งต้องกระทำด้วยความรัดกุมรอบคอบ เพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มิใช่เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเฉพาะตัว หรือเป็นการใช้องค์กรแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบเพื่อป้องกันการก่อกวนแก๊งค์ผู้ประกอบการธุรกิจด้วยการนำคดีมาฟ้องร้องต่อศาล หรือเป็นการสมยอมกับผู้ประกอบการธุรกิจ ซึ่งถูกฟ้องด้วยการยอมถอนฟ้องคดี

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสมาคมที่จะมีสิทธิ และมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ดังนี้⁷

1) การรับรองสมาคม

สมาคมที่จะมีสิทธิและมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้นั้น ต้องเป็นสมาคมที่ได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้

- (1) ต้องจดทะเบียนเป็นสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (2) วัตถุประสงค์หลักของสมาคมต้องเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค หรือต่อต้าน

การแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า

⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 15 ประกอบกับมาตรา 62.

⁷ สุดา วิศรุตพิชญ์. (2543, ธันวาคม). "การดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค."

(3) ข้อบังคับของสมาคมต้องกำหนดเกี่ยวกับสมาชิกและกรรมการ รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับการฟ้องคดี ซึ่งสมาคมต้องกำหนดวิธีการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีในข้อบังคับให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(4) สมาคมใดมีวัตถุประสงค์ และมีข้อบังคับสมาคมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด สมาคมนั้นอาจยื่นคำขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้สมาคมมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งมีอำนาจฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง⁸

(5) นอกจากต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นแล้ว สมาคมที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคต้องปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคกำหนดด้วย⁹ สมาคมใดมิได้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่าสมาคมนั้นดำเนินการเพื่อฟ้องคดีโดยไม่สุจริต คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจเพิกถอนการรับรองสมาคมนั้นได้¹⁰

(6) เพื่อป้องกันการกระทำ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการ โดยไม่เป็นธรรม กฎหมายได้กำหนดบทกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ที่มีเจตนาทุจริต ใช้อ้าง วาน บุยก หรือดำเนินการให้สมาคมฟ้องร้องผู้ประกอบการเพื่อกลั่นแกล้งให้ผู้ประกอบการได้รับความเสียหาย¹¹

(7) เพื่อกำกับเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคม โดยเฉพาะเกี่ยวกับการฟ้องคดี ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม พ.ศ. 2540 กำหนดให้สมาคมต้องส่งทะเบียนสมาชิก รายงานการประชุมใหญ่ของสมาคม สำเนารายงานประจำปีกับงบดุล ฯลฯ ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย

⁸ กฎกระทรวง ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. (2540, 22 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 114, ตอนที่ 49 ก. หน้า 19. ข้อ 2 และข้อ 3 ภาคผนวก ก.

⁹ กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. (2540, 23 กันยายน). เล่มเดิม. หน้า 19. ภาคผนวก ข.

¹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 42. และระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม พ.ศ. 2540. (2540, 13 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป. เล่ม 114, ตอนพิเศษ 106 ง. หน้า 32. ภาคผนวก ค.

¹¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 42 วรรคสอง.

2) เงื่อนไขการดำเนินคดีโดยสมาคมที่ได้รับการรับรองแล้ว

(1) สมาคมมีสิทธิและมีอำนาจฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ สมาคมมีสิทธิและมีอำนาจฟ้องตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคโดยส่วนรวม แต่การเรียกค่าเสียหายนั้น สมาคมจะดำเนินการได้ต่อเมื่อมีสมาชิกของสมาคมร้องขอให้เรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคซึ่งเป็นสมาชิกนั้น ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้ต้องมีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมเป็นการเฉพาะเท่านั้น¹² ซึ่งค่าเสียหายที่ได้รับจากการเรียกร้องแทนสมาชิกนี้ สมาคมต้องส่งคืนให้แก่สมาชิกโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกิน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับความเสียหายนั้น

(2) ก่อนที่สมาคมจะดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคต้องดำเนินการให้มีการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดให้เพียงพอ และก่อนลงมติให้ฟ้องหรือไม่ฟ้อง คณะกรรมการสมาคมต้องได้รับฟังความเห็นเกี่ยวกับผลทางกฎหมายจากผู้ตรวจสอบคดี ซึ่งคณะกรรมการสมาคมแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ การลงมติในเรื่องดังกล่าว ให้คณะกรรมการของสมาคมคำนึงถึงประโยชน์ของผู้บริโภค สิทธิของบุคคลในการประกอบกิจการ และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจด้วย

(3) เพื่อมิให้สมาคมสมยอมกับผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อสมาคมได้ฟ้องคดีแล้ว ห้ามสมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาต เมื่อศาลเห็นว่า การถอนฟ้องไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม และสำหรับคดีแพ่งเกี่ยวกับเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมนั้น การถอนฟ้อง การพิพากษาในคดีที่คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน กฎหมายบังคับให้ต้องนำหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกคนที่มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาแสดงต่อศาลด้วย

(4) เพื่อกำกับการดำเนินคดีของสมาคมแทนผู้บริโภค ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม พ.ศ. 2540 จึงกำหนดให้ต้องรายงาน หรือแจ้งข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับคดีให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบด้วย

¹² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 41 วรรคหนึ่ง.

ปัญหาการดำเนินคดีของสมาคมเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

ปัจจุบันสมาคมที่ได้รับการรับรองแม้จะมีสิทธิและมีอำนาจฟ้องคดีได้ แต่ในทางความเป็นจริง สมาคมได้แต่ทำหน้าที่ในด้านอื่นๆ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค ให้คำปรึกษากับผู้บริโภค ประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ยังมีได้ทำบทบาทด้านการฟ้องคดี จึงทำให้สมาคมที่ได้รับการรับรองนี้มีบทบาททางสังคมไม่แตกต่างจากสมาคมหรือองค์กรเอกชนอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคที่ไม่ได้รับการรับรองให้มีสิทธิและอำนาจฟ้องคดี อาจเป็นเพราะความพร้อมของสมาคมในเรื่องบุคลากรด้านกฎหมาย และการดำเนินคดีของสมาคมไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม ทำให้ผู้บริโภคต้องมีภาระค่าใช้จ่ายไม่แตกต่างจากกรณีที่ผู้บริโภคเฉพาะรายดำเนินคดีด้วยตนเอง

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์

โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่า สินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้น่ายาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยากเนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิต ตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไป

4.3.1 ทางละเมิด

หลักความรับผิดในทางละเมิดของประเทศไทยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 - 452 โดยหลักทั่วไปบัญญัติไว้ในมาตรา 420 ซึ่งเป็นความรับผิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability based on fault) ตามทฤษฎีของความผิด (Fault Theory) โดยมีองค์ประกอบในเรื่องจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่ทำให้เกิดความเสียหายว่าต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ จึงจะเป็นละเมิด

เนื่องจากภาระการพิสูจน์ถึงความเสียหายของผู้บริโภคเป็นสิ่งที่กระทำได้น่ายาก ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ก็ตาม

เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย คือ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค จะต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการ

4.3.2 ทางสัญญา

หากพิจารณาในด้านของความรับผิดชอบในทางสัญญา จะเห็นว่าการยึดถือหลักกฎหมายแพ่งที่กำหนดว่า คู่สัญญาซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันเท่านั้นที่มีสิทธิเรียกร้องให้ชดเชยเยียวยาความเสียหายจากกันและกันได้ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากการบริโภคได้ จึงจำเป็นต้องนำหลักในเรื่องความรับผิดชอบออกจากสัญญามาใช้ ทั้งนี้เพราะในสภาวะการณปัจจุบันผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าได้ดีที่สุด การยึดถือหลักในเรื่องความมีนิติสัมพันธ์และสิทธิเรียกค่าเสียหายหรือความรับผิดชอบตามสัญญา ซึ่งจำกัดเฉพาะคู่กรณีเท่านั้นที่อาจเรียกร้องกันได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้บังคับเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมการบริโภคในปัจจุบัน ดังนั้น จึงควรนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้บังคับกับผู้ประกอบการ เนื่องจากผู้ประกอบการเท่านั้นที่จะรู้ขั้นตอนในการผลิต

4.4 ปัญหาทางกฎหมายวิธีสบัญญัติ

คดีแพ่งที่เกี่ยวกับการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภคต้องปฏิบัติตามกระบวนการพิจารณาที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเหมือนเช่นคดีแพ่งทั่วไป เช่น การเขียนคำฟ้อง การส่งสำเนาคำฟ้อง การเสนอพยานหลักฐาน โดยเฉพาะการสืบพยานยังคงอยู่ภายใต้หลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ที่ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นต้องนำสืบข้อเท็จจริงนั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น นอกจากนี้ความผูกพันแห่งคำพิพากษายังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ที่ให้มีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดี ซึ่งถ้ามีความเสียหายเกิดแก่บุคคลจำนวนมาก ทำให้ผู้เสียหายแต่ละคดีต้องมาฟ้องคดีเอง

การบังคับตามสิทธิเพื่อให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบผู้บริโภคในกรณีของการบริโภคสินค้าและบริการในระบบกฎหมายไทย มิได้มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำหลักทั่วไปมาใช้บังคับ ซึ่งมีอยู่เพียงวิธีการฟ้องคดีตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีได้ การเสียค่าฤชาธรรมเนียม ภาระการพิสูจน์ ในประเด็นพิพาทที่จะต้องตกอยู่แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวอ้าง ผลผูกพันแห่งคำพิพากษาที่จำกัดขอบเขตผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละชั้นตอน ล้วนทำให้การฟ้องคดีเป็นไปอย่างล่าช้าและเสียค่าใช้จ่ายสูง ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายแต่ละคน จะต้องดำเนินคดีเป็นรายๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคนั้น มักจะมีผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากมูลเหตุเดียวกันเป็นจำนวนมาก และผู้ซึ่งได้รับความเสียหายเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน บางรายไม่อยู่ในสภาพที่จะฟ้องคดีได้เองเนื่องจากได้รับความเสียหายไม่มากนัก ซึ่งไม่คุ้มค่าที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

4.4.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)

ในกรณีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่มีผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นผู้เสียหาย ในมูลเหตุแห่งคดีเป็นจำนวนมากนั้น การที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเข้าเป็นคู่ความร่วมมือกันทุกคน ย่อมเกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติ จึงควรมีกฎหมายกำหนดในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ในการรวมกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าอย่างเดียวกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน โดยกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำเดียวกัน เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพื่อฟ้องคดีให้ศาลมีคำพิพากษาคัดสินไปในคราวเดียวกัน และคำพิพากษาของศาลก็จะต้องผูกพันสมาชิกกลุ่มด้วยกันทุกคน

คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเป็นคดีที่มีสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมาก ที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการต่างๆ สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว เที่ยงธรรม และได้รับการชดเชยค่าเสียหายด้วยกันทุกคน

ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของคู่ความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะต้องเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้เพื่อให้ผลของคำพิพากษาเป็นอย่างเดียวกัน และในการดำเนินคดีนั้น คู่ความซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้แทนในคดี จะต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ

4.4.2 กระบวนการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคตามแนวคิดในกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค

การดำเนินคดีผู้บริโภคในปัจจุบัน ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องคุณภาพของสินค้าและบริการ และเมื่อเกิดข้อพิพาทกระบวนการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาอันยาวนานและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง

และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ จึงควรจัดให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคอย่างแท้จริง และในขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการคำนึงมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีผู้บริโภค จึงควรให้มีการออกกฎหมายเพิ่มเติมในส่วนของผู้พนักงานคดีประจำแผนกคดีผู้บริโภค เพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย และช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในระหว่างพิจารณา ในส่วนการยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคเป็นผู้ฟ้องคดีเอง หรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ควรให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมเนื่องจากผู้บริโภคบางรายไม่อยู่ในฐานะที่จะแบกรับภาระค่าใช้จ่ายได้

ในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคในปัจจุบัน ผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค คือ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งควรที่จะเพิ่มหน่วยงานอื่นในการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภค เช่น มูลนิธิหรือสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ ซึ่งจะเป็นการขยายการคุ้มครองผู้บริโภคโดยภาคเอกชนด้วย และในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ควรกำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะในบางคดีอาจมีผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าหรือบริการด้วยเหตุอย่างเดียวกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้ประหยัด รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค และคำพิพากษาของศาลผูกพันคู่ความทุกคนในสมาชิกกลุ่ม ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง และเป็นธรรม ถ้าภายหลังที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบการรายเดียวกันเป็นคดีคุ้มครองผู้บริโภคอีก โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่พิพาทอย่างเดียวกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยคดีไว้แล้ว ให้ถือข้อเท็จจริงในคดีนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน

ในประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือดำเนินการใดๆ ซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเฉพาะ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าว ตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้นเป็นผู้พิสูจน์ เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้ผลิตสินค้าย่อมรู้ขั้นตอนการผลิตดีกว่าผู้บริโภค

ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องผู้ประกอบการให้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากสินค้าที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่เหลืออยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวม ควรมีกฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบการจัดการประกาศและรับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืนจากผู้บริโภค เพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนสินค้าให้ใหม่ แต่ถ้าไม่อาจแก้ไขหรือเปลี่ยนสินค้าให้ใหม่ได้ ก็ให้ใช้ราคาตามลักษณะและคุณภาพของสินค้าขณะรับคืน เพื่อให้ผู้บริโภคมีความปลอดภัยในการบริโภคสินค้ามากยิ่งขึ้น

วิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน

ประเทศเยอรมันนำเอาระบบการไต่สวนมาใช้กับคดีคุ้มครองผู้บริโภคเพราะผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่ดีที่สุดในการควบคุมการผลิต จึงมีหน้าที่พิสูจน์ว่าทำไมผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ

การพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยยังคงใช้หลักทั่วไปอยู่ ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น ตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง...” ซึ่งเป็นภาระแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมากในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของผู้ประกอบธุรกิจ เพราะกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจแต่เพียงฝ่ายเดียว

ดังนั้น ถ้าศาลที่พิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยนำวิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมันมาใช้ โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่นำสืบก่อน จะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหาย

การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิต เป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นฝ่ายที่จะต้องพิสูจน์ตามหลักกฎหมายทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าโดยกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงควรมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเด็ดขาดมาใช้ ซึ่งจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม

4.5.1 ความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability)

ความรับผิดเด็ดขาด หมายถึง ความรับผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดในการกระทำ ทั้งที่ไม่มี ความผิด ความรับผิดเด็ดขาดเกิดขึ้นก็เพื่อที่จะแก้ปัญหาในเรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยไม่มีคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้ผิด

การกำหนดให้มีความรับผิดเด็ดขาดขึ้น เนื่องจากความเสียหายอันเกิดจากเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นบ่อยหรือเกิดขึ้นได้ง่าย แต่ผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือพิสูจน์ได้ยาก เพราะอาจเป็นไปได้ว่าเหตุที่เกิดอยู่ในความรู้เห็นของผู้ผลิตแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้ก่อขึ้น ผู้เสียหายอาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุได้เกิดขึ้นจริง แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนั้นผู้ประกอบการจึงอยู่ในฐานะที่ดีกว่าผู้บริโภคในการพิสูจน์ถึงเหตุที่ไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้านั้น

เมื่อผู้ประกอบการเป็นผู้รู้เห็นกระบวนการผลิต ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม ซึ่งถ้ามีการนำหลักความรับผิดเด็ดขาดมาใช้ จะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการนั้น

4.5.2 ภาระในการพิสูจน์ (Burden of Proof)

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทยยังคงใช้หลักกฎหมายทั่วไปในการพิสูจน์ความผิด คือ “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ” ซึ่งเป็นปัญหาและภาระอย่างมากที่ผู้บริโภคจะต้องพิสูจน์ว่าผู้ประกอบการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ดังนั้นถ้ามีกฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบการมีภาระการพิสูจน์ก่อน จะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น โดยกำหนดให้ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย คือ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง โดยพิสูจน์แต่เพียงว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องพิสูจน์หักล้างให้ได้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจน ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบชดเชยเยียวยาความเสียหายอันเนื่องมาจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค

ดังนั้น ถ้ากฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบการมีภาระการพิสูจน์ก่อน ก็จะทำให้ผู้ประกอบการมีความระมัดระวังในการผลิตสินค้ามากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคสินค้าหรือบริการนั้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาเรื่องปัญหาการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบผู้บริโภคนั้น พบว่าอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนั้น เป็นกลไกทางกฎหมายของรัฐที่มีอยู่เพื่อช่วยเหลือประชาชน ในฐานะผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจในการผลิตสินค้า ออกมาจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคได้ใช้สอย และได้รับความเสียหายจากสินค้าหรือบริการนั้น ซึ่งการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นการดำเนินการ เพื่อให้สอดคล้องกับการรับรองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมาย คือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหายด้วยความเป็นธรรม โดยเฉพาะในปัจจุบัน ผู้ผลิตสินค้าได้พัฒนาระบบการผลิต โดยนำความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสลับซับซ้อนมาใช้ในการผลิตสินค้า เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าได้คราวละมากๆ เป็นการลดต้นทุนการผลิตทำให้สินค้าที่ผลิตออกมามีคุณภาพ และการที่ผู้บริโภคจะเรียกร้องให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยเยียวยาความเสียหายนั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก เพราะกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนล้วนอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจ แต่เพียงฝ่ายเดียว การที่จะให้ผู้บริโภคที่ใช้สินค้าหรือบริการ ไปใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ประกอบธุรกิจต่อศาลด้วยตนเองก็เป็นภาระที่หนักเกินไป เพราะผู้บริโภคจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะสละเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงได้บัญญัติให้มีองค์กร 2 องค์กร คือ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้าที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองแล้ว ให้มีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด คือ ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะเป็นองค์กรของรัฐเข้าไปใช้อำนาจแทรกแซง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค และให้สมาคมในฐานะองค์กรเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิของสมาชิกของสมาคมเพื่อระงับการกระทำที่เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ทันท่วงที แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคมิได้บัญญัติหลักกฎหมายเกี่ยวกับการกระบวนการพิจารณาดำเนินคดีขึ้นเป็นพิเศษให้มีความแตกต่างจากหลักทั่วไป จึงทำให้การดำเนินคดีของทั้งสององค์กรไม่สามารถบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

เนื่องจากการดำเนินคดีของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังล่าช้าในขั้นตอนของการดำเนินคดี และคำพิพากษาของศาลก็ผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ไม่ผูกพันบุคคลอื่นที่เกิดความเสียหายด้วยเหตุอย่างเดียวกันในข้อเท็จจริงที่เหมือนกัน ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเหล่านั้นยังคงต้องมาร้องเรียนที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาดำเนินคดีต่อศาลต่อไป

การฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทยอาศัยหลักทั่วไป คือ ความรับผิดชอบตามสัญญาและความรับผิดทางละเมิด ซึ่งโจทก์จะต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลย การดำเนินคดียังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 “ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นจะต้องนำสืบข้อเท็จจริงนั้น” ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจะต้องนำสืบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากสินค้าที่มีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อน เพราะข้อเท็จจริงต่างๆ ล้วนอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงเป็นการยากลำบากและหนักเกินไปสำหรับผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะ “ความผิด” คือ การจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจ

การบังคับตามสิทธิ เพื่อให้ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายในกรณีของประเทศไทย การบริโภคสินค้าและบริการในระบบกฎหมายไทย มิได้มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำหลักทั่วไปมาใช้บังคับ ซึ่งการฟ้องคดีตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ จะต้องเป็นผู้ซึ่งถูกได้แจ้งสิทธิ หรือเป็นกรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล จึงจะมีอำนาจฟ้องคดีได้ การเสียค่าฤชาธรรมเนียม การการพิสูจน์ในประเด็นพิพาทที่จะต้องตกอยู่แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวอ้าง ผลผูกพันแห่งคำพิพากษาที่จำกัดขอบเขตผูกพันกันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอน ล้วนทำให้การฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภคและการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคที่เสียหายเป็นไปอย่างล่าช้า ยากลำบาก และเสียค่าใช้จ่ายสูง และผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายแต่ละคนจะต้องดำเนินคดีเองเป็นรายๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคนั้นมักจะมีผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากมูลเหตุเดียวกันนั้นเป็นจำนวนมาก และผู้ซึ่งได้รับความเสียหายเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน บางรายไม่อยู่ในสภาพที่จะฟ้องคดีได้เอง เพราะอาจได้รับความเสียหายไม่มากนัก ซึ่งไม่คุ้มค่าที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดี

คำพิพากษาย่อมมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความ ในกระบวนการพิจารณาของศาลที่มีคำพิพากษา หรือคำสั่งเท่านั้น บุคคลอื่นซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดีนั้นย่อมไม่มีสิทธิที่จะอ้างเอาผลของคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นไปบังคับแก่จำเลยได้ การฟ้องคดีแทนโดยเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคแม้จะได้ผ่อนคลาย ความเคร่งครัดตามหลักผลผูกพันแห่งคำพิพากษาที่ขยายออกไปให้มีผลผูกพันถึงผู้บริโภค ซึ่งได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ แม้มิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีนั้นเองโดยตรง แต่โดยผ่านกระบวนการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังคงมีข้อจำกัด ที่มีผลผูกพันอยู่เฉพาะแต่สำหรับผู้บริโภค ซึ่งได้ร้องขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องคดีแทน ให้เท่านั้น ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายแต่ไม่ได้ผ่านเข้ามาในกระบวนการฟ้องคดีแทนเช่นนี้ ย่อมไม่ได้รับผลผูกพันแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในคดีนั้นด้วย จึงไม่อาจอ้างเอาคำพิพากษานั้น ไปบังคับเข้ากับผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นจำเลยให้ชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ตนได้ ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายในกลุ่มนี้จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นคดีใหม่เองต่างหาก

การฟ้องคดีแทนผู้บริโภคโดยสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า สมาคมนั้นจะต้องมีคุณสมบัติและเงื่อนไข ตามที่กฎหมายกำหนด และจะต้องได้รับคำรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีสิทธิ และอำนาจฟ้องคดีได้ แม้การฟ้องคดีแทนผู้บริโภคโดยสมาคมนั้นจะมีหลักประกันในประเด็น การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความที่จะต้องได้รับอนุญาตจากศาล และต้องมีหนังสือ แสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายมากนัก เพราะการดำเนินคดีของสมาคมไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ผู้บริโภค ที่ให้สมาคมเรียกร้องค่าเสียหายยังต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลอยู่ ทำให้ผู้บริโภคต้องมีภาระค่าใช้จ่าย ไม่แตกต่างจากกรณีที่ผู้บริโภคเฉพาะรายดำเนินคดีด้วยตนเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบในสินค้า หรือบริการที่ไม่ปลอดภัย ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ดังนี้

5.2.1 เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการผลิต และนำเข้าสินค้าเพื่อบริโภค ภายในประเทศเป็นจำนวนมาก มีการผลิตสินค้าโดยใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สูงขึ้นเรื่อยๆ ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบได้ว่า สินค้าดังกล่าวมีคุณภาพและปลอดภัยในการใช้ หรือไม่ และเมื่อนำไปใช้อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยหรือเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน

ของผู้บริโภคหรือผู้ใช้ได้ นอกจากนี้การฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ความผิดเป็นหน้าที่ของผู้บริโภค จึงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้ผลิตสินค้า หรือผู้นำเข้าสินค้า ไม่เอาใจใส่ในการรักษาคุณภาพของสินค้าและความปลอดภัยของสินค้า ถึงแม้ว่ากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะได้บัญญัติให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในด้านความปลอดภัยจากการใช้สินค้าและบริการ และมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหายก็ตาม แต่ผู้บริโภคก็ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง ดังนั้นรัฐควรบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษโดยนำหลักการความรับผิดชอบเด็ดขาดหรือความรับผิดโดยปราศจากความผิดมาใช้ โดยให้ภาระในการพิสูจน์ว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจ เนื่องจากผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะป้องกันความเสียหายจากสินค้าที่ตนผลิตได้ดีที่สุด เป็นการกำหนดหลักการใหม่ที่แตกต่างจากหลักการของกฎหมายแพ่งทั่วไป โดยผู้บริโภคเพียงแต่แสดงว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดมาจากการใช้สินค้านั้น

5.2.2 การดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคบางรายอาจเป็นคดีเล็กน้อย แต่อาจมีผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายที่กำหนดให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการอย่างเดียวกันโดยอาศัยข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันรวมกลุ่มกันเพื่อฟ้องคดี ซึ่งการรวมกลุ่มกันฟ้องคดีทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เนื่องจากหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ประกอบธุรกิจ การสืบพยานหลักฐานเพียงคดีเดียวสามารถใช้ได้กับทุกกรณีที่เกิดความเสียหายโดยอาศัยข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ (Class Action) คำพิพากษาของศาลผูกพันคู่ความทุกคนในคดีนั้น และถ้ามีผู้มาร้องเรียนในภายหลังโดยอาศัยข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันให้คำพิพากษาของศาลในคดีก่อนมีผลผูกพันถึงผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายในลักษณะอย่างเดียวกันในคดีหลังด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีความระมัดระวังในการทำผลิตสินค้านามากขึ้น

5.2.3 ควรแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 40 โดยกำหนดหลักการให้องค์กรเอกชน ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า มีสิทธิยื่นคำขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้องค์กรเอกชนนั้นมีสิทธิและอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนและเปิดกว้างให้องค์กรเอกชนอื่นๆ นอกจากองค์กรเอกชนในรูปของสมาคม เช่น มูลนิธิเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคในด้านการฟ้องคดี และ

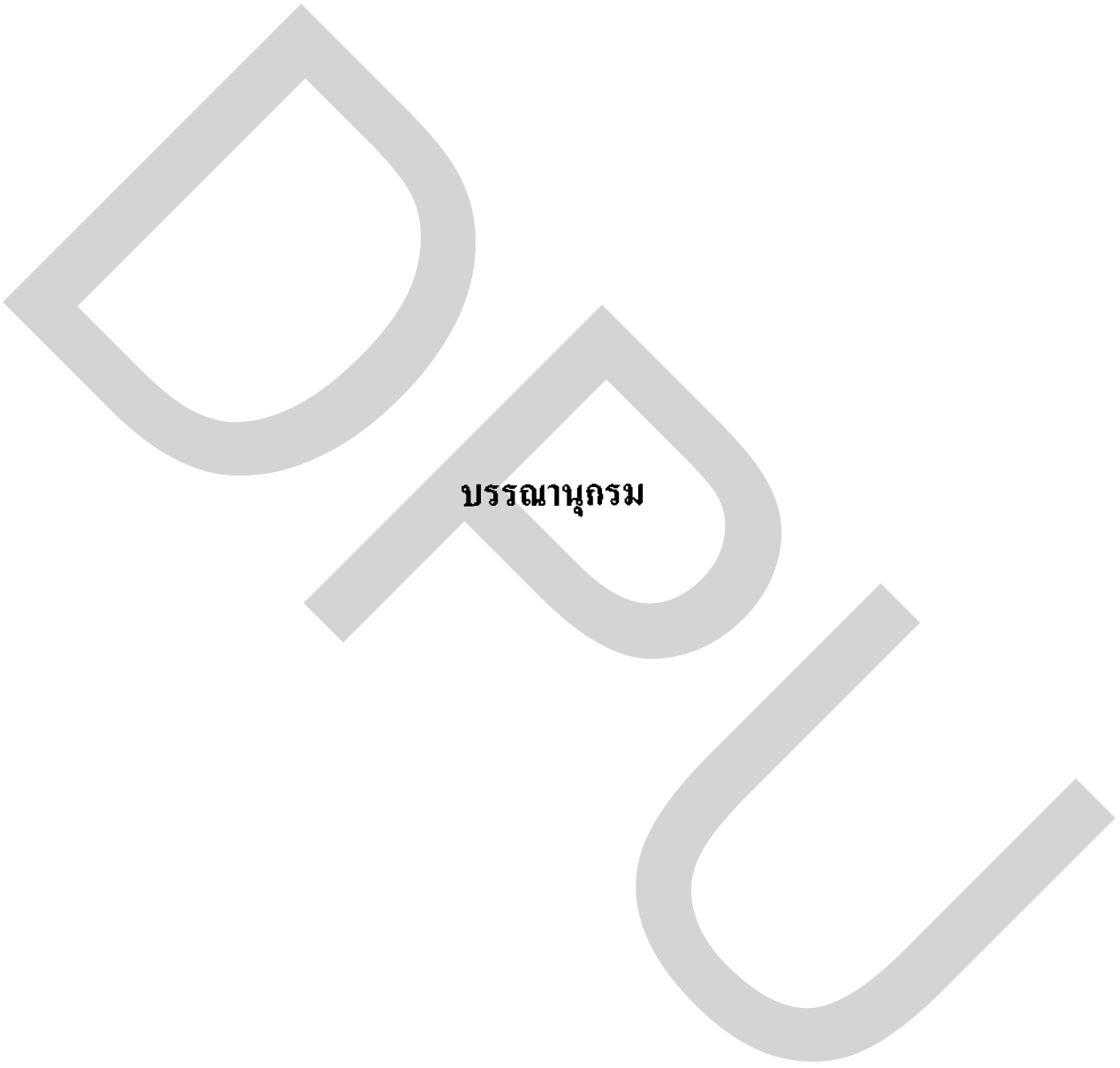
เพื่อให้องค์กรเหล่านี้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรบัญญัติกฎหมายให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องคดีเช่นเดียวกับการดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค

5.2.4 ควรให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค โดยมีบทบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคในการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยให้มีเจ้าพนักงานคดีประจำคดีคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อช่วยเหลือผู้บริโภคที่เสียหายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง

5.2.5 ควรกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (Escrow Account Law) มาใช้กับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากสาระสำคัญของกฎหมายนี้มุ่งให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในการเป็นหลักประกันการชำระหนี้ของผู้บริโภค

5.2.6 ควรแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 โดยการนำวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษามาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ เนื่องจากเมื่อผู้บริโภคฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบแล้ว มักจะไม่มีทรัพย์สินให้บังคับคดีชดเชยค่าเสียหาย ดังนั้น เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือผู้บริโภคเป็นส่วนรวม จึงควรมีกฎหมายกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษามาใช้บังคับในกระบวนการพิจารณาความคดีผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง

5.2.7 ควรนำวิธีพิจารณาความคดีในระบบไต่สวนมาใช้กับคดีคุ้มครองผู้บริโภค โดยให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร และในการสืบพยานให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานเอง คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เจ็มซัย ชูติวงศ์. (2547). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- บุญศรี มีองค์อุโฆษ. (2538). **กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเยอรมัน**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- พิเชษฐ เมาลานนท์. (2537). “ความคิดทางสังคม-กฎหมายเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ.” เอกสารการสอน
ชุดวิชากฎหมายพาณิชย์ 4. กรุงเทพฯ: สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุขุม คุณนิตย์. (2544). **องค์กรเอกชนเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2546). **คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ รัตนากร. (2545). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2546). **คู่มือการคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 7)**.
 กรุงเทพฯ: ประชุมทอง พรินต์ติ้ง กรุป.
- _____. (2548). **สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัชมุนตรี.
- อนันต์ จันทร โอภาการ. (2545). **กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้า
 ที่ขาดความปลอดภัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความ

- ณัฐจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา. “ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการผลิต.” **วารสารอัยการ**, ปีที่ 4,
ฉบับที่ 39. หน้า 13 – 14.
- บุญศรี มีองค์อุโฆษ. (2531, มีนาคม). “กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
 ของประเทศเยอรมัน.” **วารสารนิติศาสตร์**, ปีที่ 18, ฉบับที่ 1. หน้า 64.
- ประสิทธิ์ จงวิจิต. (2549, กันยายน – ธันวาคม). “ภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาเลินเล่อ.”
ตุลพาห, ปีที่ 53, เล่มที่ 3. หน้า 15.
- วุกพีทัง ไฟร์เฮร์ ฟอง มาร์แชลล์. (2531, มีนาคม). “ความรับผิดชอบเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการ
 ในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” **วารสารนิติศาสตร์**, ปีที่ 18, ฉบับที่ 2. โดย กิตติศักดิ์ ปรกติ.
 หน้า 172 – 173.

สุดา วิศรุตพิชญ์. (2543, ธันวาคม). “การดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค.”
วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 30, ฉบับที่ 4. หน้า 593 – 596.

เอกสารอื่น ๆ

วิทยา กุลสมบูรณ์, วรณา ศรีวิริยานุภาพ และไพศาล ลิ้มสถิตย์. (2548, พฤษภาคม). แนวทางการจัดตั้ง
องค์การอิสระคุ้มครองผู้บริโภคตามมาตรา 57 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540
(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.
สุขุม สุภนิตย์. (2545, ตุลาคม). เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกวุฒิสภา
เล่ม 7 เรื่อง ตั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.....กรณีศึกษากฎหมาย
คุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรอังกฤษ.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

วิทยานิพนธ์

ปณิธาน ช่อผูก. (2549). อำนาจของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง
ผู้บริโภค พ.ศ. 2522: ศึกษากรณีการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ปิยะกุล บุญเพิ่ม. (2524). ความรับผิดชอบในการผลิตและจำหน่ายสินค้า. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
มนต์ชัย ชาติอำนาจชัย. (2545). กฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์: รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับ
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
วิชัย ธีรบุญพาณิชย์. (2539). ปัญหาการใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติ
คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สมชาย อติกรจุฑาศิรี. (2542). ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สายสุดา นิงสานนท์. (2525). ความรับผิดชอบเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโท ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ รัตนสุนทร. (2534). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ยา. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโท ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฎหมาย

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.
 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498.

ภาษาต่างประเทศ

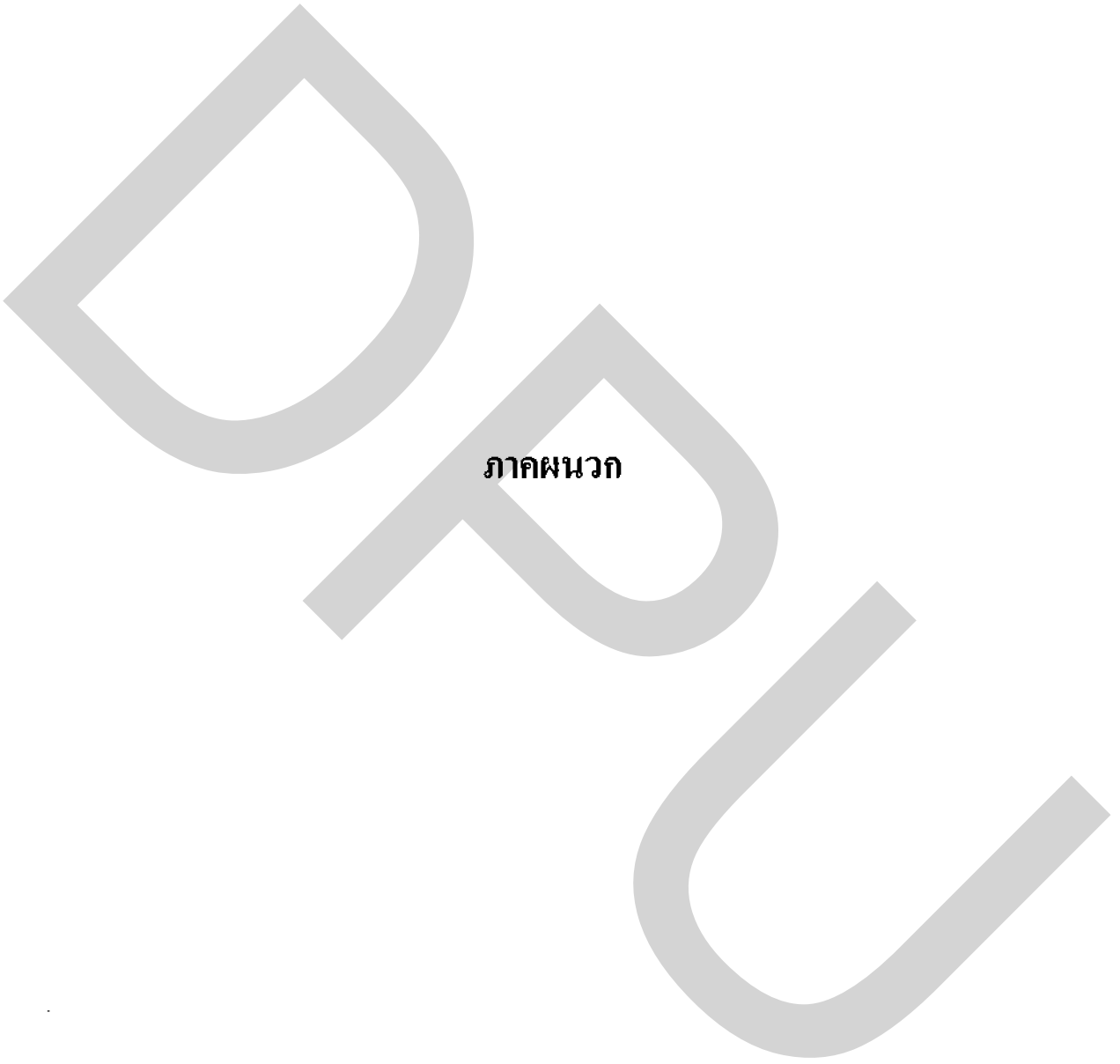
BOOKS

- Alan Wright, Charle. (1983). **The Law of Federal Courts**. USA: West.
- Bird R, Osborn's concide. (1983). **Law dictionary** (7 th ed.). London: Sweet & Maxwell.
- Cleary, Edward w. (1972). **Mccormick's Handbook of the Law of Evidence**. St. Paul,
 Minn: West Publishing Co.
- Cohn, E. J. (1968). **Manual of German Law**. London: Oceana.
- Cowen, Zelman. (1956). **Essays on the Law of Evidence**. Oxford: The Clarendon Press.
- David Oughton & John Lowry. (2000). **Text book on Consumer Law**. London: Black stone Press.
- Dodson, E. H. (1981). **Product Liability: United Kingdom**. In Product Liability Amanuel of
 practice in selected nation. London: Oceana.
- Elliott, D. W. (1972). **Phipson's Manual of the Law of Evidence**. London: Sweet and Maxwell.
- Fleming, John G. (1983). **The Law of Torts** (6 th ed.). London: The Law Book.
- Fryer, William T. (1975). **Selected Writing on the Law Evidence and Trial**. St. Paul, Minn:
 west Publishing Co.

Prosser, William L. (1971). **Handbook of the Law of Torts** (4 th ed.). St. Paul Minn:
west publishing Co.

Von Braunschweig, Bernhard. (1981). **Product Liability: Federal Republic of Germany.**

In Product Liability amanuel of practice in selected nation by Stusk, Hans – Ulrich &
Altenburger Peter R. London: Oceana.

ภาคผนวก ก
กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540)
ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

กฎกระทรวง

ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540)

ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค

พ.ศ. 2522

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 และมาตรา 40 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“สมาคม” หมายความว่า สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการของสมาคม

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการของสมาคม

ข้อ 2 สมาคมที่จะขอรับการรับรองเพื่อให้มีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ต้องมีข้อบังคับของสมาคมเกี่ยวกับสมาชิกและกรรมการไว้อย่างน้อย ดังต่อไปนี้

- (1) สมาชิกต้องมีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
- (2) กรรมการของสมาคมต้องมีสัญชาติไทยไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด

(3) กรรมการของสมาคมต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ซึ่งที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งจากสมาชิกผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (ก) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
 - (ข) มีความประพฤติเรียบร้อยไม่บกพร่องในศีลธรรมอันดี
 - (ค) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
 - (ง) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
 - (จ) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (4) กรรมการมีวาระดำรงตำแหน่งไม่เกินคราวละสองปี
 - (5) นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตาม (4) กรรมการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ
 - (ก) ตาย
 - (ข) ลาออก

- (ค) ขาดจากการเป็นสมาชิกภาพ
- (ง) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (จ) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (ฉ) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (ช) สมาชิกจำนวนเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อตำแหน่งของกรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามวาระ ให้มีการเลือกตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสามสิบวัน และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน

(6) ในกรณีที่กรรมการผู้ใดกระทำการโดยไม่สุจริต หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สมควรอันจะทำให้ผู้บริโภคลดเสียประโยชน์ หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนเข้าชื่อร่วมกันจัดให้มีการประชุมใหญ่ได้

(7) การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้ามีการพิจารณาเรื่องใดซึ่งกรรมการผู้ใดมีส่วนได้เสียโดยเฉพาะ ผู้นั้นไม่มีสิทธิเข้าประชุม

(8) การประชุมใหญ่ต้องยินยอมให้ผู้ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมอบหมายเข้าฟังการประชุมได้

ข้อ 3 การดำเนินการเกี่ยวกับการฟ้องคดี สมาคมต้องกำหนดวิธีการดำเนินการของสมาคมไว้ในข้อบังคับดังต่อไปนี้

(1) คณะกรรมการของสมาคมต้องแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เป็นผู้ตรวจสอบคดีทำหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับผลทางกฎหมายในการดำเนินคดี ก่อนที่สมาคมจะฟ้องคดีใดๆ เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิผู้บริโภค

(2) ในกรณีสมาชิกของสมาคมขอให้สมาคมเรียกค่าเสียหายแทนตน สมาคมต้องช่วยสมาชิกของสมาคมในการจัดทำหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหาย การเตรียมพยานหลักฐาน และการเตรียมคดีให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย หนังสือมอบหมายดังกล่าวให้จัดให้มีพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อยสองคน

(3) เมื่อสมาคมได้ฟ้องคดีใดแล้ว ให้ส่งสำเนาคำฟ้องให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง

(4) ถ้าได้มีคำพิพากษาในคดีที่สมาคมได้ยื่นฟ้องแล้ว ให้ส่งสำเนาคำพิพากษานั้นให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลได้มีคำพิพากษา

(5) ถ้าสมาคมจะถอนฟ้องคดีใด ต้องแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

(6) ในการฟ้องคดีสมาคมจะเรียกเงินหรือทรัพย์สินใดจากผู้บริโภคไม่ได้ เว้นแต่ค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนที่เกี่ยวกับการมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม ซึ่งต้องชำระต่อศาล

(7) สมาคมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีในรายละเอียดของกรณีที่เพิ่มเติมจากกฎกระทรวงนี้ หรือในกรณีอื่นด้วยตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคกำหนด

ให้ไว้ ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2540

(ลงชื่อ) พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

(ชวลิต ยงใจยุทธ)

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 40 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติให้การกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับคณะกรรมการสมาชิก และวิธีการดำเนินการของสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้าที่ประสงค์ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้มีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ต้องกระทำโดยกฎกระทรวง จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 49 ก วันที่ 22 กันยายน 2540)

ภาคผนวก ข
กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2540)
ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

กฎกระทรวง

ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2540)

ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค

พ.ศ. 2522

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 และมาตรา 40 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 สมาคมใดประสงค์จะขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้สมาคมมีสิทธิและอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ให้ยื่นคำขอต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามแบบที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคกำหนด

ข้อ 2 เมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้รับคำขอพร้อมหลักฐานและได้ตรวจสอบใบสำคัญการจดทะเบียนสมาคมและหลักฐานอื่นครบถ้วนแล้ว เห็นว่าสมาคมที่ยื่นคำขอรับการรับรองนั้นเป็นสมาคมซึ่งมีลักษณะถูกต้องตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้ประกาศชื่อของสมาคม พร้อมทั้งรายชื่อของคณะกรรมการของสมาคมไว้ในที่เปิดเผย สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและประกาศทางวิทยุกระจายเสียงเป็นเวลาสามวัน หากไม่มีผู้ใดคัดค้าน ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเสนอคำขอรับการรับรองนั้นต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อพิจารณา

ในกรณีที่ผู้ร้องคัดค้าน ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน แล้วเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พร้อมกับการเสนอคำขอรับการรับรองสมาคม

ข้อ 3 ในกรณีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีมติให้การรับรองสมาคมใด ให้ออกหนังสือรับรองให้ตามแบบที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคกำหนด และประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 4 ในกรณีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีมติไม่ให้การรับรอง ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีหนังสือแจ้งให้สมาคมที่ขอให้การรับรองทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีมติไม่ให้การรับรอง

ให้ไว้ ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2540

(ลงชื่อ) พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

(ชวลิต ยงใจยุทธ)

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 40 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติให้สมาคมใดมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า และข้อบังคับของสมาคมดังกล่าวเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด สมาคมนั้นอาจยื่นคำขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง เพื่อให้มีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญา หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 49 ก วันที่ 22 กันยายน 2540)

ภาคผนวก ค
ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการ
ของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการใช้สิทธิและอำนาจฟ้อง
ของสมาคม พ.ศ. 2540

ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
ว่าด้วยการดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดี
และการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม
พ.ศ.2540

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดระเบียบเพื่อให้สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
รับรองตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ถือปฏิบัติในการดำเนินการ
เกี่ยวกับการฟ้องคดีและในการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค
พ.ศ. 2522 คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยการดำเนินการ
ของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม พ.ศ. 2540”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“สมาคม” หมายความว่า สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตาม
มาตรา 40

หมวด 1

การดำเนินการของสมาคมเกี่ยวกับการฟ้องคดี

ข้อ 4 ให้สมาคมจัดทำทะเบียนสมาชิกเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานของสมาคม และให้ส่ง
สำเนาทะเบียนสมาชิกรับนั้นแก่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคภายในกำหนดเก้าสิบวัน
นับแต่วันที่ได้รับการรับรอง ทะเบียนสมาชิกรับนั้นอย่างน้อยให้มีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและสัญชาติของสมาชิก
- (2) ที่อยู่หรือที่ตั้งสำนักงานของสมาชิก
- (3) วันที่เข้าเป็นสมาชิก

เมื่อมีการรับสมาชิกใหม่หรือมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทะเบียนสมาชิก ให้สมาคมแจ้งการรับสมาชิกใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับสมาชิกใหม่หรือมีการเปลี่ยนแปลง

ข้อ 5 สมาคมต้องแจ้งวัน เวลา และสถานที่ประชุมใหญ่ พร้อมทั้งส่งระเบียบวาระการประชุมและเอกสารประกอบการประชุม ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน ในกรณีเช่นนี้ สมาคมต้องยินยอมให้ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือผู้ซึ่งผู้อำนวยการมอบหมายเข้าไปฟังการประชุมได้

ให้สมาคมส่งรายงานการประชุมใหญ่ของสมาคมรายงานการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการหรือข้อบังคับ จำนวน และสัญชาติของกรรมการที่เปลี่ยนแปลงใหม่ให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีการประชุมหรือมีการเปลี่ยนแปลงการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคมให้ผิดไปจากเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 40 วรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้

ข้อ 6 ให้สมาคมจัดทำงบดุลแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือน เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสมาคมภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีการบัญชี รวมทั้งจัดทำรายงานประจำปีแสดงรายละเอียดและผลการดำเนินคดีของสมาคมเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสมาคมในคราวที่เสนองบดุล และให้ส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการประชุมใหญ่

หมวด 2

การใช้สิทธิและอำนาจฟ้องของสมาคม

ข้อ 7 ในการพิจารณาดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามมาตรา 41 คณะกรรมการของสมาคมต้องดำเนินการให้มีการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดให้เพียงพอการลงมติให้ฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ประกอบการ ให้คณะกรรมการของสมาคมพิจารณาจากพยานหลักฐาน และความเห็นของผู้ตรวจสอบคดีตามข้อ 8 โดยสุจริตและมีเหตุผลอันสมควร ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้บริโภคสิทธิของบุคคลในการประกอบกิจการ และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบการเป็นสำคัญ

การลงมติตามวาระหนึ่ง สมาคมต้องแจ้งวันเวลาและสถานที่ประชุมพร้อมทั้งส่งระเบียบวาระการประชุมและเอกสารประกอบการประชุมให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน ในกรณีเช่นนี้ สมาคมต้องยินยอมให้ผู้ดำเนินการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือผู้ซึ่งผู้ดำเนินการมอบหมายเข้าไปฟังการประชุมได้

ข้อ 8 คณะกรรมการของสมาคมต้องมอบหมายให้ผู้ตรวจสอบคดีซึ่งมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ตามบัญชีรายชื่อผู้ตรวจสอบคดีที่สมาคมแจ้งไว้กับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อทำหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับผลทางกฎหมายในการดำเนินคดีก่อนที่สมาคมจะฟ้องคดีใดๆ เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

ให้สมาคมรายงานการเปลี่ยนแปลงบัญชีรายชื่อผู้ตรวจสอบคดีให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีการเปลี่ยนแปลง

ความเห็นของผู้ตรวจสอบคดีตามวาระหนึ่ง ผู้ตรวจสอบคดีต้องแจ้งให้คณะกรรมการของสมาคมทราบไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนการลงมติตามข้อ 7 วาระหนึ่ง

ข้อ 9 ในกรณีที่สมาชิกของสมาคมขอให้สมาคมเรียกค่าเสียหายแทนตน สมาคมต้องช่วยสมาชิกดังกล่าวในการจัดทำหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อยสองคน

ข้อ 10 เมื่อสมาคมได้ยื่นฟ้องคดีใดแล้ว ให้สมาคมดำเนินการดังนี้

(1) ส่งสำเนาคำฟ้องให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง

(2) แจ้งผลคำพิพากษาและเหตุแห่งการวินิจฉัยโดยละเอียดให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลได้มีคำพิพากษา

ข้อ 11 ถ้าสมาคมจะถอนฟ้องคดีใด สมาคมต้องมีหนังสือแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีการถอนฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม ให้สมาคมแนบสำเนาหนังสือแสดงความยินยอมให้ถอนฟ้องของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาด้วย

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่กรณีสมาคมทำความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยอนุโลม เว้นแต่จะเป็นการประนีประนอมยอมความในศาล และมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน ไม่อาจแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทราบล่วงหน้าได้

ข้อ 12 ในการฟ้องคดี สมาคมจะเรียกเงินหรือทรัพย์สินใดจากผู้บริโภคไม่ได้ เว้นแต่ค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนที่เกี่ยวกับการมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม ซึ่งต้องชำระต่อศาล

ข้อ 13 ให้สมาคมแจ้งความคืบหน้าเกี่ยวกับผลการดำเนินคดี โดยทำเป็นประกาศติดไว้ที่สำนักงานของสมาคมให้สมาชิกทราบเป็นระยะๆ

ข้อ 14 เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว บรรดาค่าเสียหายที่สมาคมได้รับไว้อันเนื่องมาจากการดำเนินคดีของสมาคมโดยได้รับมอบหมายจากสมาชิกต้องส่งให้แก่สมาชิคนั้นโดยเร็ว แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับค่าเสียหายนั้น

ประกาศ ณ วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2540

สมักร อุนทรเวช

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล
ประวัติการศึกษา

นางสาวมัณฑนา พรรณพวงพันธุ์
- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปีการศึกษา 2544
- เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 56 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย
แห่งเนติบัณฑิตยสภา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทนายความ 8/8 หมู่ 5 ถนนกรุงนนท์ – จงถนนอม
ต.มหาสวัสดิ์ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี